

РЕЛІГІЙНА ПАНОРАМА

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

11 (109)
2009

- ❑ **КАРАЇМИ МАЮТЬ СВІЙ САЙТ [HTTP://KARAI.CRIMEA.UA](http://karai.crimea.ua)**
- ❑ **КІЛЬКІСТЬ ЖІНОК-ПАСТОРІВ У ПРОТЕСТАНТІВ США ПОДВОЇЛАСЬ**
- ❑ **М.БОГОЛЮБОВ ЯК ФУНДАТОР ФІЛОСОФІЇ РЕЛІГІЇ В УКРАЇНІ**
- ❑ **ПАМ'ЯТІ МАЙДАНУ – ПОМАРАНЧЕВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ**
- ❑ **УЧАСТЬ ЦЕРКВИ В ПОЛІТИЦІ – ВИЯВ ЇЇ ПРИНИЖЕННЯ**
- ❑ **ПАПА ВИБАЧИВСЯ, А КІРІЛ ПОСТАВ РЕВАНШИСТОМ**
- ❑ **В ХРАМАХ УПЦ МП ОСВЯЧУЮТЬ СОБАК І КОТІВ**
- ❑ **ДОЛЯ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА В РУКАХ ЙОГО ВИКЛАДАЧА**
- ❑ **ПРОБЛЕМИ МУСУЛЬМАНСЬКОГО СВІТУ КРИМУ**

СТОРІНКА КОНФЕСІЇ:

ШИЇЗМ ЯК ТЕЧІЯ ІСЛАМУ

ПАМ'ЯТІ МАЙДАНУ

Дорогий Читачу! Я є одним із тих, хто протягом десь шести тижнів якщо не стояв на Київському Майдані, то приймав в Інституті філософії НАНУ, де працюю, або ж у себе дома бійців-помаранчів. Я був гордий з того, що мій народ проснувся від історичної сплячки, що він виявив своє прагнення до розбудови української України. Плакати хотілося, коли бачив перед собою велелюдний натовп і водночас знав про наявність ще й малих майданів у багатьох містах і селах країни. Люди самотіно, без якоїсь плати за те виходили на площі й вулиці і виявляли свою громадянську позицію. Саме тоді слово «українець» звучало гордо. Народ виступив проти бандитів і злочинців, виявивши в такий спосіб свою єдність, волю і бажання жити у вільній країні. Тож хоч ми кричали «Ющенко», але були цим криком не за нього особисто, бо ж не знали, хто він є. Ющенко не було з нами, коли ми творили Товариство української мови і Рух, що він був серед національно-демократичних сил, організованих в партії українського поступу. Ющенко в цей час знаходився на протилежному боці барикади і якість ненароком вскочив у поїзд «Українська Україна», коли він вже рухався. Саме цей «поїзд» організував Майдан, привів Помаранчеву до переможного завершення. Ми мали б гордитися її польовими командирами Луценком, Філенком, Томенком і Стецьківим, гордитися Юлією Тимошенко, завдяки харизмі якої, власне, революція перемогла. Я разом зі всіма на повний голос співав «Вставай, Україно, вставай», «Ще не вмерла Україна», «Разом нас багато, нас не подолати» та ін. Я не міг бігти за закликами польових командирів в ті кінці міста, де з'являлася загроза Революції. Своєю разом зі своїми співробітниками на Майдані, бо ж знали, що й тут також постійно мають бути люди. Прийняв до виконання благання Юлі не йти з Майдану тоді, коли на нього мали прибути військові формування. Як і всі майданці, все ж дещо вірив Віктору Ющенку, вірив в те, що він постане вождем цієї української демократичної революції, яка мала 22 листопада свій початок, але не повинна була б мати кінця. Проте зазначу, що вже тоді у нас з'являвся сумнів в порядності цієї людини, бо ж недавно для нього Кучма (його словами) був «рідним батьком», а студенти, які протестували проти кумізму, - «фашистами».

Проте цього не те в діях В.Ющенка, обраного Президентом України, я відчув вже тоді, коли дізнався, що він навіть не пішов на Майдан в палатки із словами вдячності до тих, хто у мокречу і морози стояв на варті, щоб забезпечити йому перемогу. Більше того, було навіть використано силу, щоб звільнити Майдан і Хрещатик від «палаточників». Тож зрада Ющенком Майдану почалася відразу ж після його перемоги. Потім ця зрада набрала перманентного характеру, бо ж протягом п'яти років свого президентства він «винищував» або віддаляв від себе у своєму оточенні одного за одним тих, хто забезпечував успіх Помаранчевої революції. Найбільше зло Ющенко виявилось в тому, що він, мудруючи над тим, як позбутися можливих претендентів на високі державні посади, фактично знищив всі партії національно-демократичної орієнтації, а зрештою і «Нашу Україну», з визначальною роллю якої у відродженні українства багато хто пов'язав свою долю.

Після всього скоєного, антиукраїнського за своєю суттю, стає незрозумілим, як ще може довіряти Ющенку хтось із національно свідомих українців, прагнучи його підтримувати під час нинішньої президентської виборчої компанії. Помаранчева революція відкрила Україні широку дорогу у світ цивілізації. Ющенко її протривчав на свої незначної ваги забаганки і капризи. Він дав можливість оговчатися в Україні ворогам її незалежності. Навіть Леонід Кучма більше зробив для того, щоб утвердити в реальному житті «Україна – не Росія». Ющенко своїми типами масонства діями з утвердження свободи (в чому він вбачає свою заслугу) фактично підготував ті умови, які нині маємо для реваншу - реалізації російського задуму з повернення до якогось нового Союзу. Тут варто було б йому почитися у того ж Леніна, який наголошував, що будь-яка революція чогось варта лише тоді, коли вона віме самозахиститися. Ющенко мав би відразу після Помаранчевої перемоги створити її організаувати сили українського самозахисту. Але це не сталося. Він фактично їх розігнав, посарив, обеззброїв. Привівши до повного розвалу економіку, він сприяв тому, що в масовій громадській думці втрачено сприйняття незалежності України як бажаного успішного явища. Простій людині, скажемо так, до лампочки та свобода, про яку говорить Президент, якщо вона нині живе далеко гірше, ніж в роки соціалізму, в роки Союзу. В такий спосіб нівельовано значимість української незалежності, української свободи. Якщо тепер одні стали дивитися на Росію із сподіванням на якесь нове поєднання з нею і забезпечення в такий спосіб хоч якоюсь нормальних умов життя, то інші (переважно із західних областей) поїхали в пошуках заробітку в закордоння, більшість з них в Україну вже не повернуться.

Яксь кардинальні зміни після Майдану не відбулися, хоч Ющенко обіцяв їх, а народ - очікував. Країна вмирає, бо ж вмирає насамперед осередок українства - село. Маємо політичний хаос, не демонтована, а залишилася й ще більше зміцнілою олігархічна політико-економічна система. Тож нова влада виявляється н-чим не кращою від тієї, проти якої виїшли мільйони українських громадян 2004 року на Майдан. Після революційної події лише показали, що не слід покладатися на політиків, їх обіцянки. Вожді можуть, на жаль, «скуритися», не відповідати високим очікуванням їх аисуванців.

Оцінюєючи В.Ющенка, Леонід Кравчук, який, власне, є творцем нами безкровно здобутої незалежності (чомуся у нас це не цінять!), в одному із своїх інтерв'ю слушно сказав: «У Віктора Андрійовича... хибна потойбічно висока особиста самооцінка. Він себе вважає, я б так сказав, Месією. А відтак переконаний, що всі мають безмовно виконувати все, що він говорить, і не мати при цьому якоїсь власної позиції. Той, хто не забажає сліпо брати під козирок, автоматично стає його особистим ворогом. Ющенко сповідує принципи традиціоналізму - що хоч, те й роблю. Він робить те, що йому прийде в голову. Президент грається своїми емоціями, як нібито гадає на ромашці: любити - не любити! І коли народ починає соромити свого гаранта, для Віктора Андрійовича це надто болючі удари по його самозакоханості... Тому те, що сьогодні є в державі, це - концентрований коктейль із моделі поведінки Віктора Андрійовича. Нам треба поставити питання так, щоб гарант особисто відповідав за той хаос, який панує в Україні, дезорганізацію влади, розгул анархії і корупції. Найголовніше нині для України - це криза влади. Це безвідповідальність перед організацією влади, структурою влади, ефективністю влади. Особиста без-від-по-ві-даль-ність Віктора Андрійовича!» (ВВ. - №49).

Задукувавши любов'ю в заслугу Ющенку ставити воскресіння ним національної пам'яті. Дивись, він сказав правду про Голодомор і добився його засудження, відбудував Батурин, сказав правду про Биківню і Крути. Заперечити це не можна. Мая прабабка вмерла від голоду, а бабця Варвара втратила восьмеро із 14 своїх дітей. Пам'ять про все це, хоч і гірка, має жити. Проте давайте подивимось на назване з іншого боку. Відбувається оплакування трагедії, спричинених українцями переважно Московією. Але мені на пам'ять тут приходять слова одного австралійського таксиста, який, на розповідь-сплакання українця щодо цих подій, сказав, що шкода, що Сталін вас всіх не винищує.

№ 11' 2009

Головний редактор:

А. Колодний

Редколегія:

Д. Филипович

О. Недавна

П. Павленко

Засновник:

Українська Асоціація
релігієзнавців
(Центр релігійної інформації
та свободи)

Свідоцтво КВ № 4407 від
20.07.2000 р.

Державного Комітету
інформаційної політики,
телебачення і радіомовлення
України

Адреса редакції:

01001, Київ-1,

Трьохсвятительська 4,

к. 323.

Тел. (044) 279-04-18,

Факс: 279-48-12.

e-mail: uar-press@online.ua

Передплатний індекс:

21953

**Каталог видань Журналі
України**

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16

ЗМІСТ

Релігійне життя України	2
Суспільне буття релігії і Церкви	2
Православ'я	10
Світ і греко- і римо-католицизму	12
Протестантизм	14
Харизмати України	14
Мусульмани в Україні	15
Національні релігії	18
Нові релігійні течії	18
Інші релігійні системи	20
Релігія в сучасному світі	21
Релігія і світ	21
Католицизм	22
Протестантизм	23
Православ'я	25
Мусульманський світ	26
Будизм	27
Індуїзм	28
Нові релігійні течії	28
Інші вірування	25
Містика	47
Свобода совісті	32
Актуальна тема	35
Християнство на порозі нового тисячоліття	35
Україна на шляху конституювання Помісної православної церкви	46
«Русский мир» патріарха Кирила	62
УГКЦ: шлях від катакомб до патріархату	66
Микола Боголюбов – фундатор філософії релігії в Україні	70
Новини релігійної та релігієзнавчої літератури ...	72
Сторінка конфесії	75
Шіїзм як течія мусульманськклї релігії	75
Цікаво знати	80

РЕЛІГІЙНЕ ЖИТТЯ УКРАЇНИ

СУСПІЛЬНЕ БУТТЯ РЕЛІГІЇ І ЦЕРКВИ

Перебуваючи в Єрусалимі біля гробу Господнього, Юлія Тимошенко сказала, що хоче побувати там, щоб «сповідатися, причаститися, покаятися і йти вперед з вірою, що Господь все ж для України підготував прекрасне майбутнє».

Виступаючи на засіданні Всеукраїнської Ради церков і релігійних організацій, Віктор Ющенко зауважив, що церква не повинна брати безпосередню участь у президентсько-виборчому процесі. «Вибори не повинні розділяти країну, вибори – це світська процедура, яка має відбутися винятково у рамках правового поля. Я дуже прошу вас, щоб церкви, релігійні організації не політизовувалися під час виборчого процесу. Це буде принижувати віру і Господа Бога».

В Україні як багатонаціональній і поліконфесійній державі з розмаїттям культур терпимість до сприйняття іншого, часом неподібного, є головним фактором гармонії у різнобічності, внутрішньої стабільності та мирного розвитку. Аналіз багатьох подій, що

відбуваються в нашій країні, показує: необхідно всіляко розвивати соціальні й державні інститути та установи, які забезпечують формування толерантних принципів відносин. Як слушно зазначає газета «День» (№204), для того, щоб здійснити це, дуже важливо, аби проведення щорічного Міжнародного дня толерантності проходило на належному організаційному рівні. Але якщо у більшості країн світу цей день розглядається як одна із важливих подій громадського життя, то в Україні про нього фактично й не згадали. Навіть Верховна Рада України не прийняла (важливу і для її діяльності) «Декларацію принципів толерантності», яка була б співзвучна із відповідною Декларацією ООН.. Враховуючи гострі політичні протистояння, міжконфесійні суперечки варто було б не тільки опрацювати, а й підписати різними політичними силами чи керівництвом конфесій «Меморандум з етики толерантних відносин», бо ж жодне сучасне суспільство не може тривалий час

існувати нормально розвиватися в умовах нетолерантності у відносинах між його спільнотами

Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій висловила своє занепокоєння тим, що щороку кількість жертв на українських дорогах сягає десятків тисяч. Вона запропонувала учасникам дорожнього руху правила, дотримуючись яких можна бути уникнути значної кількості ДТП. Ось вони: 1. Плекай культуру дорожнього руху, пам'ятаючи про цінність життя та заповідь «Не вбий!». 2. Дорога має бути безпечною та об'єднувати людей, а не завдавати їм не виправної шкоди. 3. Ввічливість, повага, доброзичливість та розсудливість повинні керувати водієм у дорозі та при подоланні складних ситуацій. 4. Треба бути милосердним та допомагати ближньому в біді, особливо якщо він став жертвою аварії. 5. Автомобіль не має бути засобом для демонстрації сили, влади чи приводом для гріха. 6. Допомагай сім'ям, що понесли втрати внаслідок дорожньо-транспортних пригод. 7. На дорозі захищай слабших та допомагай менш кваліфікованим водіям. 8. Відчувай свою відповідальність щодо інших. До речі, «Вісім правил для водіїв» ухвалено на виїздному засіданні Ради в Єрусалимі. Висловлюється думка, що правила варто було б доповнити засудженням хабарів на дорогах і дечим іншим.

Викриття педофілії ректора Київської академії водного господарства Василя Михайлова має спонукати Церкви замислитися над тим, кого вони і за що нагороджують. Їхні ордени сипляться тим, хто виявляє якусь благодійність щодо них, будуючи храми, перераховуючи кошти на інші церковні потреби. Але й злодій може жертвувати, бо має дармові гроші! Церкви чомусь, нагороджуючи, не думають, що вони користуються не чесним шляхом нажитими коштами, простіше кажучи, вкраденими. Все ж є Божа заповідь: «Не вкради!». І як тепер дивиться Церква Московського Патріархату, яка нагородила педофіла Михайлова «Орденем святого рівноапостольного князя Володимира», «Орденем святого Димитрія Солунського», «Орденем преподобного Нестора Літописця». Вручав ці нагороди орденоносцю сам глава УПЦ МП митрополит Володимир (Сабодан). Характерно, що в Церкві, на відміну від держави, не прийнято позбавляти нагород того, хто їх не вартий. То ж до Бона на сповідь айд час Страшного суду Михайлов прийде орденоносцем Церкви Московського Патріархату!

Тисячоліття Софії Київської можуть відзначити у 2011 році. Якщо вірити «Повісті врем'яних літ», то храм появився у Києві в 1037 році на честь

перемоги Ярослава Мудрого над печенігами. Проте українські історики недавно довели, що собор було збудовано ще в роки Володимира Великого у 1011 році. Це засвідчує граффіті, яке виявили на фресках із зображенням Василя. Саме це ім'я при хрещенні прийняв батько Ярослава. «Буквенні надписи датуються 1022 роком. Якщо відняти від цієї дати час, необхідний для оздоблення будівлі, створення фресок і складних мозаїк, то одержимо 1011 рік», - говорить директор заповідника «Софія Київська» Неля Куковальська.

Приїхавши в Україну (а він збирається приїхати ще й наступного літа), **Патріарх Московський Кіріл не то що жодного слова не сказав українською**, не то що не згадав світочів української духовності, не то що не зауважив на самобутності української ментальності, він нахрапно утверджував у своїх промовах путінівську ідею, що там, де почуєш російське слово, там є «російський світ», який треба боронити, повернувшись до якогось нового ленінсько-сталінського Союзу, але вже без країн Середньої Азії, Кавказу і Прибалтики. То ж маємо чистої води вияв безпардонного, навіть не прихованого словесними викрутасами московсько-православного колоніалізму. Цей езуїтизм написаний навіть на обличчі Кіріла. Він не вибачився перед українцями за всі ті біди, які принесла Україні і її народу понад трьохсотлітня колонізація наших теренів. Росія разом з її Московською Церквою нищила духовний цвіт української нації, плундрувала її мову і культуру, її самобутне Православ'я. На коліна треба було стати Патріарху ще в бориспільському аеропорту, а не засвідчувати постійно свою великодержавну зверхність. Тут варто йому було б повчитися у мудрої і толерантної людини – Папи Івана Павла II. Він знав, що їде в Україну як самостійну, незалежну державу, їде до народу, багатого своєю самобутньою ментальністю, народу, якого визискували століттями колонізатори різних мастей, але не зломили його, не загнали в могилу. Папа знав, що складно відбувалися з українцями відносини очолюваної ним Церкви. На відміну від великоросійської нахальності Московського Патріарха, прибувши до Києва, Іван Павло II промовляв українською мовою. Зокрема він сказав: «На жаль, були також і сумні періоди, в яких ікона Христової любові була затьмарена: впавши низь перед Господом, єдиним для всіх, признаймо наші провини. Прохаючи прощення за помилки, вчинені в далекому й близькому минулому, й ми, з нашого боку, запевняємо прощення за заподіяні нам несправедливості. Найщирішим побажанням, яке випливає з мого серця, є те, щоб помилки минулого не повторились у майбутньому. Ми покликані бути Христовими свідками й бути ними разом. Нехай спогад про минуле не гальмує сьогодні поступу на шляху до взаємопізнання, що сприяє братерству та співпраці. Христос закликає всіх до братерської любові».

Восени цього року всі свідомі українці з нагоди 50-річчя загибелі вшанували пам'ять Степана Бандери. Група релігієзнавців України, їдучи до Риму, заїхала у Мюнхені на його могилу. Прозвучав у її виконанні Гімн України. Як не прагнули піддати забуттю Героя, але той факт, що він зайняв друге місце після Ярослава Мудрого серед числа найбільш шанованих українців, свідчить сам за себе. Як слушно зауважує колишній учасник операцій проти ОУН Георгій Санніков у своїй книзі «Велике полювання», «він (цебто Степан Бандера- РП) перетворився із нашою допомогою в націоналістичного Ісуса Христа» (Експрес. – 22-29 жовтня).

В Галицькій синагозі Києва відбулося нагородження дипломами і медалями Праведників народів світу. Зокрема було відзначено отця Даниїла Тимчину, який з благословення митрополита Андрея Шептицького переховував у дитячому будинку при монастирі трьох єврейських хлопчиків. Виступаючи на церемонії, Катерина Ющенко сказала: «Під час Другої світової війни завдяки особистому піклуванню митрополита Андрея Шептицького 15 рабинів та їхні родини були врятовані, а сотні інших – приховувалися у греко-католицьких монастирях Західної України. Серед них – ребе Давид Кахане, який у 70-ті роки був головним рабином Тель-Авіву» (Християнський голос. - №20).

У соціальній доктрині православної Церкви чітко зазначається, що засуджений, гвалтівник не може бути священником. Священником – ні, а депутатом Верховної Ради чи прем'єр-міністром в Україні чомусь може А тут ще й Президентом прагне стати! Без стиди і совісті. Мова йде про Віктора Януковича.. Маючи гріхи гвалтування і грабіжництва, за що опинився в ув'язненні, він певно тому надто настирливо відмолює свої гріхи, не тільки відвідуючи регулярно храми в Україні, а й на Афоні і в Єрусалимі, відвідуючи Києво-Печерську чи Святогорську Лаври. Але ж гріх не знімають сповіді перед священником (бо він такий же як і всі грішник, що зауважив з цього приводу Сковорода), а лише Господь Бог під час Страшного суду. То ж якби Віктор Федорович був істинним християнином, то він із своїми гріхами мав би чекати Божого суду, а не, позичивши очі у сірка, йти ще на найвищу посаду країни, бути кандидатом у Президенти.. Стало відомо, що народний депутат Сергій Соболєв звернувся до Генпрокуратури з проханням перевірити причетність головного регіонала до організації злочинної банди в Єнакієвому, яка свого часу жорстко побила і згвалтувала жінку. Це мала б бути третя судимість Януковича, але він в якийсь спосіб відкупився (Експрес. – 29 жовтня-5 листопада).

Реваншистські наміри московського патріарха Кіріла відновити Радянський Союз під вивіскою «російського світу» одержали гостру негативну оцінку серед українців. «Кирило Гундяєв – не зовсім

церковний діяч,- наголошує відомий громадський діяч Лесь Танюк.- Він один із найактивніших політиків і бізнесменів Росії. Має чималі прибутки і інтереси поза релігією. Тому для нього створення «російського світу» - це об'єднання якомога ширшого простору й аудиторіїх для збагачення певних кіл, до яких і сам належить. Приїзд Кіріла в Україну був швидше візитом політика й підприємця, а не релігійного діяча. Адже православна церква має в Росії менше приходів, ніж в Україні. Якщо українські парафії вийдуть з-під омофору Московського патріархату, російська православна церква втрапить великі прибутки. Я знаю Гундяєва з часів президентства Бориса Єлцина. Він – атеїст, використовує церкву як знаряддя російського імперського синдрому. Його заява про «російський світ» відповідає курсові партії Володимира Путіна «Єдина Росія». «Російський світ» стає більш імперським і сталінським, аніж просто національним. Москві досить оголосити, що всюди, де живе росіянин – це російський світ. А потім можна туди не тільки хрести нести, а й вводити свої танки. Таке було в Угорщині, Чехословаччині, Чечні. Грузії. Це прояви загарбницької тоталітарної політики, до якої церква не повинна мати жодного відношення».

Дикун первісного суспільства, щоб відігнати нечисту силу, тарабанів і в бубни, і в бочку. У давнину кияни також вважали, що епідемії – справа рук нечистої сили. При лікуванні грипу використовувалася шокова терапія. В кімнату хворого вбігав хтось у масці і... стріляв з рушниці, відлякуючи «демона хвороби»(Факты. – 24 листопада).До чогось подібного язичницьким віруванням вдалися й деякі християнські церкви. Калатаючи у церковні дзвони, вони прагнули в такий спосіб очистити поселення від хвороботворних бактерій. Дехто із навіть наукового примітиву прагнув довести, що дзвони здатні на рівні мікрочастин руйнувати віруси грипу та інших інфекційних хвороб. Наслідок мали такий же, як від окроплення в Києві Московського мосту одним із священнослужителів УПЦ КП з метою зменшення на ньому автоаварій. Грип найбільше вразив саме ті області, які найбільше вдалися до калатання дзвонів. А може калатанням служителі культу ще більше приваблювали до Галичини вірусний грип? Ось як розцінила дикунсько-язичницький захід доктор фізико-математичних наук, професор, завідувача відділом біологічної фізики Інституту радіофізики та електроніки Ганна Шестопалова: «При всій повазі до Церкви, всі ці чудачества із сфери наукової фантастики. Можливо, що дзвін має якийсь моральний вплив на людину, але аж ніяк не противірусний. Що таке вірус? Це щось типу кристала, живим він стає лише тоді, коли попадає в живий організм».Тому більш розумно в ситуації діяла влада Львова й області, яка звернулася до священників з проханням скоротити кількість богослужінь в храмах. Правда, у декого із священників це викликало

заперечення. Дивного в останньому чогось немає, бо ж прихід вірянина в церкву – це нові прибутки, завдяки яким існує священик. Вінницький священик Владислав Демченко мудріше заявив: «Якщо людина захворіла – краще їй не йти до храму, нехай побуде вдома, аби не розповсюджувати вірус, а коли з Божою допомогою одужає – хай приходиться і молитися». Слушною була також засторога від цілування ікон в храмах, що може послужити також одним із джерел поширення вірусів грипу.

Стало відомо, що МЗС Ізраїлю, грубо втручаючись у внутрішні справи України, засудило допуск до президентських виборів мера Ужгорода Сергія Ратушняка., який відомий своїми антисемітськими висловлюваннями, зокрема величанням Яценюка «нахабним єврейчиком». Як заявив керівник відділу МЗС Ізраїлю зі зв'язків із пресою Йосі Леві, висунення такої людини на будь-який державний пост, а тим більше на посаду Президента, «несумісне із заявами керівництва цієї країни про боротьбу із антисемітизмом». У відповідь С.Ратушняк почав вимагати від керівництва України розірвати дипломатичні відносини з Ізраїлем, назвавши дії ізраїльтян « нахабним втручанням у внутрішні справи нашої країни».. «Нехай ізраїльська влада займається сотнями тисяч палестинців, яких вони тримають в нелюдських умовах життя, не дають їм право на самовизначення, та й взагалі жодних прав у своїй расистській державі. Держави такого расистського типу не існує більше ніде у світі», - сказав Ратушняк (Україна молода. – 19 листопада)..

Найціннішими вважалися в Давній Русі чотири ікони, написані, згідно передання, святим апостолом Лукою. Нині в Україні знаходиться лише одна з них – ікона Холмської Божої Матері. На початку 20-х років м.ст. вона зникла. І ось в 1996 році її виявили в помешканні луцької пенсіонерки Надії Горлицької. 13 років тривав процес її реставрації. Реставратор – Анатолій Кваснюк чотири роки проводив процес її оновлення потаємно, бо ж її володарка не дозволяла афішувати її наявність. До того ж, вона, виконуючи волю батька-священника, хотіла передати її до якогось луцького храму. Прийшлося переконувати її в тому, що цей історичний шедевр не може зберігатися у храмі, бо ж потребує особливого температурного і зволожуючого режиму з метою збереження. Зрештою Надія Горлицька погодилася передати ікону в Волинський музей. ікони (Факты. – 20 листопада).

Київ, а не Москва чи столиця якоїсь іншої країни, став місцем проведення 16-18 листопада міжнародної конференції «Уроки Другої світової війни та Голокосту» російськомовного єврейства. До столиці України прибув шанований російською владою і російськими шовіністичними організаціями головний рабин Росії Берл Лазар. Це той рабин, який при зустрічі із лідером «Євразійського руху» Павлом Заріфуллініним висловлював «свою глибоку стурбованість у зв'язку з відродженням

нацизму в Україні та Прибалтиці», переглядом в Україні наслідків і ходу Вітчизняної війни, героїзацією Шухевича, УПА та «Лісових братів». Це той Лазар, який закликав все зробити, щоб протидіяти вступові України до ЄС та інших міжнародних організацій. Це той Лазар, який російських юнців, які спаплюжили українські національні символи на Говерлі, назвав «одним із базових модулів інтелектуалізму в Росії». Хто ж від України курирує кийвську конференцію? Народний депутат, президент Українського єврейського комітету Олександр Фельдман. Це той Фельдман, який у своєму листі на адресу Президента НАНУ Б.Є. Патона називав Відділення релігієзнавства ІФ НАНУ осередком антисемітизму із-за того, що воно у своїй книзі «Релігія і нація», дивись нібито тнесправедливо, звинуватило посла Ізраїлю у його протиправних діях із спроб перетворити іудейські громади України у якісь вотчини своєї країни. Конференцію Всесвітнього конгресу російськомовного єврейства активно підтримав відомий своїм українофобством нардеп-регіонал Дмитро Табачник. Оцінюючи названу конференцію, український поет Мойсей Фішбейн зауважив: «Розігруючи «єврейську карту» у своїх спецопераціях проти України, російські спецслужби використовують своїх «путін-юден», зокрема, московських рабинів» (Україна молода. – 27 жовтня).

Брехнею статті Олеса Бузини переповнюють газету «Сегодня». Ось одна із цих побрехеньок: «Посудите сами. Мы с вами в Киеве. Государство, которое тут было при князе Владимире, называлось Русь. А народ – русским. Везде пишут, что Украина – «спадкоємниця Русі». Я – прямой потомок этой Руси. Мои предки тут всегда жили. Значит я - русский и есть». Бузина заявляє, що йому «заперечити нічим». Але ж від слова «Русь» прикметник буде «руський», а не «русский». Це – по-перше. А по-друге, русьськими називали себе представники колонізованих Руссю племен, а її мешканці були русинами.

Згряя політиків, які не звикли обтяжувати себе думою про загальнонаціональні інтереси, ситуацію в Криму, події, пов'язані з викриттям діяльності там екстремістського мусульманського угруповання, в телепередачі Ганни Безулик «Я так думаю» оцінювали не стільки як загальнонаціональну проблему, скільки як карту в міжпартійній гризні. При цьому одні й тіж мордочки почергово з'являються то в одній, то в іншій телемасовці. Вони пропонують розглядати політичний свербіж якоїсь із псевдопартій, що рветься до «владного корита» (в дійсності ж, у нас ідеологічних партій немає), як щось безмірно важливіше, ніж доля України. Говорилося-гадалося, що недай Боже в Криму трапиться якась заворуха, то якась група партійних товаришів щось від цього матиме, в якась інша – втратить. Але ж можна скільки завгодно не любити Луценка чи Москаля, але не можна визнати

те, що вони виконують свій службовий обов'язок. Те ж, що це, дивись, комусь піде в прибуток, а комусь - у збиток, не цікавить нікого, окрім зграї тих політиків, чий професійний ідіотизм уже перевершив всі рамки, бо ж все розглядається винятково під поглядом партійно-електоральних перспектив. Поступово народні обранці втрачають розумову та душевну адекватність. У нас про Крим говорять лише перед виборами або коли там відбувається щось неприємне. Весь інший час про цю специфічну територію, що вимагає особливої уваги, зокрема складної конфесійної ситуації, не згадують.

В Києві живе людина, яка колекціонує гріхи. Це – звичайний техпрацівник Володимир Олександрович. Як він вважає, йому вдалося вивести формулу Божого покарання. Якісь записи гріхів пан Володимир не веде, все тримає в голові. Він озвучує найбільш поширені гріхи й покарання за них людини вже в її земному житті. Відтак ніщо погане не йде в небуття без покарання. Найбільше нині людина має такі гріхи як зрада, пияцтво, брехня і клевети. Про гріхи Ющенка Володимир Олександрович сказав наступне: «Він не живе із своєю першою дружиною, дуже віруючою жінкою. Так ось для себе я зробив висновок, що його отруєння – це покарання за зраду першої дружини. Цей гріх він не закрит, певно він не ходив до церкви на сповідь, щоб просити Бога, щоб той його вибачив саме за цей гріх, ось і постраждав». (сегодня. – 23 жовтня).

Влітку цього року було оглянуто біля 40 дерев'яних храмів на території України і Польщі. Для внесення до списку ЮНЕСКО відібрано по вісім у кожній країні. З Львівщини до списку попали церква святої Трійці у Жовкві (1720 р.), церква святого Юра у Дрогобичі (кінець XV ст.), церква Святого Духа села Потелич (1502) і церква Різдва Богородиці села Матків (кінець XVIII ст.). Експерти зупинили свою увагу на тих храмах, які перебувають у дещо кращому стані. Так, церква Воздвиження Дрогобича є оригінальною пам'яткою сакрального мистецтва, але стан її критичний. Вирішується питання проведення реставраційних робіт на об'єктах, які ввійшли до списку ЮНЕСКО. В цьому році на Львівщині виділено 1 млн грн. на збереження дерев'яних храмів, їх охорону від пожеж і пограбувань.

Долю релігієзнавства як навчальної дисципліни у вузах гуманітарного профілю освіти визначатимуть і студенти і викладачі курсу. Релігієзнавство може виставлятися як вибіркова дисципліна. Вибір – за студентом. А пропозиція – за викладачем. Зуміє він під час пробної лекції зацікавити студентів своїм предметом – він буде обраний із запропонованого переліку. Релігієзнавство має такі принади для його вибору як ніяка інша гуманітарна дисципліна. Тим більше, що релігія нині прагне ввійти у всі сфери життя, користується найбільшою повагою, як це засвідчують соціологічні дослідження. Можна пробну лекцію

присвятити з'ясуванню релігійної ситуації в Україні і світі (Україна молода. – 24 жовтня).

В пресі у вересні-жовтні з'явилася інформація про причетність Інституту філософії ім. Г.С.Сковороди НАНУ до **проведення** разом із Московсько-Православною Церквою України **Успінських читань**. Рішення про проведення конференцій приймає Вчена Рада Інституту. Таке рішення Рада не приймала. До її проведення в приміщенні по вул. Трьохсвятительській 4 вдалися деякі співробітники Інституту, які є далекими від релігієзнавства і відомі своєю участю у проведенні заходів з питань Голокосту. Відділення релігієзнавства ІФ НАНУ як єдина академічна інституція України до проведення цих читань не причетне. Будучи поза конфесійним, воно проводить конференції лише із світськими інституціями.

З 25 листопада оформити візу до Ізраїлю можна за два дні. З України за роки незалежності до Ізраїлю виїхало сотні тисяч євреїв, але, на відміну від Росії, уряд цієї країни з відміною віз українцям не спішить. Тут подеколи на адресу України кидають шпильки то за прагнення побудувати біля Баб'їного Яру готельний комплекс, то за антисемітські видання МАУП, то за витівки мера Ужгорода Ратушняка. Та й самі візитатори до Ізраїлю з України там часто поливають бру дом країну, в якій живуть. Як наголошує Г.Удовенко, вони «говорять про те, що у нас антисемітизм, фашизм та інше. Тому з нами в принципі не хочуть мати справу». Ізраїль не спішить з відміною віз ще й тому, що, відмінивши їх для Росії, цим сприяли тому, що в країну, ховаючись від правосуддя, наїхало дуже багато різного криміналітету (Газета по-киевски. – 27 листопада).

ПРАВОСЛАВ'Я

Митрополит Володимир (Сабодан) освятив перший в Україні пам'ятник видатному просвітителю XVI-XVII століть Єлисею Плетинецькому. Пам'ятник збудовано на кошти меценатів Богомолець-Шереметьєвих в Радомишлі на Житомирщині. Для його встановлення обрали незвичне місце – на воді посеред Тетерева. Єлисей сидить нібито в човні, маючи перед собою книгу і тримаючи в руці свічку. Будучи архімандритом Києво-Печерської Лаври, владика заснував у 1612 році у Радомишлі першу в Україні папірню, що сприяло розвитку книгодрукування. В цьому році минає 385 років від дня смерті

просвітителя. В місті передбачають створити музей рідкісної книги. Перший подарунок музею зробив митрополит Володимир.

Вже біля п'яти років батюшки УПЦ МП прагнуть безпідставно забрати приміщення єдиної у місті Херсоні шкірно-венеричної лікарні. В листопаді вони заблокували всі входи і виходи до приміщення, посилаючись на рішення суду, який визнав належність корпусу православної церкви. При цьому аргументів в батюшок ніяких – лише слухи-свідчення бабусь, що в тому будинку колись жив священник, хрестив там дітей. Жити жив, але ж за власність не мав, бо відсутні будь-які архівні документи, які б засвідчували право Церкви на будівлю. Що стосується бабусь, то медики мають сумнів у тому, чи вони є адекватні у своїх свідченнях.

Проросійський «Православний вибір» ніяк не може змиритися із прагненням українців прочитати свою історію по-українськи, згадати і уславити борців проти російського колонізаторського режиму. Ось і тепер він виступає проти спорудження в Києві пам'ятника гетьману Івану Мазепі. «Людина, яку Церква (зрозуміло, що Московська – РП) піддала анафемі, не може бути героєм. До того ж, Мазепа був зрадником (зрозуміло, чужого для українців московського царя – РП), а відколи ми звеличуємо іуд», - наголошує речник «Православного вибору» С.Демидов (певно не знає, що Путін запрошує росіян повертатися додому і мав би подумати над пропозицією –РП). Проросійська знахабніла спільнота (такого навіть при Кучмі не було, як при Ющенко) погрожує організувати в українській столиці акції протесту і проводити їх доти, доки влада не відмовиться від планів встановити цей монумент. Відомо, що пам'ятник вже виготовлено і він буде споруджений на вулиці, яка носить ім'я славного патріота біля готелю «Салют» (Експрес. – 20-22 листопада).

Православна Церква Бога всемілостивого перетворює в караючу постать. Вона подає невідомий вірус, який косить життя людей в час епідемії грипу, як Боже покарання. «З духовної точки зору такі події – не випадковість, - заявляє митрополит Черкаський Софроній (УПЦ МП). – Гадаю, що Господь надоумовляє нас, закликає відмовитися від гріховного життя і повернутися на істинний шлях життя». «Це – покарання. Урок для нас про те, що треба турбуватися про себе і про ближнього, сподіватися на милість Божу і бути послухними його порадам... Щоб зараза відступила, потрібно прагнути жити за законами Божими і цим показати Богу, що урок його зрозумілий»,- сказав отець Філарет із Полтавської єпархії УПЦ МП.

У храмах Московсько-Православної Церкви України (таких в Києві є два і по одному в Харкові й Сімферополі) освячують навіть собак і котів. Так, солістка гурту А.Р.М.І.Я Ірина Степанова освятила свого

песика Бусінку у церкві святого Михайла, що в Києві на території Жовтневої лікарні (УПЦ МП). Процедура коштує 50-200 грн. Єпископ Церкви Київського Патріархату Євстратій так розцінив факт такого освячення: «У Біблії є рядки «Не давайте святиню псам». У храм і на його подвір'я тварину пускати не можна. Це – великий гріх. Можна попросити отця прийти до оселі й освятити свійську худобу там, де вона утримується. Зараз багато священиків займається самодіяльністю. Сповідати і причащати тварин неможливо, бо ж у них немає ні душі, ні гріхів» (Газета по-києвски.-27жовтня).

Свято-Параскеєвський монастир Московсько-Православної Церкви прагне привласнити шляхом приписок землі сусіда – Андрія Степанченка. При цьому він разом із своїм підручним із Білогорської прокуратури організують загарбницькі напади із побиттям господаря, погрожують спалити помешкання, обстрілюють сім'ю Степанченків. Відтак далеко не християни населяють обитель, а загарбники-розбійники (ВВ. - №198).

Отець Григорій (УПЦ МП) із села Скоморошки, що на Вінничині, виховує 7 рідних і 6 усиновлених дітей. Трьох йому заповідала хвора на рак грудей Наталія Марчук, ще трьох узяв після смерті їх батьків. Діти називають отця Григорія папою, щонеділі ходять до храму. «Я люблю українське «татко», але хай буде папа», - сміється отець Григорій.

СВІТ ГРЕКО- І РИМО-КАТОЛИЦИЗМУ

Визначаючи свої обов'язки як нунція Апостольської Столиці, архієпископ Микола Етерович сказав: «Апостольський нунцій є постійним дипломатичним представником Святого Престолу при державі або міжнародній організації... Крім відповідальності за дипломатичні відносини між Святим Престолом та державою, у якій нунцій працює, він представляє Святішого Отця також і при місцевій Церкві, здійснюючи насамперед ті обов'язки, визначені канонічним правом, які стосуються призначення Св'ятішим Отцем нових єпископів або надання його згоди тим єпископам, яких обирають Синоди Східних Церков. Так само важливим завданням нунція є підтримування екуменічних контактів та сприяння позитивному розвитку відносин між Святим Престолом та іншими Церквами або релігійними організаціями. Здійснення цих обов'язків можливе завдяки тому, що Святий престол, який є органом центрального уряду Католицької Церкви, є суб'єктом міжнародного права» (Експрес. – 13-15 листопада).

Протоієрей Олекса Петрів з УГКЦ сам визнає, що на дорогах водій має бути надто обережним, бо ж «поганому стану дороги її висвячення

зарадить небагато», але водночас його Церква вдається до заходу освяти перехресть і просто окремих ділянок на шляхах, зокрема у Запорізькій області, де раз у раз стаються аварії. При цьому переслідується або мета піарення, або ж це рід заробітку. Тут варто було б УГКЦ зробити висновок для себе із досвіду освячення архимандритом Євстратієм із УПЦ КП Московського мосту в Києві. Кількість аварій після цього не зменшилася, а навіть зросла. Люди тепер сміються, згадуючи бігання батюшки з віничком по мосту! То ж доцільно берегти авторитетність тих обрядових дійств, до яких вдається церква, а неб робити з них опісля посміховище (Експрес. – 20-22 листопада).

Наслідуючи приклад зарубіжжя, УГКЦ вдалася до реалізації ідеї «Лярш-Ковчегу». Саму ідею «Ляршу» в Україну привезла у 1992 році з Канади Зеня Кушпета. «Мені особливо хотілося допомагати тут особам з особливими потребами. Такі люди були заховані по домівках, бо для їхнього виходу у світ не були пристосовані будинки і вулиці, не було програм для неповносправних». З одностороннім пані Зиновії вдалося заснувати спільноту «Віра і світло», потім – центр «Джерело», далі – щоденні майстерні. Укорінення ідей «Ляршу» в Україну почалося із заснування в 2001 році у Львові при УКУ Центру духовної підтримки осіб з особливими потребами «Емаус». Із створенням останнього в УКУ з'явився епіцентр застосування богословських наук у практичному житті. Якщо раніше церква не сприймала таких людей, то нині маємо інший підхід до них. «Ми дивимося на поведінку, а Господь – на серце, - зауважують в «Лярші». – Людина, обділена інтелектуально, більше здатна до спілкування серцем, вона менше осуджує інших» (Україна молода. – 7 листопада).

Якщо в червні цього року Апостольська нунціатура одержала Акт на право володіння землею по вулиці Тургенівській 40а, то 20 листопада **нунцій архієпископ Іван Юркович одержав в мерії посвідчення на право власності на будівлю,** в якій знаходиться дипломатичне представництво Святішого престолу Папи Римського Бенедикта XVI. Дипломатичні відносини з Україною Апостольська столиця-Ватикан має з 1996 року, але лише тепер Святий Престол завершило офіційну процедуру оформлення всіх документів на своє представництво. «Україна – це країна, де має бути посольство Ватикану, - сказав Іван Юркович. – В Києво-Печерській Лаврі знаходяться мощі Папи Римського, а тому ми пов'язані з Києвом, наша присутність тут має глибокий зміст».

Один із найбільших шпиталів Європи – ватиканська лікарня «Немовля Ісус» - співпрацюватиме з українськими дитячими лікарнями. Про це домовилася делегація Міжнародного благодійного фонду «Україна-3000» на чолі з головою його наглядової ради Катериною Ющенко. Пані Ющенко прибула до Риму на запрошення кардинала Тарчізіо Бертоне –

державного секретаря Святого Престолу, який є давнім прихильником України.

ПРОТЕСТАНТИЗМ

Перший віце-прем'єр в уряді Юлії Тимошенко Олександр Турчинов за своїм віросповіданням є баптистом. «Для євангельських християн-баптистів надто важливим є усвідомлене покаяння і хрещення. Це – головний вибір у житті кожної людини, який має відбуватися за переконанням. Жити за Словом і хреститися за Вірою – один із головних принципів, який сповідають євангельські християни-баптисти. Служіння в наших церквах повністю відповідає служінню перших християн, описаних в діях святих апостолів. Саме від них ми ведемо нашу історію, якій вже біля 2000 років» (Християнський мир. - №31-32).

Олександр Турчинов як пастор Церкви євангельських християн-баптистів переконаний в тому, що немає необхідності у фільмах, книгах, інших творах мистецтва, якщо вони не говорять про Любов, Добро, Віру, якщо вони не є вказівниками дороги до Храму. У цьому він бачає призначення й написаних ним книг.

ХАРИЗМАТИ УКРАЇНИ

Об'єднання незалежних християнських харизматичних церков України виступило із гнівною Заявою з приводу циклу сюжетів під назвою «У Бога за падухою», які йдуть по каналу 1+1. «Ці матеріали руйнують авторитет вже не тільки окремих священнослужителів, - говорить в Заяві, – а й підривають довіру до самого інституту священства як охоронця і носія християнських цінностей. Руйнація цих цінностей з неминучістю призведе до втрати будь-яких моральних орієнтирів... Руйнувати довіру до церкви – це значить свідомо сіяти розбрат і незлагоду, а відтак сприяти наростанню агресії і цинізму в суспільстві» (Камень Краеугольный. - №10).

Вже біля 15 років відвідує зібрання «Посольства Божого» нинішній заступник мера Києва Ірена Кільчицька. Їй подобаються проповіді Сандея Аделаджі. «Я не вірю в Бога, але знаю, що він є, - заявляє Кільчицька. – У мене є для цього свої аргументи... Своїх дітей я хрестила в Ільїнській церкві Києва».

З'явилася третя справа, за яку також можуть притягнути до судової відповідальності Сандея Аделаджу. Арештовано Жанну Кісель, яку

підозрюють у махінаціях в особливо великих розмірах. Вона також є парафіянкою «Посольства Божого» і під прикриттям Церкви організувала свій бізнес. Жанна умовляла паству брати банківську кредити під заставу власних квартир і передавати їй грошу в обмін на великі відсотки. Відтак працювала за тією ж схемою, що й «Кінгз Кепітал» і «Грант». Ошукані вкладники говорять, що до Жанни їх направляла дружина Аделаджі Босе. Жанна Кісель впевнена в тому, що все завершиться для неї добре, бо ж вона послала слідчим у конвертах своє «благословення» (Газета по-киевски. – 2 листопада).

На відміну від Церкви Московського Патріархату в Церкві «Посольство Боже» собак і котів не освячують. «Не можна ні з тварини, ні з людини зробити ідола.», - каже парафіянка Церкви Жанна Кобилінська. – Це в Африці люди поклоняються звірам, сонцю, повітрю. Ми поклоняємося тільки Богу. Хоч і закидають нам чомусь, що ми зробили свого пастора Сандея Аделаджу ідолом».

Поруч зі станцією метро «Осокорки», де пастор Церкви «Посольство Боже» обіцяв побудувати духовний центр, з'явилася величезна надувна палатка для прихожан. Правда, поруч з нею вже розчищена площадка для майбутнього будівництва у вигляді ковчега духовного центру, а також 24-поверхового готельного комплексу. Аделаджа обіцяв побудувати ковчег до квітня 2011 року. Він буде втричі вище Палацу спорту.

Окрім «Кінгз Кепітал», Сандею Аделаджі висунули звинувачення й у викачування коштів вірян «Посольства Божого» на ЧП «Грант». Вже є свідчення парафіян ПБ в тому, що вони брали кредити в заставу власних квартир і вкладали у фірму «Грант» під особисті гарантії пастора. Біля 1,5 млрд грн. вклали парафіяни в махлярську фірму ЧП «Грант». Так, Людмила Добровольській, яка першою написала заяву на Ірину Данильченко, тільки штрафних санкцій банк нарахував на суму 310 тисяч доларів. Сам Аделаджа всі звинувачення відкидає і заявляє, що Данильченко бачив у церкві раз чи двічі і ніяких справ з нею не мав. Під час слідства Аделаджа заявив, що він знає лише мову йолубу, хоч в додатку до його диплому, виданого мінським університетом, значилося, що російську мову він склав на п'ятірку.

МУСУЛЬМАНИ В УКРАЇНІ

Муфтії Духовного Управління мусульман України «Умма» Саїд Ісмагілов характеризує мусульманське угруповання такфіровців як «невеличку групу звичайних бандитів, які прикриваються релігією». «Які вони мусульмани, якщо стріляють у своїх одновірців?» - заявляє муфтії,

нагадуючи, що іслам забороняє навмисне вбивство. Водночас Саїд Ісмаїлов наголошує, що в Україні Хізб-ут-Тахрір, вийшовши із підпілля, «все більше відходить від початкової радикальної ідеології і надто відрізняється у своїй діяльності від своїх арабських аналогів».

Муфтії ДУМУ «Умма» Саїд Ісмаїлов вважає недоречним використання термінів «ісламський тероризм» чи «ісламський екстремізм», оскільки такі явища, як тероризм чи екстремізм, не можна ототожнювати із жодним із віровчень. Тим більше, що іслам, як релігійна система, не дає мусульманам право здійснювати будь-які насильницькі дії. Тому, на думку муфтія, «ісламський екстремізм» в Україні – це міф, а не реальність» (Голос Крима. - -20 листопада).

Як могла повстати в Україні терористична організація? Міністр МВС Ю.Луценко повідомив, що з 2005 року, «за рахунок прибулих в Україну і набувших статус біженців деяких громадян з Іраку, Узбекистану та інших середньоазійських республік, у нас став формуватися радикальний ісламський рух «Ат-Такфір валь-Хіджра». Лідером організації є якийсь Абу Абдурахман (або Рижий Адам), який з 2006 року одержав статус біженця, а опісля - і громадянство України і проживав у Полтавській області. Із-за того, що Президент Ющенко постійно накладає вето на Закон про створення в структурі МВС міграційної служби, Україна постає як пристанище для терористів і екстремістів зі всього світу». Віталій Москаль, який є главою кримської міліції, зауважив, що Рада Міністрів Криму «видала офіційний дозвіл на реєстрацію друкованого ЗМІ – газети «Возрождение», яка вільно пропагує ідеї створення держави Халіфат». До того ж, в Криму діє заборонне навіть в багатьох мусульманських країнах угруповання «Зіб-ут-Тахрір», яке прагне через світову ісламську революцію створити всесвітній Халіфат, діє екстремістська організація «Такфір». Усі ці організації – імпортовані, завезені до Криму останнім часом вілякими емісарами, деяка частина з яких навчається в кримських ВНЗ. Однак головні свої зусилля окремі студенти з країн Близького та Середнього Сходу витрачають не на вивчення клінічної хірургії та зооветеринарних наук, а на пропаганду радикального політичного ісламу в середовищі кримських татар, які самі по собі сповідують досить поміркований варіант ісламу, який є для них традиційним. Муфтії мусульман Криму Еміралі Аблаєв засудив політичний іслам. Емісари ж з далеких країн наполегливо наголошують кримським татарам, особливо молоді, що їх віра «неправильна». А «правильна» - це та, яка вимагає джихаду проти невірних, підтримки екстремістських рухів, фанатизму і мракобісся. Емісари-закордонці влаштовують «розборки в мечетях, прибирають «неправильних» в ісламі і ставлять своїх «правильних», не зупиняючись навіть перед фізичним насиллям. Не зупиняються також і перед особистим втручанням у релігійне життя громадян України. Так,

відомо, що нападом на одного з кримськотатарських релігійних діячів керував громадянин з Іраку. Як він попав в Україну, то ще питання. Згідно інформацій силовиків в Криму діють резиденти релігійної організації «Табліг діамат» (Пропаганда віри) й емісари «Аль-Джамат аль-Ісламійя». Обидві ці організації також мають екстремістський підґрунт. Мустава Джемільов виступає за те, щоб всі мечеті Автономії «обов'язково були передані тільки Духовному управлінню мусульман Криму, а не належали якимсь іншим релігійним організаціям, як би вони не називалися». Він наголошує і на тому, що не може бути й мови, щоб хтось і десь мав право усувати діючих імамів», бо ж у всіх країнах їх призначає лише духовне управління. «Якщо ми втілимо цю систему, то у будь-якому разі зробимо якийсь крок до стабілізації у релігійному питанні».

В судах Криму розглядається ініційована Рескомітетом АРК у справах релігій справа мусульманської громади «Давет». Йде мова про заборону її діяльності. Виступаючи на прес-конференції 18 листопада у Сімферополі, голова автономної громади «Давет» Руслан Рамазанов заявив, що спроба заборонити її діяльність є незаконною. «Чиновники прагнуть нав'язати нам рамки наших релігійних потреб. Це – дискримінація мусульманської меншини. Ми будемо добиватися відновлення справедливості всім способом» (Голос Крима. – 20 листопада).

Екстремісти кримської течії ісламу «Ат-Такфір валь-Хіджра» винесли вирок смерті лідеру кримських татар Мустафі Джемільову як «невірному», бо ж він, дивись, належить до мусульманської течії, що сповідує мирний традиційний іслам. Реалізувати цей задум їм завадила масштабна спецоперація силовиків, в якій брали участь сім оперативних груп з участю бійців «Альфа» і розвідки Міноборони. Затримати «Аміра джихада України» - організатора угруповання, а також його праву руку – «Рижого Араба», не вдалося. Амір – виходець з Іраку, одержав у нас в 2006 році статус біженця, а в 2007 році – громадянство України. Прописаний у Полтавській області. Надійшла інформація про його зв'язки з «Аль-Каїдою», планування декількох терактів в Україні. Угруповання готувалося до джихаду. В горах Криму знайдено землянки-сховори із запасами одягу, їжі на випадок початку активної діяльності. При обшуку в квартирах членів руху було виявлено вибухівку, пояси шахідів, зброю, боєприпаси, літературу з техніко-тактичними характеристиками різних видів зброї. Арештовані відмовляються давати будь-які свідчення, оскільки не визнають українську владу, українські закони, бо ж служать винятково святій справі. Вербування прибічників проводили не лише в Криму, а й в інших областях України. Мустафа Джемільов відзначив, що вбивство татарських лідерів мало викликати

дестабілізацію обстановки в Криму. «Я знаю із джерел в МВС, - зауважив лідер кримських татар,- що висланий з України російський дипломат Володимир Лисенко мав прив'язку до підготовки замаху на лідерів меджлису». Нардеп бютівець із Криму Андрій Сенченко вважає ситуацію в Криму надто серйозну. Гадаю, зауважує він, що «нині в Криму є десь 5-7 тисяч ваххабітів. Окрім цього є школи ісламського напрямку, які фінансуються із-за кордону».

НАЦІОНАЛЬНІ РЕЛІГІЇ

Щоб уникнути тієї дезінформації, яка подеколи зустрічається в пресі про караїмів, Асоціація «Къырымкъарайлар» вирішила відкрити свій сайт <http://karai.criema.ua> Він став надто популярним. Вирішення всіх технічних проблем сайту взяв на себе Юрій Черкасов. В 2009 році на сайті з'явилася фотогалерея. Нині на ньому розміщено вже 350 статей і 450 фотографій. Йде мова про створення сторінок караїмів із різних країн, різних міст.

Під час другої світової війни євпаторійський адвокат Самуїл Ходжаш, за походженням караїм, **знайшов у центральному сімферопольському архіві документи, які ще раз засвідчили, що караїми – тюркський етнос.** Караїмську релігію сповідували хозари, кипчаки (тюрки), кубанські козаки, євреї, мешканця Поволжя та Астраханської губернії. Караїми визнають тільки Тору – П'ятикнижжя. Засновник учення Анан бен Давид (друга половина VII ст.), чії праці сьогодні продаються в Криму, відкидав Талмуд і пізніші тлумачення Тори. Відтак караїми не є іудеями, як це дехто хотів би довести, претендуючи при цьому на матеріальні здобутки караїмів. Всьому цьому присвячена велика стаття «Правнуки хозарів» газети «Україна молода» (11 листопада).

НОВІ РЕЛІГІЙНІ ТЕЧІЇ

В українській пресі промелькнула інформація про арешт і засудження на 10 років ув'язнення в штаті Техас (США) мормона Реймонда Джессона за сексуальне зґвалтування неповнолітньої. Це була його вже дев'ята дружина, якій виповнилося 15 років. Сама дівчинка не зверталася до влади, бо ж не вбачала в цьому якесь порушення моралі. Проте, звертаючи увагу на цей факт, українська преса чомусь не зауважила, що є різні мормони, як і різні християни. Церква Ісуса Христа Святих останніх

днів, яка має офіційну реєстрацію в Україні, є мормонською релігійною спільнотою, строго дотримується моногамії, культивує одношлюбність і не допускає навіть розлучень. Сім'я в цих мормонів – це домашня церква. Вона, як правило, багатодітна, з міцними сімейними традиціями. Відтак журналісти мали б, інформуючи про названий ними факт, застерегти, що такі факти можуть мати місце не у всіх мормонських спільнот, а лише однієї із сект мормонської течії, яка є надто мізерною у США і має там заборону на діяльність. Церква Ісуса Христа святих останніх днів є однією із провідних релігійних організацій у США і має нині у світі біля 14 мільйонів своїх послідовників. Осінню наступного року в Києві відбудеться відкриття храму цієї Церкви.

Редакція часопису РП в одному із своїх чисел дала можливість описати себе очолюваній патріархом Мойсеєм Українській автокефальній православній церкві (канонічній). Відомо, що до створення православної спільноти під своїм началом Олег Кулик побував і в Київському Патріархаті, і в Автокефальній Церкві, а потім перебрався до Америки і в якийсь спосіб там одержав єпископське свячення у православних діаспори. Повернувшись до України, Мойсей-Кулик приступив до творення канонічної Церкви, бо ж нібито інші православні спільноти не є такими. За звинуваченням у сексуальних домаганнях до парафіянок (заявок про це до міліції надійшло більше десяти, де говориться про зґвалтування під навіюванням і якимись домішками порошку в напої-глінтвейти з обіцянками жінкам стати Богородицями й народити «сина Божого»), патріарх Мойсей мав бути притягнутий до судової відповідальності. Але йому вдалося надто швидко виїхати за кордон (гадають, що до Канади), звідки він, відкидаючи звинувачення і заявляючи, що мали місце спокусування його з боку деяких молодих парафіянок, зауважив: «Я тепер за межами країни. Якби я залишився в Україні, то мені підкинули б наркотики, зробили б з мене наркомана. Мене б кинули в камеру, вбили б за три дні, закопали в лісі і зробили б з мене другого Гонгадзе». Мойсей вважає, що всі звинувачення на його адресу – це наміри «ворогів віри» знищити канонічну українську церкву і її лідера. Мойсей не обіцяє скоро повернутися в Україну. Після його від'їзду продовжуються служби під керівництвом якогось хор-єпископа Олександра Негоденка в Києві у храмі церкви по вулиці Садовій (Осокорки). Розшук владики по Інтерполо міліція не подає, бо ж його «стаття-звинувачення» не тягне на «міжнародний розшук».

Єпископ Церкви Київського Патріархату Євстратій розповідає, що він особисто знайомий із Олегом Куликом, який проголошує себе патріархом Мойсеєм і має сильну харизму. Ще на початку 2000-го року він заявив, що в нього вселилась душа біблійного пророк Мойсея. Потім він казав, що мав одкровення від самого Господа-Бога, який наголосив,

що його місія – спочатку бути патріархом Київським, потім – Московським, далі – папою Римським, а зрештою – об'єднувачем всіх християн. Виходячи з того, що існує нібито 12 типів характеру людини, Кулик наголошував, що має існувати і 12 Євангелій. Він нібито навіть мав їх видіння. При цьому йому було сказано, де їх шукати. Ось коли будуть знайдені ці Євангелія, то всі земляни стануть християнами. Єпископ Євстратій розповідає, що Кулик навіть порівнював себе з Ісусом Христом. Він відростив таке розпущене волосся, яке на іконах малюють Ісусу Христу, приходив на моління в одязі, подібному до того, який носив Ісус.

В Харкові побудовано найбільша в Європі буддійська пагода-храм. Тільки згідно офіційної статистики в'єтнамська громада в місті нараховує десь 20 тисяч осіб. Стільки ж тут вихідців і з Піднебесної – китайців. Кількість вихідців із далекосхідних країн в 2010 році збільшилася, бо ж вступить в силу угода про реадмісію. Будемо чекати на побудову буддійських храмів в Одесі і Києві, де також осіло багато китайців і в'єтнамців.

Відомо, що кожний член Церкви Ісуса Христа Святих останніх днів веде щоденник. Оцінюючи значимість цього, Марина Борисюк з Києва зауважує: «А якщо вам немає що записати у свій щоденник, то варто замислитися – чи правильно ми взагалі живемо, чи вміємо цінувати неповторні події кожного дня свого життя, наскільки старанно ми їх описуємо» (Ліягона. – Вересень).

ІНШІ РЕЛІГІЙНІ СИСТЕМИ

В Макіївці знайшли мертву жінку. Тіло її мав чотирнадцять ножових ран, переважно на шиї. Як з'ясувалося, ніж і ножниці жінка перед самобивством придбала поруч в одному із магазинів. На стіні будинку жінка написала власною рукою і власною кров'ю слово «Асауляк». З'ясувалося, що 39-річна Тетяна була адептом релігійної течії «Школа єдиного принципу» (або «Школа духовного подвижництва»), главою якої є громадянка України, уроженка Одеси Ольга Асауляк. Послідовники течії відмовилися визнати сестру за вірою, сказали, що вона лише один раз відвідала їх зібрання. Водночас сусіди пов'язують душевну травму Тетяни із відвідуваннями нею зібрань релігійної громади. Владні органи не мають нині якихось приводів для звинувачення громади в смерті жінки. Філіали названої школи є, окрім Макіївки, ще й в Харцизьку. Школа зареєстрована як громадська, а не релігійна організація. Діє вона вже десь біля 20 років. Зібрання своєї школи проводить в орендованих приміщеннях. Проте ніхто із відвідувачів їх не визнає якусь іншу свою релігійну належність, окрім традиційного православ'я.

РЕЛІГІЯ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

РЕЛІГІЯ І СВІТ

Новим Генеральним секретарем Всесвітньої Ради Церков обрано норвежського пастора Олафа Фюксе Твейта. У своєму слові новий глава ВРЦ висловив сподівання, що Церкви – члени Ради

«зможуть знайти спосіб разом послужити миру». Він також висловив побажання, щоб ВРЦ зіграла провідну роль у зміцненні й покращенні зв'язків між християнами і мусульманами у всьому світі». До обрання на посаду у ВРЦ пастор Твейт був генеральним секретарем Ради з екуменічних в міжнародних відносин Церкви Норвегії.

Відомо, що перебуваючи в Україні, патріарх Кіріл взяв під захист особу Сталіна. При цьому він «забув» те, що в передвоєнний час Сталін запроторив у табори багатьох священнослужителів, закрити тисячі храмів. Певні зміни у ставленні до Церкви він виявив лише у роки війни. Священик Гліб Якунін розцінює це так: «Діяльність Сталіна посту глави держави впродовж наступного десятиліття зовсім не вказує на те, що він був таким собі грішником, який розкався. Хоч це й може здатися дивним, але, відроджуючи такий нелюбий більшовикам суспільний інститут, комуністичний вождь дбав про зміцнення своєї влади. І саме тому його наступник Микита Хрущов, котрий викорчовував у країні спадщину «культу особи», взявся знову громити православ'я».

З метою мінімізувати ризики вірян заразитися свинячим грипом храми Апенін замовляють спеціальне сенсорне обладнання. Воно виливає священну воду на руки без доторкування до апарату. Так вдалося уникнути кранів, які мав відкручувати вірянин своїми руками, що вже приховувало можливість передачі інфекції.

Гітлер витратив багато часу на вивчення свого генеалогічного дерева. Цікавим є те, що до 1937 року він вважав себе на четвертину євреєм. Опозиційні газети тоді друкували фотографії єврейських надгробок з прізвиськом Гітлер. І лише тоді, коли в якийсь спосіб Гітлер «переконався», що він ніяк не належить до «богом обраного народу», фірмер перейшов від політики дискримінації до винищення євреїв. З 9 листопада 1937 року

Гітлер почав реалізовувати свою антисемітську програму (Московський комсомолец. – 28 жовтня-3 листопада).

КАТОЛИЦИЗМ

Папа Римський пропонує змінити «стиль життя і спосіб мислення» для вирішення проблем продовольчої безпеки. «Доступ до їжі – це більше, ніж природна потреба, це одно із визначальних прав людини і народів», - говориться в посланні понтифіка на ім'я директора продовольчої і сільськогосподарчої організації ООН Жака Діуфа. Оскільки «дари творіння обмежені за своєю природою і потребують відповідального підходу в ім'я турботи про майбутні покоління», Бенедикт XVI вважає, що в питанні харчування необхідно енергійно втрутитися міжнародному співтовариству.

Папа Бенедикт XVI здійснив триденний візит до Чехії. Понтифік приурочив свою поїздку до дня святого Вацлава, якого вважають покровителем Чехії. Папа відправив літургію в храмі, де похований святий. Особливий акцент у своїх проповідях Бенедикт XVI звертав на молодь. Відомо, що Чехія є найбільш атеїстичною країною. Лише третина її мешканців хрещена, а ось віруючими себе вважають лише 10% громадян країни.

Американська фонографічна фірма «Геффен рекордз» спродюсувала і видала компакт-диск Music From The Vatican («Музика із Ватикану») з піснями у виконанні Папи Римського Бенедикта XVI. Цим Папа вперше демонструє свої вокальні обдарування. Критики сходяться на думці, що він має хороший голос. В альбомі зібрані релігійні пісні. Папа співає п'ятьма мовами, зокрема латинською, італійською та рідною для нього – німецькою. Музичний супровід здійснює британський Королівський симфонічний оркестр.

Співпраця із наукою відповідає позиції папи Бенедикта XVI, який виступає за зміцнення зв'язків між вірою і знанням. Враховуючи це, під егідою Ватикану було проведено наукову конференцію з питань можливості існування життя в космічному просторі. В ній брали участь астрономи, фізики, біологи. Проблеми конференції, наголосив директор Ватиканської обсерваторії Хосе Габріель Фунеса, є надто сучасними. Уже не вперше римський престол актуалізує питання наявності іноземних цивілізацій. Директор обсерваторії наголосив, що віра у наявність їх не суперечить вірі в Бога.

ПРОТЕСТАНТИЗМ

Християнська медіакомпанія Whisting Frod Productions Англії вийшла із своїм радіозверненням, мета якого – повернути до церкви півмільйона осіб невіруючої молоді в Англійську церкву через персональне 40-секундне звернення до кожного з них. В передачі звучать слова: «Тепер час зупинитися, повернутися, залишитися». Реклама звучить у стилі реп. Рекламний текст має такі віршовані форми слова: «Слухай, компанія реперів! Йди і займай свої місця у храмі!»; «Зупинись, оглянься і сходи в храм на недільну службу!». Акцію підтримали англікани Шотландії і Уельсу, а також методисти і євангелісти. Католицька церква відмовилася брати участь в компанії. Згідно інформації, реклама дає свої позитивні наслідки. В минулому році вдалося повернути до храмів 37 тисяч британців. Якщо на межі другого і третього тисячоліття недільну службу відвідувало трохи менше мільйона мешканців Британії, то на сьогодні таких вже біля 871 тисячі. Саме це й стурбувало Англійську церкву.

За останні роки Антіохійську Православну Церкву Америки поповнили тисячі протестантів, які приїхали в країну із Північної Європи. Масова конфесійна міграція із протестантизму в православ'я почалася ще в 1987 році, коли православ'я перейшли майже 2 тисячі євангелістів – вихованців теологічної семінарії в Далласі (штат Техас) і членів «Студентського руху за Христа». 70% священників архієпископії АПЦ – це колишні протестанти. Професор теології університету Норт-Парк (Чикаго) Бредлі Нассіфа вважає, що ХХІ століття може стати «віком православ'я», бо ж розчарованих протестантів все більше валять історичні корені, релігійна строгість в соціальний консерватизм православ'я.

Закрита Північна Корея стала доступною євангелістам США завдяки тій гуманітарній допомозі, доставку якої до цієї країни організував Франклін Грем – син знаменитого євангеліста Біллі Грема. «Я рухаюся як служитель Ісуса Христа з посланням про мир, і про те, що Бог любить кожного із нас, незалежно від наших кордонів чи політики», - сказав пастор. Християнська організація Samaritan's Purse працює в КНДР з 1997 року. За цей час вона надала країні допомогу в розмірі понад 10 млн доларів. Лише з червня 2008 по березень 2009 року майже мільйон корейців одержали допомогу продуктами. В КНДР прибув літак Боїнг - 747 навантажений ліками. В минулому році Ф.Грем відвідав ряд лікарень. Дізнавшись, що вони не мають електрозабезпечення, він допоміг установити в трьох із них дизельні і сонячні генератори. Під час нової своєї поїздки пастор привіз 190 тис. доларів для обладнання стоматологічної школи, в якій буде навчатися 70 студентів-дантистів.

Євангельська Лютеранська Церква Німеччини, нещодавно очолена жінкою, цим самим спровокувала Російську Православну Церкву розірвати з нею дипломатичні відносини. В РПЦ вважають, що це призначення суперечить євангельським принципам і є виявом морального занепаду ЄЛЦН.

Кількість жінок-пасторів у протестантських церквах США за останні десять років подвоїлася – з 5% у 1999 році до 10% в 2009 році. Незважаючи на те, що рівень освіти жінок-пасторів в середньому є вищим від освіченості чоловіків, але оплата їх праці є меншою. У чоловіків – 48600 доларів за рік, у жінок – 4300. Якщо вчену ступінь мають 63% чоловіків-пасторів, то відсоток цей у жінок вищий – 77%.

Донське козацтво, яке оголошує себе невіддільним від Російської Православної Церкви, ініціює судовий розгляд справ про діяльність в Ростовській області неправославних релігійних спільнот. Нещодавно воно «атакувало» Новоапостольську церкву. Тепер взялося за Свідків Єгови. На суді в Таганрозі стояло питання про заборону діяльності в області цієї конфесії. Мотиви: «наявність в її діяльності ознак екстремізму, розпалювання міжрелігійної ворожнечі і порушення прав людини». При цьому все майно організації Свідків Єгови оголошено власністю Російської Федерації, а вилучена література включена до списку екстремістських матеріалів. «Експерти» вбачили в цій літературі пропаганду винятковості єговізму у порівнянні з іншими релігійними течіями (нібито православні, яких захищає донське козацтво, те ж не пропагують щодо свого віросповідання). Свідків Єгови звинуватили і в тому, що вони повчають не служити в армії (і це незважаючи на законодавчо гарантовану альтернативну службу) (НГ: релігії. - 16 вересня).

Лютеранська церква Швеції шокувала християн усього світу тим, що першою з християнських церков дозволила здійснювати вінчання гомосексуалістів. Але це ще не все. Церква висвятила єпископом Стокгольму 55-річного пастора Єву Брунне, яку столичні лютерани обрали на цю посаду ще в травні. Пікантність ситуації не в тому, що єпископом стає жінка (до неї тут єпископом була Кароліна Кроок), а в тому, що ця жінка стане першим у світі

християнським єпископом-лесбіянкою. Кілька останніх років вона живе у партнерському зв'язку з іншою лесбіянкою – пастором Гуніллою Лінден. Пара усиновила трирічного хлопчика.

ПРАВОСЛАВ'Я

Відомий російський православний священник Гліб Якунін розглядає візит патріарха Кіріла в Україну як провокативний. «Його спроба відродити сакральну імперію Третього Риму, при тому відгородившись від світу у рамках православно-візантійської цивілізації – безнадійний анахронізм. Спроба втілити реакційну утопію в життя призведе тільки до зворотного, у тому числі й до розвалу самої імперської структури РПЦ МП» (Експрес. – 6-8 листопада).

Духовний лідер Тибету Далай-лама в листопаді здійснив тижневу поїздку по індійському штату Аруначал-Прадеш. Територія штату є спірною між Індією і Китаєм. Десятки тисяч буддистів щиро вітали свого лідера, вигнаного з рідної землі. Поїздка викликала невдоволення китайської влади, яка звинувачує Далай-ламу у підбурюванні тибетців до відокремлення від Китаю.

Під час перебування в Єрусалимі Юлія Тимошенко була нагороджена вищою нагородою Єрусалимської православної церкви орденом Святогробського Братства. Вручаючи нагороду, патріарх Теофіл III сказав: «Ми відзначаємо ваші заслуги у справі об'єднання церков і визначальну роль у боротьбі з антисемітизмом». Патріарх наголосив, що така нагорода надається главам церков і керівникам держав за видатні заслуги перед православною церквою. Ю.Тимошенко подякувала за нагороду і запросила Патріарха відвідати Україну. Глава Єрусалимської Церкви зауважив: «Я уважно слідкую за подіями в Україні і знаю про позитивну роль Юлії Тимошенко в політичній і громадській діяльності її країни».

Аншлюс, тобто включення деяких своїх сусідів до складу Німеччини, Гітлер обґрунтовував спорідненістю німцям деяких інших народів. Гітлерівського типу заява прозвучала із вуст Патріарха Московського Кіріла при відкритті в Москві Третьої асамблеї фонду «Російський світ». «Поняття «країна російського світу» означало б, - наголошує Кіріло. - що країна відносить себе до російського світу, якщо в ній російська мова використовується як мова міжнаціонального спілкування, розвивається російська культура, зберігається загальноісторична пам'ять».

В Росії поширюється скандал, пов'язаний із Свято-Боголюбським жіночим монастирем, що знаходиться у Володимирській області. Із нього втекла 16-річна вихованка, яка направила свого листа до Генеральної прокуратури РФ. В ньому Валя Перова пише, що діти в монастирі працюють на монастирських полях з 6-ї ранку і до 8-ї вечора. За навіть дрібну провину чи непослух їх б'ють, сажають у карцер, морять голодом і заставляють робити до тисячі земних поклонів. Валя описує випадки, коли за якийсь непослух дітей карали побиттям рук. Нині в монастирі знаходиться 19 хлопчиків і 27 дівчаток. Офіційною опікункою всіх монастирських дітей є настоятелька монастиря ігуменя Георгія. Ось як описувала кореспондентці «Молодого комсомольця» ідилію монастирського життя дітей подружка Валі: «Розповідь про побої – не вигадка. Нас насправді б'ють поясом до кровопідтоків. Але перед приїздом комісії нас били так, щоб сліди не лишилися на обличчі чи на руках, де їх можна побачити». Інша вихованка монастиря, Настя, розпала: «Від відчаю і побоїв дитки потайки прибігали до мене. Я була в шоці... Зрозуміло, що про все це я розповідала отцю Петру. Він, скільки міг, утримував від самоуправства монахинь. Але їм все було по барабану. Безмежна влада спокушує». Вона також розповіла про наявність в монастирі затворів: «Спочатку це сприймалося нормально. По три дні ми молилися за Росію. Нас групами по 10 осіб збирали в якомусь приміщенні – слід було не спати і не їсти. Зрозуміло, було багато таких, як і я, які не витримували, відключалися, падали з ніг. Це подавалося як придурювання. Таких відправляли в затвор». Єва ще згадує, що їх в монастирі привчали до думки про скорий кінець світу. Можна було втекти з монастиря, але тяжко було здолати психологічний бар'єр. «У випадку втечі нас обіцли проклясти. Ми знали, що монахині могли читати певні молитви, щоб наслати на людину і її близьких різноманітні болячки і навіть смерть». Медико-соціальне обстеження і психологічна експертиза названої вище Валі, яку поселили в Москві у дитячому притулку, засвідчило, що дівчинка не здатна до перебільшення, що сказане нею – правда.

МУСУЛЬМАНСЬКИЙ СВІТ

Верховний суд Кувейту ухвалив, що закон, який дозволяє жінкам мати паспорт лише з письмової згоди чоловіка, суперечить Конституції, бо ж порушує засади свободи особистості та рівності між статями. Варто відзначити, що Кувейт є однією із найліберальніших країн Персидської затоки. Кувейтки мають право голосувати на виборах, обиратися до парламенту та керувати автомобілем, що не дозволено в сусідній

Саудівській Аравії. В останній заборонені поїздки жінок за кордон без згоди чоловіків.

В дагестанському селі Красно-Октябрьське, що недалеко від Кізляра, народився хлопчик з сятами й сурами із Корану на тілі у вигляді арабського письма. Щоденно до села тепер приїзять тисячі паломників. Сім'ю Якубових навістила делегація Ради муфтіїв Росії начолі із президентом Ісламського культурного центру РФ Абдул Ніязовим. Делегація засвідчила неземне походження писань, які з'являються на тілі дев'ятимісячного Алі. На знятому відео з тіла дитини проглядають різні хадіси, зокрема «Найбільш шановані в Аллаха богобоязненні», «Я свідчу, що немає іншого Бога, окрім Аллаха» та ін. Будинок Якубових знаходиться цілодобово під охороною 14 міліціонерів. Боячись того, щоб дитя не заразили якоюсь хворобою, а чи ж щоб його не зглазили, батьки хлопчика Мадіна і Шаміль вирішили не показувати його приїзжимо паломникам (Московський комсомолец. – 4-10 листопада).

В Росії знову розгорівся скандал на ґрунті православно-мусульманський суперечок. В Москві прямо в храмі вбито 35-річного священика Данила Сисоева, який відомий своїми критичними висловлюваннями на адресу ісламу. Він критикував також тих російських патріотів, які замість Ісуса Христа говорять про велич Сталіна. Отець Данило був активним православним місіонером, а себе самого називав уранополітом, людиною, яка визнає все християнське вчення і вірить, що всі земляни навернуться зрештою у християнство. Священнослужитель заявляв, що мав декілька погроз вбивства по телефону і що то нібито йому дзвонили мусульмани. Ті, хто бачив вбивцю, заявляють, що він нагадує кавказця. Представники всіх мусульманських спільнот Росії засудили вбивство.

Мусульманський світ живе неспокійно із-за постійної боротьби в ньому різних його течій. Так, 25 жовтня в Багдаді прозвучала серія вибухів. Загинуло 155 осіб. Відповідальність на себе взяло угруповання «Ісламська держава Ірак», що пов'язане із «Аль-Каїдою». Воно заявило: «Метою було лігво безбожжя...на землі Халіфату. Серед них – міністерство пригнічення (мінюст) і адміністрація губернатора Багдаду... Вороги розуміють тільки мову сили».

БУДДИЗМ

Бізнесмен з Китаю купив на аукціоні в Гонконзі 72-сантиметрову позолочену скульптуру Будди, виготовлену ще в XV століття в епоху китайської династії Мін. 15 мільйонів доларів – це рекордна ціна для китайських мистецьких творів. Бізнесмен пообіцяв не перепродувати реліквію і не вивозити її за материкову територію країни.

ИНДУЇЗМ

До храму села Кадіпала (штат Оріс, Індія) з'їжджаються паломники, щоб вклонитися прісноводній черепаці. На її панцирі наявний малюнок, що нагадує зображення ока найбільш шанованого в штаті індуйстського бога. Місцеві віряни сприймають черепаху за втілення цього божества. В Індії забороняється вилловлювати цей вид черепах, а тим більше тримати їх не у водній стихії. То ж паралельно із паломництвом розпочався конфлікт між храмом і лісництвом, з озера якого було викрадено черепаху.

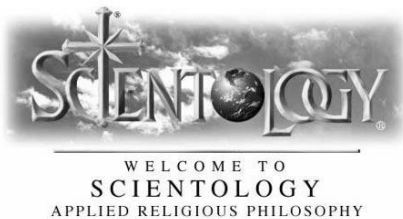
Ганг для послідовників індуйзму є найсвятішим джерелом добра, символом життя і родючості. Він – породження самого Шіви. Паломники зі всієї Індії зібралися цього року до Гангу під час індуйстського свята Катрік Пурніма, щоб виголосити на його берегах подячну молитву. Хоч для європейця, який прибуває до Індії як паломник стан цієї річки викликає занепокоєння і він із певною засторогою входить у її води, тисячі індуйстів заходять у річку для здійснення омовіння, змивання наявних гріхів і здобуття дарувань радощів. При цьому санітарний стан води їх не турбує.

НОВІ РЕЛІГІЙНІ ТЕЧІЇ

Церква саєнтології у Франції не заборонена, а лише оштрафована. Такий вирок французького суду, який розглядав справу з ще з 25 травня. Судовий процес відбувся за позовом двох громадян, одну з яких саєнтологи обікрали на 20 тис.

євро, а другу – на 49,5 тис. євро. Прокурор вимагав великих штрафів і заборони діяльності, як він називав, «тоталітарної секти». Проте суд вирішив справу по-своєму: спільноту покарано штрафом у розмірі 600 тис. євро, її керівника Алена Розенберга засуджено умовно до 2-х років і штрафу 30 тис. євро. Умовно засуджено й оштрафовано ще трьох діячів-саєнтологів. У Франції Церкву саєнтології розглядають як деструктивну секту, завданням якої, як

пишуть, є заробляння максимальної кількості грошей за рахунок завербованих жертв. Суддя мотивував своє рішення утриматися від заборони спільноти саєнтологів тим, що в такому разі її структури підуть в підпілля і їх буде важко контролювати органам правопорядку та державної безпеки. Речник міжнародної церкви саєнтологів Томмі Девіс в інтерв'ю Бі-Бі-Сі назвав рішення паризького суду «гучною гавкотнею, але не укусом».

Глава Угорського Товариства Свідомості Крішні Шіварама Свамі нагороджений орденом Почесного Золотого Хреста за видатний внесок

у розвиток благодійності і духовності в цій країні. Нагороду Шіварама Свамі вручили в день популярного індийського свята Дівалі (свято вогнів). Нагородний лист був підписаний ще 15 березня, коли відзначався День незалежності Угорщини. Орден Почесного Золотого Хреста вважається другою за значимістю

нагородою Угорської Республіки. Вручав нагороду заступник міністра культури й освіти Карой Монхерз. У своїй промові він відзначив внесок Шіварама Свамі у розвиток духовно-культурного і міжрелігійного діалогу. За час його служіння в Угорській Республіці була створена урядова програма, яка дозволяла громадянам країни направляти 1% свого податку на прибуток як пожертву релігійним і некомерційним організаціям. Угорська спільнота вайшнавів займає 4-е місце серед більше як 100 учасників за сумою пожертвувань, одержаних від громадян у рамках цієї програми. "Вручена сьогодні нагорода, - підкреслив міністр, - свідчення заслуженого визнання вашої корисної для угорського суспільства і держави діяльності, а також високих ваших особистих якостей". "Я приймаю цю нагороду від імені засновника ІСККОН (Міжнародного товариства свідомості Крішні. – Ред. РП) Бхактиведанти Свамі Прабхупади і угорських вайшнавів, - сказав у своєму слові-відповіді Шіварама Свамі. – В минулому в угорському парламенті була спроба подавати ІСККОН "сектою", "новим релігійним рухом". Були навіть пропозиції визначити відмінні права для традиційних релігій і для нових релігійних рухів, що прилучило б частину угорських громадян до категорії громадян другого сорту, але ж тоді Угорщину вже не можна було б вважати демократичною країною. Але ця висока урядова нагорода свідчить про те, що період підозри

закінчився і держава визнала значимість ІСККОН. Частково ця підозра була породжена незвичністю духовної практики вайшнавської традиції, але тепер вже стало очевидною мета діяльності ІСККОН в країні – щоб всі угорці жили щасливо. Для цього вони мають знати, що вони суть вічні душі, що Бог дійсно існує і що Він – особистість, а кожний із нас пов'язаний з ним вічними взаємовідносинами». «Ця нагорода, - сказав далі Шіварама Свами, - знак визнання цінності соціальних програм ІСККОН, але головне благо, яке несе ІСККОН народу Угорщини – це поширення духовного знання через книги Шрілі Прабхупади». З ім'ям Шіварама Свами пов'язаний також Члогхедь - один із міських районів Будапешта. В цьому районі діють засновані ним храм і культурний центр, який надає можливість духовної освіти не тільки угорським громадянам, а й громадянам інших країн, які проживають в цій країні. Завдяки зусиллям Шіварама Свами з'явився і розвивається університет Бхактиведанти в Будапешті - вища релігійна школа з денною і заочною формами навчання. Окрім того, Шіварама Свами - автор ряду книг з ведичної філософії і теології. Нагородження духовного лідера угорських вайшнавів прокоментував релігієзнавець, доктор філософських наук Сергій Іваненко. "Практика - критерій істини. Ще ніхто не придумав щось краще. Про це ще дві тисячі років тому назад говорив Ісус Христос: "Нет доброго дерева, которое приносило бы худой плод; и нет худого дерева, которое приносило бы плод добрый" (Евангелие от Луки, 6:43). "Плоды", які приносить діяльність крішнаїтів в Угорщині, та й не тільки в цій країні, відомі. Вони годують нужденних, проповідують високі норми моралі і самі за ними живуть. Створюють екологічні сільськогосподарчі ферми, де гуманно ставляться до тварин. Мені особливо сподобалось в діяльності Шрілі Шіварама Свами те, що він постійно турбується про законопослушність крішнаїтів і їх репутації в очах громадян Угорщини» (А. Чумаченко).

Шіварама Свами (Петер Летай), угорець за національністю, у 1973 році присєднався до Міжнародного товариства свідомості Крішні, а 1979 році прийняв саньясу. Довгий час він керував індійською громадою в Англії. Угорщину він став навідувати з проповідями з 1987 року. Саме завдяки йому тут з'явилася перша вайшнавська громада. Після зміни влади в країні її офіційно зареєстрували. Відтоді під керівництвом Шіварама Свами в країні почалася благодійницька діяльність з роздачі вегетаріанської їжі незможним, багатодітним сім'ям, бездомним, соціально незахищеним. Водночас Шіварама Свами організував видання угорською мовою давньоіндійської духовної літератури. В 1994 році в передмісті Шомодьвамоша, недалеко від озера Балатон, Шіварама Свами заснував екологічне поселення Крішна-вельд ("Долина Крішні") з індійським культурно-духовним центром.

«Крішна-вельд» - це екологічне поселення на березі Балатона в Угорщині, засноване Шіварама Свами. На

150 га жителі «Долини Крішні» займаються землеробством, ремеслами й різними мистецтвами з використанням при цьому народних традицій угорців. Дуже швидко «Долина Крішні» перетворилась у туристичний об'єкт, який щороку відвідує 30-35 тисяч гостей не тільки з Угорщини, а й із зарубіжжя. Будучи екологічним, поселення «Долина Крішні» приваблює особливу увагу організації із захисту довкілля країни. Угорська «Долина Крішні» цікава ще й тим, що тут досягнутий надто високий рівень господарчої самодостатності. Практично все, що необхідно

людині для її життєзабезпечення - вода, продукти сільського господарства, екологічно чисте паливо і навіть одяг, - виробляється безпосередньо на цій фермі. Мова не йде при цьому про якусь ізолюваність, а лише про нові або добре забуті старі способи раціонального і нешкідливого використання природних багатств, що дуже актуально для нинішньої Європи з її надто слабенькою екосистемою.

Мормонський канал, офіційна церковна радіостанція, почав працювати з травня 2009 року на Rario. Lds.Org Ця нова радіостанція бере свій початок з Храмової площі у Солт-Лейк-Сіті. Вона передає нові програми, створені спеціально для Mormon Channel, а також матеріали із Церковних архівів та програми партнерських організацій, зокрема таких як Бізнесовий коледж СОД та студентські містечка Університету Брігами Янга. Станція транслює свої передачі в он-лайні 24 години на добу, сім днів на тиждень. Її можна слухати через HDRadio market (Ліягона. – Вересень).

Мормонський канал, офіційна церковна радіостанція, почав працювати з травня 2009 року на radio.lds.org. Ця нова радіостанція бере свій початок з Храмової площі у Солт-Лейк-Сіті. Вона передає нові програми, створені спеціально для Mormon Channel, а також матеріали із Церковних архівів та програми партнерських організацій, зокрема таких як Бізнесовий коледж СОД та студентські містечка Університету Брігами Янга. Станція транслює свої передачі в он-лайні 24 години на добу, сім днів на тиждень. Її можна слухати через HDRadio market (Ліягона. – Вересень).

СВОБОДА СОВІСТІ

Зауваження і пропозиції Відділення релігієзнавства ІФ НАНУ до статті 40 проекту Конституції України, винесеного на всенародне обговорення Президентом України В.А.Ющенко

Стаття 40 проекту Конституції України у своєму правовому сенсі в основному корелюється з більшістю положень статті 35 діючого Основного Закону України, а також відповідними диспозиціями міжнародних правових документів, що стосуються проблеми свободи совісті, свободи релігії.

Основне положення статті 40 проекту фіксує право кожного «на свободу думки, совісті і віросповідання» (в ст. 35 діючої Конституції йдеться про право на свободу світогляду і віросповідання і постає аналогом першого абзацу ст. 9 «Європейської конвенції з прав людини. В принципі не суперечить означеній статті і розшифровка цього права за змістом, за винятком окремих положень у понятійному вимірі.

Зауважимо, що поняття «свобода совісті» постає як базова стосовно релігійних, філософських, моральних парадигм у їх виборі людиною, її самореалізації на основі свого самовизначення. «Свобода совісті» як правова категорія інкорпорує у свою структуру поняття «свобода світогляду», «свобода віросповідання» і навіть «свобода думки». Остання постає як необхідна умова забезпечення свободи совісті. Тому юридично обґрунтованим було б положення про право на свободу совісті, з акцентом на її релігійний компонент «свободу віросповідання».

Тому перший абзац статті 40 було б логічним подати в такій диспозиції:

«Кожний має право на свободу совісті (свободу думки, свободу віросповідання, свободу переконань)

У зв'язку з тим, щ автори проекту Конституції практично взяли за основу (для ст. 40) положення ст.9 Європейської конвенції прав людини, то було б правильним викласти текст цієї статті (пункти 1 і 2) внівши певні незначні корективи.

Наступне. У розшифрованні щодо змісту першого абзацу ст. 40 варто було б записати, що *«Це право включає свободу мати переконання чи релігію на свій вибір і свободу змінювати свою релігію або (далі за текстом ст. 9 пункт 1)*

Із статті 40 (перший абзац варто забрати слово «світську». Так як право на освіту гарантується діючою Конституцією України і практично

охоплює всі основні види освіти. Сам термін «релігійну освіту» в кінці цього абзацу слід зберегти.

Абзац 2 ст. 40 подати у редакції ст. 9 Європейської конвенції прав людини. Тим більше, що пункт 2 цієї статті має чітке формулювання в аспекті обмеження свободи релігії або переконання.

Третій і четвертий абзац статті 40 слід безумовно зберегти. Вони мають особливе значення в аспекті забезпечення в Україні принципів свободи совісті, свободи релігії, в їх практичному вимірі світськості держави, рівності релігійних організацій перед законом.

Вважаємо, що слід врахувати, що ст. 39, 41, як й інші статті проекту Конституції України мають бути узгоджені в аспекті більш тіснішого правового взаємозв'язку. Можна було б перенести в перший абзац ст.39 термін «свободу думки» із ст. 40, він добре у своєму змісті корелюється з поняттям «свобода слова»

З урахуванням викладеного вважати б за доцільне ст. 40 проекту Конституції України викласти в такій редакції:

«Кожен має право на свободу совісті (свободу думки, свободу світогляду, свободу віросповідання). Це право включає свободу мати переконання чи релігію на свій вибір, і свободу змінювати свою релігію або переконання, а також свободу сповідувати свою релігію чи переконання або не сповідувати їх, безперешкодно відправляти як одноособово, так і спільно з іншими, публічно чи приватно релігійні культу, ритуали й обряди, вести релігійну діяльність, здобувати релігійну освіту.

Свобода сповідувати релігію або переконання підлягає лише таким обмеженням, які встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах громадської безпеки, для охорони громадського порядку, здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших людей.

Церква і релігійні організації в Україні відокремлені від держави, а школа – від церкви.

Жодна релігія не може бути визнана державою як обов'язкова.

Ніхто не може бути увільнений від своїх обов'язків перед державою або відмовитися від виконання законів зарелігійних чи інших переконань. *Право на відмову за переконаннями совісті від військового обов'язку визнається згідно з законом, що регулює його здійснення.*

Текст підготував канд. філос. наук М. Бабій

США на відміну від України Президентства А.Ющенко є країною повної свободи совісті. Провідна правозахисна організація США «Американський союз громадянських свобод» ініціювала справу проти адміністрації однієї із шкіл штату Флоріда. Френк Леєм і Роберт Фрімен звинувачуються в тому, що під час урочистого обіду в школі організували читання християнської молитви. Згідно правил округу Санта-Роса, де це відбулося, школам заборонено офіційно підтримувати й афішувати будь-яку релігію. У разі визнання винними, Лей і Фрідмен матимуть піврічне ув'язнення і грошовий штраф.

Верховна Рада внесла доповнення до Кримінального кодексу, пов'язані з покараннями за злочини, вчинені з мотивів расової, національної чи релігійної належності. Відтепер будь-які вияви «нетерпимості» розглядатимуться як обтяжливі обставини. За вбивство, вчинене з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості даватимуть від 10 до 15 років. Тяжкі тілесні ушкодження з тих самих мотивів – «потягне» на 7-10 років, ушкодження середньої тяжкості – від трьох до п'яти. За побиття посадять на строк до п'яти років, за приниження гідності – штраф від 3400 до 8500 гривень. Чинownika, який дозволить собі зневажливо поставитися до громадянина іншої національності, віросповідання чи кольору шкіри, покарають позбавленням волі від двох до п'яти років.

За позовом італійської матері Соїле Лаутсі Європейський суд із прав людини визнав, що релігійні символи у навчальних закладах є порушенням релігійної свободи громадян, бо ж не дозволяють батькам виховувати дітей відповідно до свого світогляду. Соїле Лаутсі ще в 2002 році попросила керівництво державної школи забрати розп'яття із всіх класів, де навчалося двоє її дітей. Дирекція відмовилася це зробити. Пройшовши всі інстанції в судах Італії, вона звернулася до Страсбургського суду, який визнав її правоту. Більше того, держава має ще й сплатити громадянці Лаутсі 5 тисяч євро морального відшкодування. Італійська влада має намір оскаржити рішення суду. Якщо суд відмовить у повторному розгляді справи, то рішення набуде чинності за три місяці. В самій Італії рішення суду сприйняли по-різному. На знак протесту в деяких класах встановлюють розп'яття навіть там, де його не було. Водночас іновірці і атеїсти йдуть далі. Вони вимагають зняти розп'яття у військових частинах, лікарнях, в державних установах.

Для Президента Ющенко не існує ні Конституція України, ні Закон про свободу совісті, згідно яких Україна є світською країною. Будучи примітивно релігієзованим, він силою своїх указів змусив Міносвіти України ввести до навчальних планів шкіл як обов'язкову навчальну дисципліну християнську етику вже з 1 вересня 2010 року. Чомусь до викладання цього предмету інтенсивно готують вчителів в інститутах післядипломної освіти, а ось до викладання «світської етики», яка також

нібито буде в навчальних планах, підготовка вчителів не ведеться, про підручники – мова не йде. З християнської етики Духовно-православний університет Острога підручники підготував.

АКТУАЛЬНА ТЕМА

*Анатолій КОЛОДНИЙ,
доктор філософських наук, професор,
керівник Відділення релігієзнавства ІФ НАНУ,
президент Української Асоціації релігієзнавців*

ХРИСТІАНСТВО НА ПОРОЗІ НОВОГО ТИСЯЧОЛІТТЯ

Поява релігійного постмодерну не означає, що він приходить на зміну релігійному модерну і передуючому йому релігійному премодерну, який, як вище зазначалося, ще виявляє свою живучість в тих островках загалом відмираючого православ'я, які ще збереглися переважно у відсталих в суспільному поступі країнах. Релігійний постмодерн (і тут можна погодитися з дослідником О.Ваторопіним) теологічно є нейтральним, бо ж не заперечує релігійні ідеали і авторитети. Він не веде до повної відмови від релігії, тобто до атеїзму, але, образно кажучи, заземлює її на повсякдення. Відбувається така деконструкція релігії як духовно-соціальної підсистеми суспільства, а також інтегруючих її соціальних функцій, коли вона втрачає свою цілісність, системність і набуває ірраціонального, фрагментарного, суперечливого характеру. При цьому проходить така пряма деструкція релігійних організацій, що вони подеколи втрачають із-за цього як догматичні, так і соціальні основи свого існування [Ваторопин А.С. Религиозный модернизм и постмодернизм // Социология религия.- М., 2001.- С. 84-91].

В добу постмодерну на перший план висувається відмінність між різними християнськими традиціями. Проте сучасно мислячі богослови не вбачають в цьому якийсь привід для руйнівних міжрелігійних воєн. Конфесіоналізм не означає «мертву ортодоксію» - нав'язування свого роду доктринальної чистоти за рахунок щирої особистої віри, вважають вони.

Конфесійні дискусії можуть мати місце. Але ще апостол Павло не виключав відмінності в християнстві, бо ж одне тіло складається з багатьох членів (1 Кор. 12). Відтак екуменічна зорієнтованість християнства, зумовлена закликом Ісуса Христа, щоб «всі були одно», яка має на меті усунення наявних характерних особливостей різних християнських конфесій, виявилася нереальною перспективою. Християнський плюралізм повністю відповідає умовам постмодерну [Див.: Велькер Михаель. Християнство и плюрализм.- М., 2001].

Особливістю релігійного постмодерну є не тільки те, що він створює умови для появи багатьох нових релігій, а й започатковує процес міжконфесійної синкретизації, що відбувається на основі відбору з різних релігійних систем того, що, як то кажуть, з визнанням його як істини до смаку реципієнту, хоч при цьому може мати місце й відхід від основ християнського віровчення. Як зауважує Джордж Барна, «із засиллям елементів східної духовності найпривабливіші аспекти християнства (які скоріше стануть елементами стилю життя, а не центральними духовними принципами) будуть все більше поєднуватися із екзотичними й зачаровуючими атрибутами східних релігій. Зрештою люди дійсно повірять в те, що їм вдалося удосконалити християнство, незважаючи на творчу реструктуризацію віри» [Цит. за: Вейз Едвард Джин. Времена постмодерна.- С. 206].

Постмодерністська релігійність відходить від суті домінуючих до неї трансцендентних вірувань. Цей відхід зумовлений певною байдужістю вірних до пропагованих традиційним християнством очікувань Неба й зацікавленістю їх насамперед добрим здоров'ям, добробутом і щасливим життям «тут і тепер». Дещо повторюючись і образно кажучи, наголосимо, постмодерн заміняє «теологію хреста» «теологією слави». Дехто називає останню ще «терапевтичною теологією», бо ж вона, замість ідеї гріха і спасіння в потойбіччі, пропонує психічне здоров'я, а то й зцілення від різних недугів.

Свій негатив щодо пропагованих традиційним християнством гріха і зла постмодерні священники-експерти пояснюють тим, що ці феномени не мають якогось свого виміру, а відтак не можуть бути об'єктивно оцінені. Для них гріх – це соціальне відхилення (статистичне поняття), а зло – психопатологія (медичне поняття). Бог постмодерністів не говорить ні про праведність, ні про милість, ні про благість, ні про добродійність. Він – лише у сфері ефективності, точності й добродійності. Заміна змісту християнства процесом необхідних його трансформацій призводить до моральної і духовної розгубленості вірних, до втрати потреби і здатності щось пізнавати. Якщо традиційне християнство відігравало важливу соціальну функцію у збереженні моральних цінностей, то постмодерн відбирає у кожного право на будь-які духовні, в тому числі й моральні, засади життя. Моральні стандарти,

утверджені традиційним християнством на основі Декалогу і Заповідей Блаженства Ісуса Христа, віднесені тепер до особистих переваг, бо ж їх не можна оцінити об'єктивно, на істинність. Постійно пропаговані засобами масової інформації по суті аморальні форми поведінки від частого їх повторення стають якоюсь нормою життя, а відтак в чомусь вже сприйнятними. Руйнується також поняття святості, бо ж з використанням нових інформаційних технологій Бог вже часто постає суб'єктом якоїсь комедії, а непорочне зачаття і розп'яття нібито випадково попадають в секс-гардероб якоїсь повії. Наявні і описувані пресою факти сексу в храмах переносяться на екран і повторюються стільки разів, що з часом їх перестають сприймати як щось богохульне. Головна цінність Божого творіння – життя людини вже зводиться до рівня вартості медичної страховки чи промислу кілерів. Всіляко пропагується евтаназія – вбивство хворих і літніх людей, аборти – нищення живого в утробі його матері, а то й самогубство із-за невлаштованості життя. Все це знаходить критику з боку традиційних церков (навіть протестантських), які оголошують постмодерні новації як «розважальне богослов'я», що спотворює істини Євангелія, підриває авторитет християнства.

Відзначаючи ті можливості, які відкриває постмодерн для відродження християнства, і ті ознаки цього, які вже з'явилися, зауважимо, що це не є тотожним відродженню всіх християнських конфесій, християнських церков, хоч релігія в епоху постмодерну функціонує не лише в особистій сфері життя людей, а й в суспільній, у великих релігійних рухах сучасності. Відбувається нове відкриття релігії, повернення до релігійного начала, що має, правда, амбівалентний характер. Але це не означає, що постмодерн передбачає навернення і слідування букві, а не духу Біблії. Цей шлях є явно небезпечним і непродуктивним для конфесійного християнства з його догматизованим віровченням й усталеним обрядодіянням. До того ж, в релігійному житті має бути зреалізована утверджувана постмодерном свобода не тільки релігії, віросповідань, а й свобода в релігії. Якщо перша відкриває простір для співіснування різних релігійних парадигм і водночас простір для екуменічної парадигми, що зорієнтована зрештою на єдність християнських спільнот, порозуміння між ними, то друга - відкриває можливості для перебування вірних в одній конфесійній спільноті при наявності в її членів різних точок зору, різного розуміння того чи іншого аспекту християнського віровчення.

І тут слушним буде висновок Г. Кюнга, що оптимальна вірність власній релігійній вірі (внутрішня перспектива) і максимальна відкритість щодо інших релігійних традицій (зовнішній аспект) не виключають одне одного. Це – шлях, що веде до взаємопорозуміння, яке не створює якусь єдину релігію, але може сприяти дійсному примиренню між різними

релігійними системами. Це – шлях в ім'я блага людства [Кюнг Ганс. Тринадцять тезисів.- С. 76].

Процес постмодернізації християнства (використаємо таке поняття) йде не зверху від його конфесійних ідеологів чи керівників. Постмодернізують його просто вірні під впливом нових реалій суспільного буття, вільних можливостей свого релігійовияву і свого особистісного прочитання християнства. Маємо не кризу християнства, а кризу Церков, які прагнуть мати монополію на його презентацію. Але досвід історії свідчить, що Церкви, які в той чи інший спосіб гальмують зміни конфесійних виявів тих чи інших релігій з часом залишаються в задніх вагонах потягу. Це ми нині маємо в потязі православ'я, бо ж воно не пережило те аджорнаменто (оновлення), до якого звернувся католицизм, щоб бути на вістрі світобачення і світоставлення своїх вірних.

То ж часом на ґрунті постмодернізованих християн з'являється і постмодернізовані Церкви. Деякі постмодерністські християнські спільноти (правда, ще з незначною кількістю вірних) вже функціонують. Відтак постмодерн зумовлює не кінець християнства, а початок нового його парадигмального вияву. Що характерно, то він є ближчим до витокового християнства, до новозавітного вчення Ісуса Христа, ніж його так звані історичні течії.

Вивчення історії світового християнства засвідчує, що кожне тисячоліття нашої ери формує свою його парадигму. Перше з них постало періодом формування християнства як єдиної світової релігії, чому значною мірою сприяла діяльність Отців Церкви III-V століть і семи Вселенських соборів. Друге тисячоліття можемо назвати періодом його конфесіоналізації, яка розпочалася після відомого розколу 1054 року на православ'я і католицизм й значною мірою інтенсифікувалася після появи в XVI столітті ранніх течій протестантизму. Нині маємо десь понад тисячу (якщо не більше) конфесійних різновидів християнства.

Та глобалізація всіх сфер суспільного життя, яка розпочалася в XX столітті, зумовила появу екуменічних тенденцій в різних християнських конфесіях, хоч тут кожна з них виявляла своє розуміння екуменізму. При цьому мова йшла радше про ті чи інші форми організаційного єднання. Екуменічний рух, про який так багато говорять і який одержав навіть міжнародне організаційне оформлення, перетворюється часто в засіб самопропаганди і вияву ще більшої неприязні, ніж це було у відносинах між християнськими течіями до того. Бо ж, пізнаючи особливості християнського думання й обрядового діяння інших конфесій, кожний суб'єкт цього екуменічного процесу, замість того, щоб визнавати можливість різноманіття шляхів до Бога, виявлення справжньої повноти християнської традиції через її конфесійну різноманітність, зумовлену особливостями соціокультурного розвитку народів, що засвідчив Ісус Христос своєю П'ятидесятницею, все

більше утверджується в думці про свою єдиноістинність і єдинонепогрішимість.

Звідси й маємо, що диференціація християнських конфесій продовжується майже з геометричною прогресією. З кінця XX століття християнство ввійшло разом з іншими релігіями у своєрідний їх ринок. У зв'язку з цим природно виникає питання: яке майбутнє очікує християнство в наступному тисячолітті, якщо воно саме у своїх міжконфесійних і міжцерковних відносинах ігнорує основну заповідь Христову – заповідь любові і його побажання, щоб всі були ОДНО?

Думаю, що століття, яке почалося, постане насамперед віком подальшої дехристиянізації (або, як кажуть, «внутрішньої секуляризації») традиційного християнства, його конфесій. Це виявиться в наступному:

- втраті християнською релігією ролі морального імперативу повсякденної життєдіяльності своїх вірних, підміні орієнтацій на моральні цінності християнства орієнтаціями на матеріальні (насамперед, грошові) цінності;
- відданні переваги вірними забезпеченій телебаченням своїй присутності на квартирному (домашньому) богослужінні перед храмовим;
- поширенні християнського вільнодумства при одночасній втраті, зокрема серед інтелігенції, сліпої довіри до змісту віроповчальних установок конфесії і бездумної впевненості в їх істинності;
- зростанні кількості шлюбів з іновірцями, що руйнуватиме ті «сімейні церкви», завдяки яким ще зберігаються християнські традиції;
- звертанні уваги на релігійні події, відзначення християнських свят лише із-за їх видовищності, а не із-за їх духовного змісту, переконання в необхідності це робити із-за своєї віроналежності;
- дотриманні не етики, а етикету християнства, зокрема обрядів, пов'язаних з особистим життям, і то з необхідності віддання данини традиції, громадській думці, із-за відсутності відповідних інших етикетних форм;
- в помітному скороченні з різних мотивів кількості тих, хто виявлятиме бажання стати священиком чи монахом (більш всього в католицизмі із-за заборон священикам брати шлюб);
- недотриманні вірними встановлених церквою норм регулювання особистого життя (наприклад, заборони абортів, розлучень, шлюбів з іновірцями та ін.), зменшенні кількості дійсних християн і зростанні номінальних;
- зростанні світськості держав, які до цього тривалий час виявляли себе як християнські, певною мірою сприяли розвитку і збереженню на своїх теренах християнських традицій;
- належність до тієї чи іншої християнської церкви або течії перестає бути невід'ємно пов'язаною з певною територією чи етносом; в «глобальному

селі”, яким нині став світ, вже важко нині говорити як суцільно католицьку чи православну; навіть Україна, як засвідчили соціологічні дослідження –«Соціс», вже не є домінуюче православною, бо ж лише 48 відсотків респондентів заявляють про свою православність, 13% з яких – нецерковні;

- формуванні уяви про християнство як одну із можливих культур, певною мірою як фольклорне явище за умов зростаючих контактів між народами, утвердження різними міжнародними інституціями, зокрема ООН, ЮНЕСКО та ін., в людському співтоваристві функціональності універсальних норм і принципів співжиття, міжнародних цінностей;
- розширенні форм вияву вірності вартостям християнського життя, належності до християнства всупереч обмеженню їх лише знанням християнських доктрин і регулярному виконанню певних обрядових дійств;
- знеціненні євангельських істин внаслідок послідувачого за плюралізацією і подальшою диференціацією інституційних виявів християнства урізноманітненню їх витлумачень;
- зростанні кількості позацерковних християн, тобто тих, хто визнаватиме Ісуса Христа за Бога, прийматиме його вчення, але не відвідуватиме храмові богослужіння, розглядаючи їх як данину язичницьким формам;
- появи християн, які в Ісусі Христі вбачатимуть не одну з іпостасей Святої Трійці, а підходять до нього як видатної земної людини, вчення якої вони сприйматимуть як своє, подібно тому як є, скажімо, томісти, гегельянці, марксисты і т.п.

Очікуване кожною з християнських конфесій і деномінацій здійснення заповіді Христа, щоб всі були одно і саме на їхній основі, так і залишиться благою мрією. Диференціація християнських конфесій буде продовжуватися майже з геометричною прогресією. Якщо донедавна ще можна було якось обмежити поінформованість особистості лише тією конфесією, до якої вона належить і яка є в традиції певної країни, то нині зростаючі можливості культурних обмінів, вторгнення засобів масової інформації в духовне життя практично кожного, коли можна прийняти на свій екран і на своїй же мові передачі про різні релігійні течії і церкви, відчуті їх переваги і обмеженості, з'явилася можливість провести в своїй свідомості певну конвергенцію релігій в їх концепціях світу і тієї ролі, яку в ньому відіграє Бог. Саме тому в наступних століттях спостерігатиметься не лише зростаюча конкуренція християнства з іншими конфесіями і передусім з ісламом, який помітно потіснить його навіть в європейському і американському регіонах, а й конкуренція з навернення до себе вірних між християнськими Церквами і деномінаціями, але вибір їх ставатиме все більше особистісним.

Подальша диференціація християнства призведе до того, що воно втратить свою інтегративну роль в суспільному житті, більше того міжконфесійні і міжцерковні протистояння перетворять його в чинник суспільної дезінтеграції. Тому владні структури прикладатимуть свої зусилля до того, щоб зробити релігію складовою лише приватного і сімейного життя людини, витіснити її на окраїни суспільної функціональності. Відбудеться відокремлення не лише Церкви від держави, а й держави від Церкви. Така відокремленість засвідчуватиме повноту демократії держави у сфері свободи релігії і віровизнань. Кожна людина стане суверенною у своєму релігійсвоборі.

Загальною тенденцією у розвитку сучасного християнства є його протестантизація. Цим поняттям позначаємо процес зростання в конфесіях прагнення до все більш свідомого осягнення змісту християнського вчення і поступове спрощення обрядової символіки і практики. Протестантизація особливо виявилася в післясоборовому католицизмі, який продовжує переживати своє оновлення. При цьому католицька Церква не відсторонює від себе тих, хто не сприймає дещо в її віровченні, бо ж, визнаючи різний рівень наближення до Бога, формує свою єдність не за рахунок того, що роз'єднує її вірних, а того, що є для них спільним. Характерно, що свою терпимість щодо ересі послідовників своєї конфесії католицька Церква не переносить на течії протестантського толку, бо ж не погоджується на включення їх до своєї структури.

Православ'я загалом протистоїть процесу протестантизації, всіляко обстоює свою ортодоксальність, прагне подати свою традицію як всеціло позитивне явище. Проте вже зараз науково виважена статистика засвідчує помітне зменшення кількісного росту православних громад в порівнянні з ростом громад протестантів і католиків. Науковці відзначають низький рівень активності православних віруючих, їх обізнаності у християнському віровченні. Це є підставою для висновку, що якщо Православ'я не переживе своє аджорнаменто, то в третьому тисячолітті воно перетвориться в релігійну меншину. На одній лише традиції XXI століття йому не прожити.

Християнська Церква – це вселенська спільнота людей, об'єднаних її засновником Ісусом Христом. Але визнаємо те, що Спаситель творив Церкву не як якусь організацію, а як духовну спільноту. Згідно вчення апостола Павла, всі члени Церкви є неодмінними складовими її як містичного тіла Христа. Вони поєднані в органічну цілісність з різними функціями і завданнями. Проте в переакцентованій науці про християнську Церкву як ієрархічно організовану спільноту миряни з часом постали в деяких конфесійних її виявах у ролі –«ірих членів», втратили свою духовну місію і перетворилися в матеріальний придаток до кліру. Останній же занедбанням своєї душпастирської функції, творенням громіздких організаційних церковних структур, перебиранням лише на себе священства ще більше

віддалився від мирян, забув про те, що всі послідовники Христа, згідно Нового Завіту, є святими. Взявши ж на себе функцію відпускати гріхи під час таїнства сповіді, клір перебрав на себе Божі функції, бо ж не має права розпоряджатися Царством Божим у Вічності. Лише активізацією власного духу, молитвою як богодуманням, а не обрядодіянням-проханням (Г.Сковорода), кожний християнин зможе стати благоговідним Богу, дійсно служити Йому, не перетворюючи Його у свого служачку. Ще одне. Християнство у всіх його церковних виявах явно ігнорує третю заповідь Божу: не згадуй імені Господа Бога твого даремно. В словесному хитросплетиві богословів чомусь це подається лише як якісь пустопорожні розмови, жарти, зухвалі слова тощо. Явно з корисливих міркувань кліром водночас всіляко заохочується практично безупинна молитва-благання до Бога, відвідування з цією метою майже щоденне храмів. А між тим Ісус Христос вчив шанувати Бога не словом, а серцем (Мт 15:8), славити ділом, а не велемовством, не лицемірством, а молитвою «в таїні». Він закликав не вподоблятися поганам, «бо знає Отець ваш, чого потребуєте ще раніше за ваше прохання» (Мт 6:5-7).

Якщо дивитися на Церкву Христову як цілісність під кутом зору служіння, то миряни в ній не є якоюсь окремою категорією членів Божого Люду. Саме на цьому будується протестантське вчення про вірних, яке обстоює потребу активної участі мирян в житті Церкви, їх співвідповідальність за її долю.

Бог вклав в кожного Силу, здатну все здолати. Відтак поруч з осягненням ними своїми задатками буде відпадати з часом потреба в священстві як посередній ланці між Богом і людиною, бо ж як можуть грішні, за словами того ж Григорія Сковороди, відпускати гріхи грішним. Слушно тут звучать слова православного митрополита Антонія: «Протягом століть ми боронили істинну віру, її непорушність і красу, але чи жили ми відповідно цій вірі? А чи не є гіркою істиною фраза про те, що можна бути еретиком справами своїми в той час, коли проголошуєш правдиву віру на словах? Чи можна проголошувати слова про те, що Бог є Любов, - і не бути явищем, присутністю Божественної любові в цьому осиротілому, темному, гіркому, змученому світі – нашому світі? Скільки молитов, які ми підносимо Богові, мали б для нас бути не тільки викриттям, а й осудом, якщо ми тільки не змінимо спосіб життя й не станемо іншими!» [Антоній, митрополит Суражский. Какими мы вступим в третье тысячелетие христианства? // Русская мысль.- 1999.- 23-29 декабря.- С. 20].

Християнство в наш час все більше, скажемо так, евангелізується. І це – орієнтир на наступне. На зміну Закону Старого Заповіту приходить Благодать Нового. Говорячи про моральне виховання, певна увага у нас ще часто акцентується на десяти заповідях Мойсея як на своєрідному моральному мінімумі. А між тим, по-перше, не всі члени Декалогу мають

моральний зміст, а по-друге, ці заповіді загалом характеризує лише заборонний контекст. Проте відомо, що якщо хтось не робить щось лише із-за заборони на певну поведінку чи дію, то це ще не означає, що він не коїв би це, якби такої заборони не існувало, і взагалі, що він є моральним. Христос повчав, що моральною є не та людина, яка не коїть якесь зло, а та, в якій навіть думка не з'являється про злодіяння, для якої моральні норми є своєрідним інстинктом духу. Еталони морального життя дає, власне, Новий Завіт, Євангельський Христос, зокрема в своїй Нагорній проповіді. Заповіді Мойсея дані єврейському народу за конкретних обставин його життя. Їх слід приймати в контексті всього Старого Завіту, а не доволно виривати з нього.

Життя диктує необхідність докорінної зміни утвердженої протягом тисячоліть християнством парадигми гріховності. Нині все своє віровчення т.зв. історичні Церкви будують на абсолютизації ідеї гріховності людини і посмертної відплати їй за скоєні нею впродовж свого життя гріхи. Але при цьому Бог постає у вигляді якогось карателя, який тільки й чекає свою чергову жертву. До того ж, формування якоїсь боязні суду Божого після смерті не є актуальним для молоді, якій ще далеко до цього свого межового стану.

Визнаємо, що нинішня людина відчула свою гідність і творчу велич. Її характеризує загалом добро, а не впадання в якусь гріховну діяльність. То ж постійне наголошування лише на її гріховності, а отже і на якійсь поганості, принижує її. Дехто із православних християн, як засвідчило опитування послідовників нових релігій, саме із-за несприйняття цієї ідеї навіть поміняв свою традиційну релігійну належність на прихильність до конфесії, в якій людина може відчути себе людиною, а не якимсь «елабким, гріховним сотворінням». Ідеалом для сучасної людини мав би бути не затворник чи мученик, постник чи стовпник, а діяч, відомий своїм добротворенням як для всього людства, так і щодо ближніх. То ж треба возвеличувати людину її добром, а не принижувати постійно її гріхом. Новою парадигмою для християнства мав би стати Ісус Христос як моральний ідеал. На це завжди, власне, було зорієнтоване Українське християнство.

Вивчення нових християнських течій, які в останнє півстоліття оволоділи релігійним полем зарубіжжя, а нині поширюються і в Україні, засвідчило появу такої тенденції в християнстві як повернення до його витоків, організації християнського життя за формами ранніх християн. Відкидається при цьому традиція Отців Церкви як така, що перетворила християнина в прохача. Перевага неохристиянських течій в основному саме в тому, що вони славлять Бога, а не йдуть до нього, як старці, з протягнутою рукою. Це більше імпує сучасному віруючому, який вважає, що життям своїм, активним діянням на ниві Божій, а не постійною прохачкою у Бога можна здобути потойбічне блаженство.

Раннє християнство не мало такої складної обрядової практики, як та, що з'явилася лише в IV столітті. Але сьогоднішнього християнина вже не влаштовує просте бачення християнства. Він хоче знати його. Відтак лише схвалення заслуговує скорочення католицькою церквою літургійного часу. Православ'я, яке всіляко протриває цьому, зрештою перетвориться в омертвілу «літургійну» секту, що не матиме якогось зв'язку ні з нинішньою культурою, ні з історією. В наступному домінуватиме не обрядове, а зраціоналізоване християнство.

Є ще ряд тенденцій, які стануть домінуючими в християнстві нового століття. Активізуватиметься національна самобутність сприйняття християнства кожним народом. Формула з Нового Завіту, що для Христа немає ні єлліна, ні іудея, ні скіфа, буде прочитуватися не в контексті нівелювання національних різниць, а як утвердження того, що ти можеш бути християнином, належачи водночас до будь-якої нації. Більше того, боротьба за національне християнство постане одним із виявів боротьби за національну незалежність, національне відродження, формування повноти національної культури. Прикладом цього вже зараз може служити діяльність національних православних церков в Україні, Македонії, Чорногорії, Білорусі, католицької церкви в Китаї.

В нинішньому столітті християнство через різні свої біляцерковні організації все більше буде виходити за межі того, що характеризує його власне як релігію. Це змирнення християнства (а воно вже активно розвивається) виявиться в опануванні ним справою освіти, мистецтва, культури загалом, виходом в політику, бізнес. Але цей вихід за межі релігійного приховує в собі велику небезпеку для християнства, бо ж тоді всі біди і негаразди мирського життя постануть його складовою, а відтак слугуватимуть в ролі чинника відвернення від нього і пошуку (або творення) якоїсь позитивної конфесії.

Вже нині християнство прагне до все більшого єднання з наукою, до узгодження віри з розумом. Свідченням цього є Енцикліка папи Івана Павла II «Fides et ratio», чисельні видруки різних протестантських конфесій. В наступному столітті домінуючим буде не прагнення до розмежування сфер науки і релігії, а пошуки шляхів онаучення останньої й християнізації першої. Християнство прагнути на свою монополію вирішення глобальних проблем, провідну роль в духовному житті. Під натиском модерного християнства буде долатися примітив середньовічної схоластики, християнського фундаменталізму, який розглядає все через призму боротьби Бога і диявола. Сьогоднішній віруючий потребує вже іншого витлумачення християнських істин.

Ми живемо за умов прискорення суспільного прогресу. Конфесія, яка хоче вижити, не відстати, має змінюватися відповідно до нашого часу, його потреб і перспектив. Досвід минулого має служити їй орієнтиром для

уникнення помилок в наступному. Звичайно, на більший успіх може розраховувати та Церква, яка має добру традицію, бо їй не приходиться все вибудовувати заново, повторяти минулі помилки, безперспективні дії. І як би не борсалися в своїх намірах досягти великого дрібні християнські конфесії, перспектив перетворення у світове явище вони не мають. Католицизм, як вагомий духовний рух сучасності і одна з найдинамічніших християнських конфесій, має великі підстави для домінування в релігійному житті наступного століття. Гарантом цього слугує не лише притаманний йому дух аджорнаменто, відсутність закостенілості, а й відкритість до різних культур, висока оцінка прагнень розуму до пізнання достовірних істин Христа, заохочення активної діяльності мирян, здолання лицемірства, яке виявляється у формальному виконанні обрядових дійств, та ін.

Дослідники виділяють шість конфліктуєчих між собою епохальних констеляцій в історії християнства: 1) іудео-християнська апокаліпсична парадигма церкви раннього християнства; 2) греко-єлліністично-візантійська парадигма давньої церкви; 3) римо-католицька парадигма середньовічної церкви; 4) реформатсько-протестантська парадигма лютеранського християнства; 5) просвітницько-модерністська парадигма ліберального протестантизму; 6) сучасна постмодерністська парадигма єкуменічного християнства [Кюнг Г. Релігія в переломе времен // Мировое дерево.- М., 1993.- С. 66). Дехто нині пише про настання вже якоїсь пізньо-християнської культури.

Якщо звернутися до слів О.Меня, що **“християнство тільки починається”**, то можна прийти ще й до такого висновку: двохтисячолітній вік християнства був підготовчим етапом до того єкуменічного християнства третього тисячоліття, яке в перспективі постане вже як Єдина Духовна Християнська Церква на основі єкуменічного єднання в ній різноманіття його течій. І якщо протестанти необхідність духовного єкуменізму усвідомлювали порівняно давно і діяли в цьому напрямку, то протидія цьому процесу з боку православ'я і католицизму нині наростає, бо ж вони єдність християнства розуміють лише як організаційну консолідацію, створення єдиної світової християнської інституалізаційної структури саме на їх конфесійній основі. Проте це – утопія.

Між тим процес урізноманітнення інституалізованих виявів християнського життя неупинно зростає. Цьому сприяє глобалізація інформаційних зв'язків, можливостей спілкування, всезростаюча відкритість державних кордонів. Зростання кількості християнських течій, враховуючи принцип людинолюбства християнства, мало б супроводжуватися не загостренням протистояння між ними, а толерантизацією взаємовідносин, розширенням взаємозбагаченням різних християнських конфесійних деномінацій на основі зацікавлених зв'язків і діалогів між ними. Треба кожному християнину визнати право інших на свій шлях до Бога і вміти чути

їх, а не йти до них із завчасно заготовленими і беззастережними відповідями із питань взаємного інтересу. Враховуючи вище сказане, нове тисячоліття мало б постати для християнства періодом утвердження не лише першої частинки Христової заповіді любові – любові до Бога, а й другої її частинки – любові до ближнього, а відтак – і до кожного окремого індивіда, бо ж ХХІ століття, що тільки почалося, вже розгортається як період уособистнісного християнства, а також любові до будь-якої іншої християнської конфесії, бо ж своєю П'ятидесятницею Христос дав право кожному народу, а певно що й кожній людині на свій шлях до нього. То ж **різноманіття в духовній єдності на основі вчення Ісуса Христа** може характеризувати за умов світової глобалізації християнство третього його тисячоліття.

Сергій ЗДЮРУК,

*кандидат філософських наук, доцент,
завідувач відділу гуманітарної політики
Національного Інституту стратегічних досліджень;*

Володимир ТОКМАН,

*кандидат філософських наук,
головний консультант відділу*

УКРАЇНА НА ШЛЯХУ КОНСТИТУЮВАННЯ ПОМІСНОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ

1. Поняття помісності в християнстві та закономірність автокефального статусу для Українського Православ'я. Термін «номісна церква», як і переважна більшість понять, котрими ми оперуємо, відноситься до розряду полісемантичних. В часи раннього християнства, наскільки відомо, нова віра поширювалася завдяки активній місіонерській діяльності учнів Ісуса Христа. Апостоли проповідували різним народам, серед яких ставили пасторів, надаючи їм право облаштовувати внутрішнє життя громад віруючих з урахуванням місцевих особливостей. Ці перші об'єднання християн не мали уніфікованої організації, єдиних засад віровчення, канонічних правил, культової практики, кодексу священних текстів. Спільним для них залишалася лише віра в спокутну жертву Спасителя. Відсутність формальних приписів надавала раннім християнським громадам відчутної свободи дій, позбавляла їх залежності одна від одної. Відтак, самостійність окреслених структур в управлінні фактично утверджувалася апостольською санкцією з благословення Ісуса Христа. За твердженнями дослідників історії Церкви (Ф. Васальмона, С. Троїцького), у дособорний період на території Римської держави існувало досить багато подібних

згромаджень християн, які функціонували за біблійним принципом: «Бо де двоє або троє в Ім'я Моє зібрані, – там Я серед них» (Мт. 18:20)¹ та цілком підпадали під категорію помісних. Саме таке розуміння помісності пізніше було сприйняте більшістю протестантських напрямків.

Еволюція первісного християнства призвела до інституалізації Церкви. Формування останньої супроводжувалося процесами територіального адміністрування в межах римських провінцій і діоцезів, вибудовуванням ієрархії в середовищі духовенства, виробленням спільних канонів і віровчення. Іншими словами, відбувалася централізація християнського руху. Вона внесла певні корективи в поняття помісності. Відтепер помісною почала вважатися, з одного боку, окрема спільнота християн (переважно епархія), очолювана своїм архіпастирем (єпископом), а з іншого – сукупність християнських згромаджень певної адміністративно територіальної одиниці з власним Собором архієреїв, що повністю не залежала від собі подібних утворень. **Так з'явилося поняття Помісної Церкви як Церкви Автокефальної, тобто цілком самокерованої.** Поступово воно стало домінуючим в канонічному праві православної традиції.

Творення сучасної повноти світового православ'я розпочалося в першій половині IV століття. I-й Вселенський собор (Нікея, 325 р.) на підставі існування «давніх звичаїв» та згідно тогочасного політичного поділу Римської імперії визначив межі владних повноважень єпископів Риму, Єгипту, Антіохії. Фактично ж йшлося про визнання автокефалії трьох церков – Римської, Олександрійської та Антіохійської. На тому ж Соборі було прийняте рішення про особливе шанування єпископа Еллі Капітолїни (тогочасна офіційна назва Єрусалиму) шляхом «слідкування честі, зі збереженням достоїнства, присвоєного митрополіті»². Але його права як предстоятеля помісної (читай автокефальної) церкви остаточно закріпив тільки IV-й Вселенський собор. Що стосується Константинополя, то нова столиця Римської держави була піднесена у церковному відношенні в 381 році. II-й Вселенський собор надав перевагу честі Константинопольському єпископові після Римського єпископа.

Як бачимо, *найдавніші та найавторитетніші автокефальні православні церкви постали в силу ухвалення відповідних соборних рішень, якими бралися до уваги культурна традиція народів, що сповідували християнство, та адміністративно-територіальна архітектоніка регіону.*

¹ Біблія або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту. – К.: Українське Біблійне Товариство, 1993. – С. 27.

² Цит. за: —Кієвський Патріархат – Помісна Українська Православна Церква»: Історико-канонічна декларація. – К.: Видавничий відділ Української Православної Церкви Київського Патріархату, 2007. – С. 23.

Переважній більшості інших помісних церков, котрі нині входять до так званого «єписку честі» (диптиху) – Грузинській, Болгарській, Сербській, Елладській тощо – довелося виборювати власну самостійність. Причому свою автокефалію вони здобували завдяки проголошенню незалежності держав, серед населення яких несли місію духовного служіння.

Українська православна церква з моменту свого утворення також прагнула набути помісного статусу. Перші спроби Київської митрополії звільнитися з-під юрисдикції Константинопольського патріарха припадають на XI та XII ст.ст., коли на митрополічю кафедру у стольному граді без згоди Константинополя було поставлено русичів Іларіона (1051 р.) та Климента Смолятича (1147 р.). *Друга дата знакова тим, що в Іпатівському літописі під 1147 роком тільки вперше згадується Москва, яка нині зухвало намагається спростувати право першості Києва на духовну спадщину Русі.* Значно пізніше, у XVII ст. Українська церква тридцять років по укладенню Переяславської угоди всіляко противилася приєднанню до Російської церкви, але не змогла вберегти єдність з Константинополем, перетворившись на рядову єпархію РПЦ. Початок XX століття став для українців ще одним шансом: проголошення незалежності Української Держави активізувало рух за автокефалію національного православ'я. На жаль, усі ці наміри не принесли бажаного результату.

Вкотре гасло «Українській Державі – Помісну Церкву» актуалізувалося наприкінці минулого століття, коли Україна виборола політичний суверенітет. Реалії життя засвідчили, що утвердження подібної церковної інституції – нагальна потреба часу.

По-перше, ми маємо віддавати належну шану традиціям Українського народу, які постійно культивують ідеєю фундації повністю незалежної національно орієнтованої православної інституції. Витоки цієї ідеї, як переконує викладене вище, сягають ще часів великого Київського князя Ярослава Мудрого. Відтоді вона впродовж багатьох віків неодноразово підіймалася речниками української державності.

Церковне питання ніколи не відносилось до питань другорядних. Боротьба за автокефалію православ'я завжди пов'язувалася із забезпеченням життєво необхідних інтересів Української Держави і Нації. Сьогодні ключовий інтерес полягає у зміцненні незалежності України. Свого часу відомий американський політолог З. Бжезинський наголошував, якщо домінуюча в країні церква більш ніж на 20 % контролюється ззовні, то ні про яку незалежність держави не може йти мова. Україна, як відомо, номінально має значну частину громадян православно віруючих. *Водночас*

68 %³ її православних осередків знаходяться в юрисдикції Московського патріархату, себто ці структури є частиною РПЦ. Таким чином, *проблема утвердження Української Помісної Православної Церкви – проблема із розряду тих, які безпосередньо стосуються стратегії суверенного розвитку, національної безпеки й інтеграції України до європейських структур.*

По-друге, соціологічні опитування, проведені низкою інституцій, хоча й різняться конкретними результатами, вказують на пристойний рівень прихильності громадської думки до фундації УППЦ. Зокрема, дані УЦЕПД імені Олександра Разумкова віддзеркалюють наступну динамічну картину: у 2003 році ідею конституювання УППЦ підтримувало 17,4 % опитаних, у 2007 – 20,7 %; противників УППЦ відповідно виявилось 21,7 % (2003 р.), 22,6 % (2007 р.). Найбільше прихильників помісності українського православ'я (і це природно) проживає в західних областях України. Далі у порядку зменшення їхньої чисельності йдуть центральний, східний та південний ареали. Показово, що за чотири роки у всіх регіонах України стався приріст тих, хто обстоює утвердження Української Помісної Православної Церкви (див. таб. 1).

Таб. 1. Чи вважаєте Ви необхідним створення Єдиної помісної української церкви?

Варіанти відповідей	% опитаних									
	Україна		Захід		Центр		Схід		Південь	
	2003	2007	2003	2007	2003	2007	2003	2007	2003	2007
Так	17,4	20,7	37,2	42,5	18,7	24,3	10,6	11,2	5,0	6,9
Ні	21,7	22,6	13,1	19,5	18,7	17,9	26,0	28,9	29,2	23,4
Я не знаю, що це таке	49,7	39,6	41,2	19,8	48,9	41,8	55,2	42,1	50,2	55,4

³ Див.: Мережа церков і релігійних організацій в Україні станом на 1 січня 2009 року (Форма 1) // http://www.scnm.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=131555&cat_id=131554

Важко відповісти	11,2	17,1	8,5	18,2	13,7	16,0	8,2	17,8	15,6	14,3

За результатами Всеукраїнського опитування громадської думки, проведеного протягом 11-15 липня 2008 року Київським міжнародним інститутом соціології, *майже 41 % опитаних сказали, що ставляться до створення єдиної помісної Української православної церкви позитивно або скоріше позитивно*, близько 9 % – негативно або скоріше негативно. 34,5 % відповіли, що не знають, що це таке, а 15,9 % не змогли визначитись із відповіддю на поставлене запитання.

Якщо брати до уваги регіональний зріз, то ідея УПЦ найпопулярніша серед резидентів Заходу України, де її підтримує *майже 54 % опитаних*, а найменш прийнятна з-поміж жителів східноукраїнських областей – рівень підтримки складає 25,6 %. Одночасно у Західному регіоні тільки 18,9 % респондентів не знає, що таке Помісна Церква, тоді як на Сході *аналогічний показник становить 50,7 %* (див. таб. 2).

Таб. 2. Як Ви ставитеся до створення в Україні без втручання держави та політиків єдиної помісної Української православної церкви?
% опитаних

Варіанти відповідей	Україна	Захід	Центр	Схід	Південь
<i>Позитивно</i>	29,6	39,9	30,7	16,4	31,0
<i>Скоріше позитивно</i>	11,2	14,0	15,5	9,2	5,6
<i>Важко сказати позитивно чи ні</i>	10,4	11,0	12,4	8,7	8,9
<i>Скоріше негативно</i>	2,9	3,8	3,0	2,2	2,8
<i>Негативно</i>	5,9	6,8	4,3	5,4	7,2
<i>Я не знаю, що це таке</i>	34,5	18,9	30,7	50,7	38,2
<i>Немає відповіді</i>	5,5	5,6	3,3	7,4	6,3
<i>Разом</i>	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

45,2 % опитаних (серед інформованих про Помісну Церкву) на уточнююче запитання *–Як ви ставитеся до створення єдиної помісної Української православної церкви на основі Київського патріархату?** відповіли, що ставляться *позитивно або скоріше позитивно*, 17,2 % – негативно або скоріше негативно. *Водночас, 39,6 %* (серед тих, хто вважають, що знають, що таке Помісна Церква) на уточнююче запитання *–Як ви ставитеся до створення єдиної помісної Української православної церкви на основі Московського патріархату?** відповіли, що ставляться *негативно або скоріше негативно*, 18,4 % – позитивно або скоріше позитивно.

Результати Всеукраїнського опитування, яке провів на початку 2009 року центр *–Українське демократичне коло**, стверджують: *39 % опитаних* впевнені в тому, що єдина Помісна Православна Церква в Україні повинна утвердитися на основі УПЦ Київського патріархату, а 24 % – на базі УПЦ Московського патріархату. Водночас *більше третини (35 %) респондентів* завагалися з формулюванням свого ставлення до проблеми помісності.

Якби критично не сприймати викладені вище дані, вони тим не менше цілковито спростовують думку патріарха Кирила, що *–єгодині ідея автокефалії радикально політизована та прив'язана до політичного вибору окремих груп***⁴.

По-третє, необхідно враховувати світовий церковно-політичний досвід. Наскільки переконує такий досвід, країни з домінуючою часткою православного населення (Болгарія, Грузія, Росія, Румунія тощо) мають свої помісні (автокефальні) православні церкви, що позитивно впливає на їхній розвиток. Україна теж поки що залишається державою, з переважаючою частиною номінально православного населення. То чому ж вона мусить відмовляти собі в утвердженні на власних конфесійних теренах Автокефальної Православної Церкви?! *Лише на тій підставі, що чинний предстоятель РПЦ вважає недоречним екстраполювати на українську землю давню традицію!* Зовсім непереконливий аргумент.

Отже, право на існування Помісної Православної Церкви в Україні впливає із:

1) норм церковного права; 2) необхідності захисту власної державності; 3) духовно-патріотичних переконань Українського народу; 4) світової та європейської практики становлення помісних православних церков.

2. Спроби подолання внутрішньоправославного розколу та перспективи утвердження Української Помісної Православної Церкви.

⁴ Відповідь патріарха Кирила на питання після виступу у Києво-Печерській Лаврі перед архієреями, духовенством, чернецтвом, мирянами, викладачами та студентами Київської Духовної академії // <http://patriarh.in.ua/uk/node/423>

На перших порах відновлення незалежності Української Держави Московою та її апологетами в Україні була проведена могутня дезінформаційна кампанія, нібито невдовзі Російська православна церква надасть автокефалію Українській православній церкві. Однак цього не сталося, не зважаючи на особисті звернення Президента України Л. Кравчука до Московського патріарха Олексія II. Небажання Москви надати правдиву самостійність УПЦ МП та прямі інспірації утворили розкол у православному середовищі Української Держави.

З початку 90-х років в Україні постали (та, власне, й продовжують діяти) три ключові юрисдикції православ'я – УПЦ МП, УПЦ КП, УАПЦ. Тоді ж базовим принципом утвердження Помісної Церкви було проголошено об'єднаний принцип. Але він не спрацював та й не міг спрацювати в силу різної підпорядкованості трьох православних юрисдикцій, їхнього відмінного ставлення до державотворчого процесу в Україні.

УАПЦ та УПЦ КП, розуміючи необхідність створення національної церкви, впродовж тривалого періоду демонстрували свою готовність до співпраці. Свого часу навіть була створена Змішана комісія Української православної церкви Київського патріархату й Української автокефальної православної церкви, котра провадила переговори (червень 2001 р.) з Константинопольським патріархом Варфоломієм I. Основна увага під час переговорів зосередилась на вивченні шляхів по об'єднанню православних церков. Домовились навіть про подальші дії обох патріархій.

Зближення УАПЦ та УПЦ КП – то був, безперечно, вагомий здобуток. Але подальші кроки у напрямку інтеграції звели нанівець заяви Московської патріархії стосовно неможливості конструктивно співпрацювати з «розкольницькими структурами». До розряду останніх зараховувались як УПЦ КП, так і УАПЦ. Подібною позицією РПЦ «поставила хрест» на варіанті об'єднання трьох православних юрисдикцій України у відповідну Помісну Церкву.

Спроби порозумітися з Московою були достеменно приречені на невдачу. І справа навіть не у відсутності належної політичної волі у попереднього керівництва Української Держави (правда, тодішній Президент Л. Кучма разом з оточенням всіляко демонстрували свою прихильність до УПЦ МП, що тільки посилювало зухвалість останньої та її претензії на виключну канонічність), а в тому, що **наявність Помісної Православної Церкви в Україні не відповідає національним інтересам Російської Федерації**. З боку Росії докладалися та й продовжують докладатися зусилля, аби не допустити єднання Українського Православ'я.

Московський патріархат нині – потужна релігійно-політична структура з вираженими імперськими амбіціями. Подібний факт закріплено навіть в офіційних документах РПЦ, зокрема у її Статуті, ст. 3 якого проголошує: «Юрисдикція Російської Православної Церкви

розповсюджується на осіб православного віросповідання, проживаючих на канонічній території Російської Православної Церкви: в Росії, Україні, Білорусії, Молдавії, Азербайджані, Казахстані...»⁵.

Отже, виходить, що Московський патріархат визнає фактично за собою право втручатися у внутрішні справи незалежних держав. При цьому до України особлива увага. Територія Української Держави майже у 30 разів менша від території Росії, але на ній функціонує фактично стільки ж православних парафій, скільки має уся разом взята Російська Федерація. Загальновідомо також, що українська паства значно багатша й щедріша від російської, та й темпи приросту релігійних громад в Україні дещо вищі. Звісно, втратити за власної ініціативи переважну частину своїх прибутків і реальної влади не хоче ніхто. **Із відділенням УПЦ від Московського патріархату кардинально змінилася б уся георелігійна ситуація. РПЦ, яка в диптиху посідає почесне п'яте місце, однак найбільша і найвагоміша серед помісних православних церков світу, відразу перестала б такою бути, поступившись місцем Українській Церкві.** Щоб цього не сталося Московська патріархія й «використовує» на свій імперський манер юрисдикційну підпорядкованість УПЦ задля маніпулювання почуттями православних віруючих українців. До речі, **яскравим доказом облудливого маніпулювання свідомістю українських громадян з боку РПЦ став візит патріарха Кирила до України влітку 2009 року.** Найвищий ієрарх Московського патріархату своїми заполітизованими сентенціями про «Київ – наш Єрусалим і наш Константинополь», «нашу Помісну Церкву, котра існує тисячу років», «велику духовну єдність українського та російського народів», «Патріарха як батька для всіх вірних Православної Церкви, що входять у єдину юрисдикцію, очолювану Патріархом»⁶ тощо намагався переконати громадськість стосовно Українського православ'я як органічної складової російської імперської традиції, що зовсім не відповідає історичним реаліям.

Заперечувати доцільність автокефалії Української Церкви Московському патріархату стимулює також відповідна зовнішня та внутрішня політика Російської Федерації. Росія прагне утвердитися в якості світового і регіонального лідера. В реалізації цієї геополітичної стратегії Московському патріархату відведена роль «магніту». *РПЦ, по-перше, має забезпечити стійкий духовний зв'язок «руського мира» (сукупність людей за межами Російської держави, об'єднаних спільними ідеалами, цінностями, ідеями) з*

⁵ Устав Русской Православной Церкви // <http://www.mospat.ru/ru/documents/ustav/i/>

⁶ Слово Святейшого Патриарха Московского и всея Руси Кирилла после возложения цветов к мемориалу жертвам массового голода // <http://patriarh.in.ua/uk/node/336>

історичною батьківщиною, що надасть Москві додаткового потужного ресурсу – інтелектуального, фінансового, організаційного тощо. По-друге, РПЦ повинна “сприяти” утриманню шляхом “канонічних важелів” у зоні впливу РФ ті пострадянські держави, розвиток православних традицій яких історично був пов’язаний з Російською церквою. **Серед них, безумовно, Україна.**

У внутрішньополітичному ракурсі Росія спирається на давню імперську традицію існування. –державної церкви”. Хоча РФ – номінально поліконфесійна країна, суттєвими преференціями фактично користується РПЦ. Православна віра позиціонується як унікальна конфесійна ознака національної ідентичності. Можна стверджувати, що сьогодні Росія живе за правилом: “Одна держава – одна церква – одна нація”.

Фактичне включення РПЦ у структуру державного механізму в сучасних умовах вигідне Московському патріархату. У змаганні з Константинополем за номінальну першість у православному світі без політичної підтримки не обійтись. І цю підтримку Російська церква отримує. Недавнє з’єднання РПЦ і основної частини РПЦЗ за сприяння Кремля значно зміцнило міжнародні позиції Московського патріархату. Наступний крок – боротьба за ті європейські парафії, котрі в силу певних причин перейшли у юрисдикцію Вселенського патріарха.

З огляду на тенденцію до інтегрування, яка має місце в лоні російського православ’я, для РПЦ вкрай небажана автокефалія Українського православ’я. Тому не доводиться сумніватися, що Російська церква всіляко перешкоджатиме конституюванню УПЦ: варіанти значення не мають. Можна навіть окреслити два ключових напрямки протидії автокефалії Українського православ’я з боку Московського патріархату.

1. Збереження УПЦ МП в якості безпосередньої структурної частини РПЦ. Задля цього Московський патріархат зацікавлений мати в Україні –елухняний”, проросійськи орієнтований клір. Відтак не виключається, що мінімальна українізація єпископату УПЦ, симптоми якої нині очевидні (мовчазна симпатія певної частини духовенства до ідеї автокефалії; офіційне прийняття звернення, складеного Київською патріархією; натяк митрополита Володимира на необхідність вирішувати проблему єднання не виключно шляхом покаяння, але й через діалог; відмежування від –професійних російських патріотів”; підготовка проекту нової редакції Статуту тощо), підштовхуватиме РПЦ до радикальніших дій. Йдеться насамперед про усунення, не без інсинуацій, з посад і кафедр неугодних Москві ієрархів та призначення на їх місця –потрібних” людей.

2. Продовження політики дискредитації УПЦ КП та особи її предстоятеля – патріарха Філарета. Арсенал засобів тут необмежений. Вагомим значенням в РПЦ також надають нагнітання напруги у взаєминах

між УПЦ КП та УАПЦ з метою не допустити їхнього єднання, реальність якого довів 2005 рік. У цьому аспекті, як не прикро, Московський патріархат досяг серйозних успіхів.

Таким чином, поки Росія матиме вагомий механізм впливу на релігійну ситуацію в Україні, перспектива об’єднання православних церков виглядає досить і досить примарною. Імперська позиція РПЦ переконує в необхідності пошуку інших шляхів творення Помісної Православної Церкви в Україні, відмінних від тих, котрі роблять виключний акцент на досягненні відповідних домовленостей з Московським патріархатом. **Найкращий з них – опертися на православ’я Київської традиції та інтенсифікувати його діалог з Повнотою світового православ’я (передусім із Вселенським Патріархом) за сприяння Держави.**

Реальна нагода діяти за окресленим сценарієм з’явилася після перемоги на президентських виборах-2004 Віктора Ющенка. Обидва репрезентанти Київської православної традиції – УПЦ КП й УАПЦ – під час виборчих перегонів засвідчили свою патріотичну, державницьку позицію, давши тим самим українській владі підстави розглядати їх в якості фундаменту майбутньої Української Помісної Православної Церкви. Відтак, і з боку керівництва Української Держави, і з боку ієрархів обох церков почали здійснюватися конкретні кроки стосовно досягнення реального конституювання Української Помісної Православної Церкви”.

Якщо спробувати відтворити логіку цього процесу крізь призму подій, то матимемо наступну картину:

- 21-22 лютого 2005 року в Києві під головуванням Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета (Денисенка) пройшло спільне засідання Священного Синоду і Вищої Церковної Ради УПЦ Київського патріархату. Було ухвалено два звернення: до УПЦ МП і до УАПЦ. Зокрема, УАПЦ пропонувалося об’єднатися з УПЦ КП в Помісну Українську Православну Церкву. Від УПЦ МП Філарет зажадав припинення ворожнечі, яку вела ця церква з УПЦ КП за часів старої влади і продовжує вести досі;
- 5 березня Президент України В. Ющенко, виступаючи на установчому з’їзді партії –Народний союз –Наша Україна”, висловив впевненість у тім, що в Україні буде створена Помісна Православна Церква;
- 16 березня держсекретар Олександр Зінченко зустрівся у Стамбулі з Константинопольським Патріархом Варфоломієм, передавши йому запрошення Президента України Віктора Ющенка відвідати Київ. У ході зустрічі обговорювалися актуальні питання церковного і світського життя. Очолювана О. Зінченком українська делегація одержала Благословення від Вселенського Патріарха на добрі справи в ім’я України;
- 24 березня Президент України Віктор Ющенко прийняв делегацію Священного Синоду Константинопольського патріархату – архієпископа

Скопелського Всеволода (Майданського), який очолює Західну єпархію Української православної церкви в США, та єпископа Телміського Іларіона (Рудника), вікарія митрополита Португалії та Іспанії.

На зустрічі обговорювалася тема Помісної Православної Церкви в Україні та питання про необхідність гармонізації міжконфесійних стосунків;

- на початку червня Акт про початок об'єднання Української православної церкви Київського патріархату й Української автокефальної православної церкви підписали в Тернополі протоєреї УПЦ КП Анатолій Зінкевич і УАПЦ Михайло Левкович;
- 8 червня у Стамбулі Президент України Віктор Ющенко зустрівся з Вселенським патріархом Варфоломієм I. Глава Української Держави наголосив на тому, що «сьогодні українське суспільство чекає на створення Єдиної Помісної Православної Церкви»;
- 11 серпня 2005 р. у Києві, в приміщенні Патріархії УАПЦ, пройшла зустріч Патріарха УПЦ КП Філарета (Денисенка) з предстоятелем УАПЦ Митрополитом Мефодієм (Кудряковим). Йшлося про початок процесу об'єднання цих двох церков;
- 15 вересня 2005 р. з благословення предстоятелів Української православної церкви Київського патріархату і Української автокефальної православної церкви у Києві відбулося спільне засідання повноважних Комісій з об'єднання церков від Української православної церкви Київського патріархату і Української автокефальної православної церкви. В результаті роботи Комісії прийшли до спільного бачення необхідності та шляхів об'єднання УПЦ КП і УАПЦ в єдину Помісну Українську Православну Церкву;
- 29 вересня 2005 р. з благословення предстоятелів Української православної церкви Київського патріархату і Української автокефальної православної церкви у Києві відбулося чергове спільне засідання повноважних Комісій від УПЦ КП та УАПЦ з об'єднання церков;
- у Києві 10-11 жовтня відбулися Архієрейські собори УПЦ КП та УАПЦ, на яких розглядалося питання про об'єднання цих двох церков. 11 жовтня була також проведена спільна конференція єпископатів УПЦ КП та УАПЦ, в результаті якої прийнято Заключне рішення, в якому визначено приблизну дату проведення Об'єднаного собору – 19 листопада;
- 17 листопада на прес-конференції в агентстві УНІАН Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет закликав духовенство і мирян Української автокефальної православної церкви до єднання без згоди ієрархії УАПЦ.

Він повідомив, що через позицію єпископату УАПЦ були зірвані досягнуті між церквами у вересні-жовтні цього року домовленості про об'єднання;

- 18 листопада у канцелярії Української автокефальної православної церкви в Києві відбулася прес-конференція предстоятеля УАПЦ, Митрополита

Київського і всієї України Мефодія (Кудрякова). Він ознайомив з точкою зору УАПЦ на причини невдалих переговорів про об'єднання в єдину Церкву з УПЦ Київського патріархату. З його точки зору, «єднання не стало реальністю з однієї причини. Воно не побудоване з боку Патріарха Філарета у душі любові».

Наскільки доводить викладене вище, процес утвердження Української Помісної Православної Церкви у 2005 році проходив доволі інтенсивно. На жаль, він не виправдав суспільних очікувань: бажаного єднання УПЦ КП та УАПЦ не відбулося. Проте розглядати безрезультатними зусилля духовенства, влади, громадськості у напрямку консолідації православ'я Київської традиції не доводиться. Принаймні викристалізувалися деякі тенденції як у православному, так і суспільно-політичному житті країни загалом, котрі дають розуміння ускладнень на ниві конституювання Помісної Православної Церкви в Україні. Окремі з них заслуговують особливої уваги.

По-перше, ні УПЦ КП, ні УАПЦ не володіють достатнім авторитетом (перш за все на міжнародній арені), щоб самостійно долати усі труднощі на шляху утвердження Української Помісної Православної Церкви. Ярлик «неканонічних», «розкольницьких» угруповань, навішаний на них РПЦ та її підрозділом в Україні УПЦ МП, відчутно обмежує їхню свободу дій, перш за все на комунікативному горизонті.

По-друге, як УПЦ КП, так й УАПЦ є доволі залежними від політичного моменту. Згуртування національно-демократичних політичних сил та їхня перемога на президентських виборах-2004 стимулювали об'єднаний процес і в Українському православ'ї. З іншого боку, непорозуміння між командою Президента Віктора Ющенка і командою Юлії Тимошенко, розкол у помаранчевому таборі позначилися аналогічними суперечками та взаємними обвинувачуваннями між ієрархами УПЦ КП й УАПЦ, що врешті-решт не дозволило провести Об'єднаний собор.

По-третьє, об'єднанчому процесові УПЦ КП й УАПЦ не передувала належна попередня підготовка. Тому неорганічний, відчутною мірою штучний характер акту з'єднання виявився настільки нестійким, що, навіть, не отримав свого логічного завершення. Замість консенсусу, до якого майже цілий рік підходили УПЦ КП та УАПЦ, усе завершилося наприкінці осені міжособним розбратом.

По-четверте, запевнення про українськість, національну орієнтованість УПЦ МП не відповідають дійсності. Ця православна інституція перебуває не просто «у канонічному єднанні з Російською православною церквою», але є безпосереднім її структурним елементом, а тому виступає надійним знаряддям реалізації політики останньої. Оскільки Московська патріархія не зацікавлена в утвердженні Помісної Православної Церкви в Україні, то цілком природно, що УПЦ МП керуватиметься

інструкціями свого патрона і всіляко перешкоджатиме консолідації вітчизняного православ'я.

По-н'яте, перспективи конституювання Української Помісної Православної Церкви багато в чому визначатимуться результатами президентських виборів-2010 та наступних парламентських. У разі перемоги національно-демократичних сил та формування більшості у Верховній Раді України на їхній основі є підстави вважати, що діалог між УПЦ КП та УАПЦ буде поновлено й вестиметься активний пошук шляхів їхнього об'єднання в Помісну Церкву з подальшим міжнародним визнанням. Якщо ж в Україні станеться реванш опозиції, то питання про творення Української Помісної Православної Церкви, мабуть, доведеться відкласти на невизначений час.

У ситуації, що склалася, керівництво Української Держави може діяти, послуговуючись *трьома ключовими сценаріями*:

Сценарій 1. Буквально дотримуючись конституційної норми про відокремлення Церкви від Держави, остання повністю дистанціюється від процесу творення Української Помісної Православної Церкви. УПЦ КП й УАПЦ отримують шанс власними зусиллями вирішити означену проблему.

Проте сподіватися, що даний варіант спрацює, не доводиться. Як уже вказувалося, обидві інституції не володіють відповідним потенціалом. Окрім того, між єпископатом УПЦ КП й УАПЦ наявне латентне протистояння. Амбітність церковних діячів з тієї та іншої сторони, конкуренція за вплив на духовний простір країни скоріше призведуть до чергових розколіїв, ніж до єднання. Якщо консолідація і можлива, то виключно ситуативна. Але цього, скажемо відверто, замало для конституювання повноправної Помісної Православної Церкви в Україні.

Невтручання Української Держави у процес утвердження Української Помісної Православної Церкви надає даному процесові демократичного, але невизначеного спрямування і такої ж невизначеної часової реалізації, а також не протидіє активній діяльності держави російської.

Сценарій 2. Реанімується політика попередньої влади щодо релігійної сфери з преференціями для УПЦ МП. Українська православна церква Московського патріархату знову починає користуватися негласною підтримкою владних структур на усіх рівнях. Не афішоване ставлення до неї – як до «єдиноканонічної», нібито національно спрямованої православної інституції. Саме їй відводиться визначальна роль у витворенні в Україні Помісної Церкви.

Така політика буде однозначно не в національних інтересах. Адже замість реального утвердження Української Помісної Православної Церкви посилюється реальна залежність Української Держави від Російської Федерації. А сама ідея конституювання національної помісної православної

інституції при цьому перетворюється на звичайну ілюзію, користь від якої матиме хіба що таж Росія.

Сценарій 3. Український Президент, Уряд і Парламент засвідчують свою прихильність до церков Київської православної традиції. Тільки за таких умов видається можливим успішне втілення в життя ідеї утвердження національно орієнтованої Помісної Православної Церкви, як у всіх інших державах світу, котрі проводять самостійну політику захисту національних інтересів.

Значення такого сценарію на сьогоднішній день добре розуміє й реалізовує чинний Президент України Віктор Ющенко. Невипадково серед пріоритетів гуманітарної політики Глави Держави – конституювання УППЦ. На зустрічі з членами ВРЦіРО він наголосив: **“Утворення єдиної Помісної Православної Церкви є одним з найважливіших факторів самоозначення нашої нації, утвердження її ідентичності і єдності. У свідомості людей об'єднання православ'я тісно пов'язане з поняттям соборності нашої держави, її духовною цілісністю”**⁷. В розв'язанні даної проблеми Глава Держави зайняв рішучу і недвозначну позицію: — моєю мрією є створення в Україні єдиної Помісної Церкви. Все, що буде в моїх силах, я буду все робити для того, щоб народ України був єдиний во Христі... Я переконаний, що у сьогоднішньому дні для розквіту України найбільш потрібне наше церковне порозуміння”⁸.

За роки президентської каденції Віктора Ющенка намітилися істотні зрушення у поступі до помісності Українського православ'я порівняно з попереднім періодом, коли спроби врегулювати питання практично не виходили за рамки нерегулярних переговорів. Глава Держави безпосередньо долучився до цього процесу, виступивши одночасно в якості посередника і дипломата у міжправославному діалозі як на внутрішній, так і міжнародній аренах.

Окрім підтримки і сприяння об'єднувачому процесові між УПЦ КП та УАПЦ у 2005 р., про який згадувалося вище, серед інших значимих президентських кроків, спрямованих на подолання православного розколу в Україні – регулярні зустрічі з предстоятелями і єпископатом трьох найбільших православних юрисдикцій (впродовж усього терміну каденції); ініціювання створення спільної богословської комісії з метою вивчення та усунення наявних суперечностей між УПЦ КП й УПЦ МП (2007 р.); організація на державному рівні святкування 1020-ліття хрещення Київської

⁷ Вступне слово Президента України Віктора Ющенка на зустрічі з членами Всеукраїнської ради церков і релігійних організацій 14 червня 2005 року // <http://www.president.gov.ua/news/546.html>

⁸ Щоквартальна прес-конференція Президента України (24.07.2008 р.) // <http://www.president.gov.ua/news/10732.html>

Русі, позначена приїздом до української столиці лідерів світового православ'я (2008 р.) на чолі зі Вселенським Патріархом.

Результати такої політики щодо релігійної сфери Президента Української Держави очевидні. Це і пом'якшення напруги у взаєминах між православними церквами, започаткування врівноваженого діалогу між УПЦ КП та УПЦ МП. Нарешті після затяжного періоду обструкції офіційне звернення Київського патріархату було прийняте опозиційною стороною і розглянуте на засіданні Архієрейського Собору УПЦ МП. Це і збільшення прибічників УППЦ, й позиціонування України на міжнародному рівні як одного із духовних осередків східного християнства. Останній момент дуже важливий у контексті сучасної геоправославної ситуації, оскільки всьому світові –Україна нагадала, що хрещення було в Києві, а не в Москві”⁹.

ВИСНОВКИ.

1. Поняття «помісність» в різних віросповіданнях і деномінаціях християнства має різні значення, котрі сформувалися історично. З одного боку, помісною вважається лише окрема місцева громада, як це є, наприклад, в ряді протестантських напрямків, за їхнім означенням «євангельських церквах». У самому широкому сенсі «помісна церква» – означення, котре застосовується для характеристики всієї повноти певної церковної структури, як у православ'ї. При цьому статус помісності тісно пов'язаний зі здобуттям церквою автокефального (з давньогрец. самоочолюваного), тобто незалежного устрою. Іншими словами, між церквою помісною та церквою автокефальною ставиться знак рівності. Тому, **коли справа стосується конституювання Української Помісної Православної Церкви, – однозначно мається на увазі Церква Автокефальна.**

2. Ускладнення навколо конституювання УППЦ є викликом національним інтересам і безпеці Української Держави, перешкодою для реалізації її стратегічних інтересів. З одного боку, Україна через повну підпорядкованість УПЦ Москві продовжує перебувати у безпосередній залежності від РФ, а з іншого не в змозі використати належним чином потенціал національного православ'я у євроінтеграційній перспективі. За умови наявності УППЦ цілком реальним виглядало б створення її офіційного представництва при відповідних органах Євросоюзу, що власне зробили Константинопольський патріархат та РПЦ. Позиція УППЦ з тих чи інших проблем суспільного розвитку могла б бути почута і врахована при ухваленні рішень європейськими політиками. **За відсутності УППЦ Україна втрачає міжнародний авторитет та один із дієвих механізмів впливу на формування і структуру європейського гуманітарного простору.**

⁹ Філарет, Патріарх Київський і всієї Руси-України. Київська поправка // Тижень. – № 10 (71), 13-19 березня 2009 року. – С. 17.

Таким чином, утвердження Української Помісної Православної Церкви – це не просто данина багатотисячній традиції чи формальне наслідування досвіду тих держав, де православ'я виступає домінуючим віросповіданням. Це, насамперед, **прагматична вимога сьогодення, від успішної реалізації якої залежить стратегія національного поступу Українського народу.** Іншими словами – його реальна незалежність.

3. Питання фундації УППЦ сьогодні не відноситься до розряду виключно релігійних. Це стратегічне питання державної ваги: його вирішення безпосередньо впливає на зміцнення незалежності Української Держави, процеси консолідації Української Нації. Коли йдеться про пріоритети національних інтересів і безпеки, богословські диспути стосовно розуміння природи Церкви і Держави та їхньої взаємодії повинні не обходити ці життєво вагомні проблеми. **Якщо залишити врегулювання проблеми на розсуд лише церковних інституцій, то очікувати повноцінне конституювання УППЦ доведеться довгі десятиліття,** впродовж яких **Україна перебуватиме у взаєминах духовної підлеглості з РФ, що постійно загрожуватиме цілісності й суверенітету Української Держави.**

4. Підтримка владою національно орієнтованих православних інституцій – УПЦ КП та УАПЦ – свідчення її відповідальності й патріотичності. Не йдеться про втручання у внутрішні справи Церкви, а лише про сприяння Держави визначеним релігійним організаціям задля якомога швидшого розв'язання ними найактуальніших проблем єднання Українського народу. В даному випадку до розряду таких також відноситься формування позитивного міжнародного іміджу православних юрисдикцій Київської традиції, а відтак і їхнього статусу. Без допомоги влади останні неспроможні вирішити дану проблему самостійно, оскільки має місце потужна спрямована зовнішня протидія.

У питанні визнання канонічної повноправності УПЦ КП сприяння Держави можуть слугувати вагомим аргументом для значної частини повноти світового Православ'я. Не виключається, звичайно, що за підтримку з боку останнього доведеться сплатити «моральну компенсацію»: прагматизм сучасної геополітики, в тому числі і релігійної, не підлягає сумніву. Однак перспективи від утвердження УППЦ для Української Держави виглядатимуть вагомішими за витрачені зусилля.

Владної і політичної підтримки на усіх рівнях також потребує та частина єпископату, священнослужителів та мирян УПЦ МП, котра займає проукраїнську позицію й готова працювати на автокефалію власної церкви. Без подібної співпраці **з'являється реальна загроза деукраїнізації УПЦ МП** шляхом проведення відповідної ротаційної кадрової політики священноначалієм РПЦ, що не відповідає національним інтересам Українського народу.

5. Процеси, котрі відбуваються у православному середовищі України, повинні бути зрозумілими для її громадян. Але із цим розумінням є проблеми. **Одна з причин неадекватного сприйняття ситуації – невідповідні суті релігійних організацій назви.** Так, найменування «Українська православна церква» зовсім не відтворює істинну природу цієї структури Російської православної церкви, що, безумовно, вводить в оману мільйони віруючих громадян України. Тому необхідні відповідні кореляції на всіх рівнях (законодавства, освіти, ЗМІ тощо).

Оскільки УПЦ МП є безпосередньою структурною складовою РПЦ, то відповідний їй статус має бути відображений і в назві (що, до речі, зафіксовано як у статуті РПЦ, так і в статуті УПЦ МП). Але особливе завдання української влади полягає в тому, щоби донести повноцінну інформацію до всіх своїх громадян, які мають конституційне право на об'єктивну інформацію.

Юрій ЧОРНОМОРЕЦЬ,
кандидат філософських наук,
доцент

«Русский мир» патріарха Кирила

Коли створювався Радянський Союз і у більшовицькій партії розгорнулася дискусія між Леніним і Сталіним про устрій цієї держави. Сталін виступав за утворення унітарної держави, а Ленін – союзу самостійних республік. В дійсності, обидва діячі творили імперію. Але Сталін чесно хотів записати в конституції, що республіки є автономіями Російської Федерації, а Ленін лицемірно говорив про необхідність показного Союзу республік. З точки зору букви переїмг Ленін, але по суті Радянський Союз став таки унітарною державою, в якій самостійність республік була виключно пропагандистським трюком. Щоб прихилити на свій бік симпатії іноземців, керівництво СРСР дозволяло в обмеженій кількості мистецтво «національне за формою й соціалістичне за змістом». До суті соціалізму належав інтернаціоналізм та вчення про російську як мову міжнародного спілкування. Додаткової «святості» цій мові надавав той факт, що нею розмовляв сам пророк. «Я русский бы выучил только за то, что им разговаривал Ленин», - писав В.Маяковський.

Внаслідок існування в Радянському Союзі українці втратили мільйони людей (не будемо рахувати скільки саме): убитими, померлими від голоду, русифікованими. Зрештою, в Радянському Союзі, цій цивілізації,

«где, - как тоді співали, - так вольно дышет человек», гинули представники всіх національностей. Але українці зазнали чомусь особливо великих втрат. Так, при всіх катаклізмах число росіян у 1939 році по відношенню до 1931 року було 141 %. Число українців – 100 %. Тобто українці народжувалися, росли, але їх вирубували в явно більшій пропорції, ніж росіян.

Але на початку утворення СРСР «добрий» Ленін обіцяв збереження всіх прав і розквіт народів та сварив «поганого» Сталіна за його прямотушність. І зараз Патріарх Кирилл, як добрий батько закликає до «єдиного руського світу» і сварить якихось анонімних росіян, що „нетворчо” підходять до вирішення відповідального завдання. Саме про це прозвучала доповідь новітнього церковно-політичного ідеолога на «III Ассамблея Русского мира».

Вчення про органічну єдність чотирьох народів

Патріарх критикує неназваних ним «сталіних», що бачать ядром «Русского мира» лише Росію. В це ядро, на його думку, вже сьогодні входять не лише Росія, а й Україна, Білорусія і Молдова. Така єдність чотирьох країн є органічною. Тобто кордони між країнами є штучними, в дійсності ці країни являють собою єдиний організм – «Руський мир». Звідки таке бачення? Із православної віри? Ні. Згідно із вченням Церкви, з тією ж соціальною концепцією, держави — це штучні утворення. Це лише Данилевські і Шпенглері вчили про те, що держави виростають як природні організми. Це Лев Гумільов вчив, що кожен народ чи спілка народів (суперетнос, цивілізація) є окремим видом у межах людства. Згідно ж із вченням Церкви, всі люди є одного виду, бо ж вони від Адама і Єви всі однаково походять. Немає різних видів людей. Тому всі утворення національні є штучними. Патріарх же раптом заявляє про те, що він відкрив нову теологічну істину. Є особливі народи – народи «Русского мира». Ті люди, що належать до них – це особливий різновид людей. Вони не святіші за інших, але вони є органічною єдністю і цінності у них є найкращі, найвеличніші.

Цікаво, що Церква завжди осмислювала себе як нове людство. Не нова цивілізація, а нове людство. Не окремі нові народи, а єдиний новий народ. А тут раптом – «Русский мир». І Руська Церква. Виявляється Христос спеціально для органічної природної єдності росіян, українців, білорусів і молдаван, заснував спеціальну надприродну органічну єдність – Руську Православну Церкву. Вона, звісно ж, має спільних святих, які не чужі росіянам, українцям, молдаванам і білорусам, але хто ж скаже що вони рідні для греків чи арабів? Той же Паїсій Величковський, Володимир Великий, Олександр Невський, Сергій Радонежський і Єфросинія Полоцька – ну які ж вони всеправославні святі? Вони є спільними тільки для Руського світу!

Важливо, що у цієї органічної єдності чотирьох народів є свій загальний простір, свої канонічні кордони. В межах цього простору – особливий духовний світ. Сюди будь-яким іншим заходити зі своїми культурними досягненнями не можна – це гріх глобалізації, порушення природної рівноваги, переписування історії, і взагалі „покушення на святая святых”. А от коли «Русский мир» розповсюджує свій вплив аж до окраїн землі – то добра ознака духовного відродження. Бо ж Руський світ – територія добра, а не-Руський світ – територія гріховної глобалізації. І розповсюдити свій вплив за межі Руського світу – це необхідність. Так само як не впустити зло на власну канонічну і природну територію.

Від чотирьох до одного

Патріарх критикує неназваних «сталіних» за те, що вони не визнають існування окремих української, білоруської і молдавської мов. Вони є, їх треба розвивати, поряд із російською. Бо це ж частини загальноросійської мови! Таким чином, від визнання чотирьох відразу відбувається перехід до одного. Оскільки молдавська мова якась дуже далека до російської, а білоруська ледь жива, то ясно, що турбує Патріарха мова українська. Це вона підняла голову на стратегічно важливій території «Русского мира». Це в країні Київської купелі на сьогодні українська мова є державною і страшно сказати – мовою міжнародного спілкування! Згідно із прийнятим ще до розвалу Союзу в 1990 році (при повному пануванні комуністів!) закону про мови. І все неподобство ще й намагаються українці втілити в життя. Звичайно ж треба відновити історичну справедливість. Україну треба оголосити країною «Русского мира», а в кожній із країн цього самого світу мовою міжнародного спілкування може й повинна бути російська.

Той же глибокий теологічний прийом повторюється і з культурою. Патріарх критикує апологетів винятково російської культури. Треба ж розвивати всі культури народів «Русского мира», бо вони приносили і принесуть свої багатства до загальноросійської скарбниці.

Росіяни також завжди виключно бережно ставилися до віри своєї та інших. Коли ліквідувалася Грузинська автокефалія чи Київська автономія – то то було виключно бережне ставлення до цих народів. Коли розстрілювалася українська інтелігенція на Соловках – то то було ну дуже бережне ставлення до української культури. Коли була заборона друкувати українською до 1906 року – то то було природне для росіян бережне ставлення до українців. Отож, коли українці говорять: як там із автокефалією? То чують: ми вас бережемо, бо ви ж не готові, ви ж малі діти, між собою можете почубитися. Краще із нами залишайтеся, будемо вас берегти в братських обіймах. Коли українці говорять: а як же пропаганда в Церкві російського націоналізму? Так це ж дорослі і цікаві концепції, Тихони Шевкунови і Кирили Флорови мають право голосу. Зараз ми їх по ордену ще

повісимо, за бережне ставлення до всього українського у межах відновлюваної імперії. Слухайте їх, бо то ж ваші духовні вчителі!

Маленька паралель

Свого часу голова уряду Радянської України початку 20-х м.ст Християн Раковський приймав активну участь в дебатах про Конституцію Радянського Союзу, боровся за кожне слово. Після прийняття цієї Конституції в грудні 1922 року товариш Сталін сказав: написане можете здати в архів, а тепер буде боротьба за партійну дисципліну і чистка партійних рядів. Саме тоді Християн Раковський зрозумів: «Усе пропало!»

Сьогодні велика кількість вірних УПЦ схожі на того бідного Раковського. Вони тлумачать слова Патріарха в прийнятному для себе сенсі. Є ж в цих словах позитив! Він же кращий за Клімента Берію, той би закрутив гайки відразу! Патріарх же тільки про спільну історію, а вона була ж; ну і що з того, що повинен бути тільки один – спільний – погляд на історію?

І все стара безплідна гра. Не треба вірити в доброго Леніна, коли в кожному абзаці цих листопадових тез виринає обличчя вусатого прибічника унітаризму. Це б то Сталіна.

Єдина Церква, централізована і позбавлена натяків на соборність. Єдина державність – без кордонів і без демократії (бо то західна хвороба, що підточує органічну і монолітну єдність народу). Єдина мова – без будь-яких там претензій на самостійний розвиток. Єдина культура, яка вся належить «матушке России», незалежно від того, хто ж ті культурні скарби творив.

Залишається запитати у Патріарха: а де ж тут християнство?

Як християнство перетворити на язичництво

Християнство – це спілкування із живим Богом. Христос реально прийшов в історію, заснував власну Церкву. Він приходив до віруючих на кожній Євхаристії. І зустріч з Ним – це і суд, і спасіння. Зустріч із Тим, Хто висунув великі моральні вимоги: обігрій, нагодуй, полюби, повтішай. Здійснити те, що говорить Христос, важко. Як же обігріти, коли весь такий зайнятий? Як же втішати, то будеш сам весь стомлений? Як же кормити, коли не вистачає на новий швейцарський годинник? Як же любити, коли він ворог?

Щоб знищити радикальність християнства, щоб забути про вимоги Христа, треба зробити фокус. Християнство треба перетворити на вчення про цінності. Заявити – ці цінності суспільство повинно втілити в життя, а я буду при цьому менеджером із втілення.

Відомий філософ Мартін Гайдегер так і сказав про причину «смерті християнства»: замість того, щоб жити в присутності Бога, люди почали жити під знаком ідей. І ці ідеї – найкращі цінності, які нібито дав Бог. Головне, що люди проміняли самого Бога на цінності, про які заявив – вони в

основі релігії, культури, цивілізації. І ця орієнтація на цінності швидко привела до забуття Бога. А цінності ставили все менш величними і релігійними. На місце цінностей людина скоро поставила себе, народ, націю, кров, загальне благополуччя, рівність, ну і все що завгодно.

Сьогодні замість проповіді Бога Патріарх Кирил провідує високі цінності «Русского мира».. В цій проповіді вже кожен другий звук фальшивий, бо від рівності народів «Русского мира», Патріарх переходить до загальноросійського. Із історії вже відомо чим закінчуються такі розмови: великими трагедіями для народів.

І ось якби Патріарх Кирил проповідував велику Україну і український світ – то й тоді по суті нічого б не змінилося. Бо тут головне – це системна помилка. Замість Христа, Живого Бога, нам пропонують поклонитися ідолу: Руській Церкві, Руському Світу, Руській культурі. Але ідоли – завжди ідоли. Навіть якщо вони не з дерева і срібла.

Матеріал взято з РІСЦУ

УГКЦ: ШЛЯХ ВІД КАТАКОМБ ДО ПАТРІАРХАТУ

У Верховній Раді України зареєстровано проект постанови про надання Українській греко-католицькій церкві статусу репресованої. Якщо народні обранці підтримають дану ініціативу, то таким чином буде відновлено історичну справедливість щодо однієї з найбільших християнських церков, без якої неможливо уявити релігійне, духовне та культурне життя України.

Знаменно, що заходи із надання УГКЦ статусу репресованої відбуваються в рік, коли сама церква відзначає сумний і знаковий для своєї історії ювілей. Двадцять років тому завершився складний і драматичний період легалізації УГКЦ, або ж, як кажуть вірні церкви, «виходу із катакомб».

Ініціатива врегулювання на державному рівні статусу УГКЦ належить Львівській, Тернопільській та Івано-Франківській обласним радам, які на своїх сесіях практично одностайно ухвалили звернення до Президента України та парламенту з проханням ініціювати на загальнодержавному рівні «процес встановлення історичної справедливості щодо УГКЦ та визнання за нею статусу репресованої».

Не залишилася осторонь проблеми сама УГКЦ. Спочатку секретар Синоду єпископів владика Богдан (Дзюрах) в інтерв'ю для ЗМІ зазначив, що «внаслідок жаклих репресій церква потерпіла не тільки морально, духовно, коли були знищені структури церкви, священство, репресовані вірні та духовенство. Але також було втрачено багато матеріальних надбань... Тому,

якщо буде визнано офіційно статус репресованої церкви, сподіваємося також, що буде визнане право на певну реституцію». Згодом голова УГКЦ блаженніший Любомир наголосив, що церкві було б легше жити й працювати, якби вона мала необхідні майнові засоби. «Годі б ми мали засоби для кращого будівництва та розвитку Українського католицького університету, могли б організувати будинки для літніх людей, для сиріт, для тих, хто лишився самотнім після розлучення тощо», — пояснив предстоятель УГКЦ.

В ім'я правди треба нагадати, що першим високопосадовцем, який констатував одну із найбільш проблем греко-католиків, був президент Леонід Кучма, який свого часу назвав УГКЦ невід'ємною часткою духовного життя і повноправним суб'єктом української історії, з якої ця церква колись «була брутально виштовхнута». Однак під час свого президентства він так і не зробив належних кроків, щоб відновити історичну справедливість.

Нещодавно з аналогічною за змістом заявою виступив чинний Президент Віктор Ющенко. Крім того, він відзначив «подвиги Української греко-католицької церкви, її ієрархів, священнослужителів, усіх вірян» та підкреслив, що «у найчорніші години вона стала опорою нації та береже цю місію до цього часу».

Отже, сподіваємося, що вже нинішній глава держави докладе практичних зусиль для відновлення справедливості стосовно однієї із церков Київської традиції. Без сумніву, переломним моментом в історії УГКЦ став 1946 рік. Саме цього року було «скасовано» унію, на якому Українська греко-католицька церква офіційно приступила до церковної єдності з Апостольським престолом та насильно її приєднано до Російської православної церкви. Власне, після цього «воз'єднання» й розпочався масовий терор проти УГКЦ, який змусив її перейти на нелегальне становище.

Репресивні органи комуністичної влади діяли швидко і, як правило, ефективно. Одразу ж було заарештовано й репресовано десять єпископів, 1400 священників, 800 монахів і монахинь УГКЦ, включно з тодішнім головою церкви митрополитом Йосипом Сліпим. Паралельно проводилися репресії проти цивільного населення, передусім тих, хто ревно дотримувався гнаної віри.

Важливо зауважити, що зачистки структур УГКЦ відбувалися не лише в Західній Україні, де проживала більшість українських греко-католиків. 1949 року відбувся насильний перехід греко-католиків у православ'я в Закарпатті. Більше того, з допомогою спецслужб було ліквідовано Перемишльську єпархію, частина якої залишилася за межами Радянської України, зокрема, в Польщі, проте перебувала в сфері впливу СРСР. Після цих акцій Греко-католицька церква в Радянському Союзі опинилася поза законом.

Так перед знекровленою церквою постала страшна дилема: припинити своє існування, або за прикладом ранніх християн перейти у «катакомби», тобто на підпільне існування. Було обрано другий шлях. Особливо катакомбне життя пожвавилось після хрущовської відлиги, коли із сталінських концтаборів повернулося багато священників, зокрема, єпископи Іван Лятишевський та Микола Чернецький. Це дало можливість засновувати катакомбні церкви й монастирі практично по всій Західній Україні, а греко-католицький рух став масовим. Божественні літургії відбувалися не лише в помешканнях мирян чи в закритих владою церквах, а й у традиційних для греко-католиків місцях — Зарваніці, Крехові та Гошові.

Також діяли підпільні семінарії, в яких проводилося богословське навчання. У різні роки підготовкою душпастирів займалися о. Михайло Косило, о. Євстахій Смаль, о. Євген Пелех, о. Василь Семенюк, о. Антоній Масюк, о. Микола Куць, єп. Величковський, єп. Василик, єп. Дмитерко та інші. Усі вони вирізнялися самопосвятою та жертовністю, своїм прикладом скріплювали мирян у вірі та дарували надію на воскресіння церкви.

У катакомбних умовах існувало чернече життя. Монахи і монахині ходили в цивільному одязі, працювали вчителями, медиками, звичайними робітниками, таємно виконуючи своє духовне служіння. Підпільний монастир існував там, де проживало принаймні кілька осіб чернечого стану. Вірні УГКЦ відзначалися особливою громадянською активністю та мужністю. Не зважаючи на переслідування та реальну можливість бути заарештованими, вони чинили опір розграбуванню храмів, намаганням влади використовувати церкви у господарських цілях. При цьому вдавалися до страйків та інших дієвих методів спротиву. Так, у селі Тисмениця Івано-Франківської області селяни, захищаючи церкву від руйнівників, прогнали міліцію й зачинилися в храмі. Облога тривала три дні. За це було заарештовано організатора Володимира Василика і засуджено на сім років таборів суворого режиму. Широкого розголосу набуло звернення священника катакомбної греко-католицької церкви Григорія Будзінського до Генерального прокурора СРСР із протестом проти переслідувань його за релігійною ознакою.

1963 року на волю вийшов Йосип Сліпий, який посилювався в Римі. Митрополит, а згодом патріарх і кардинал Й.Сліпий домігся того, що питання стану УГКЦ в СРСР набуло міжнародного розголосу. Його звернення та виступи «На трибуналі ім. А. Сахарова», «До католицьких діячів», «Церква мучеників» поширювалися у вільному світі та мали значний міжнародний резонанс серед лідерів багатьох впливових країн. Це призвело до того, що уряд ЧССР на чолі з Олександром Дубчеком у січні 1968 року легалізував УГКЦ і дав дозвіл на відновлення Пряшівської єпархії.

В самій Україні почастишали звернення до органів державної влади з вимогами реєстрації греко-католицьких громад. Особливо багато петицій

подавали в кінці 70-х та на початку 80-х років. Початком виходу УГКЦ з підпілля можна вважати 1987 рік, коли до греко-католицького руху долучилися відомі дисиденти В'ячеслав Чорновіл, Михайло Горинь, Іван Гель, Степан Хмара, за сприяння яких було створено Ініціативну групу для захисту прав віруючих та церкви, яка трансформувалася в Комітет захисту УГКЦ. Це дало можливість у серпні 1987 року зібрати десятки тисяч підписів під відкритим листом про вихід УГКЦ з підпілля. Водночас відбувалися святкування 1000-ліття Хрещення України-Руси, поїздки єпископів до Москви, голодування на Арбаті, відкриті греко-католицькі відправи, велелюдні походи до церкви Святого Юра у Львові. Врешті-решт, двадцятого грудня 1989 року українські греко-католики офіційно зареєструвалися як релігійне об'єднання.

Навесні 1991 року Мирослав-Іван кардинал Любачівський, тодішній голова УГКЦ, повернувся з еміграції до своєї резиденції у Львові. Сьогодні головою Української греко-католицької церкви є верховний архієпископ Любомир кардинал Гузар. З 21 серпня 2005 року резиденція глави УГКЦ розміщується в Києві. УГКЦ — найбільша католицька церква східного обряду, що нараховує майже шість мільйонів віруючих.

З висоти часу можна й треба зробити належні висновки із катакомбного минулого УГКЦ. Передусім треба зазначити, що драма УГКЦ стала можливою через бездержавний статус українського народу. Відсутність власної держави спричинилася до жорстокого терору з боку комуністичного режиму, для якого УГКЦ була символом духовної незалежності українців, їхнього прагнення жити в самостійній країні. Діяльність УГКЦ у «катакомбах» була складовою частиною національно-визвольної боротьби українського народу, а тому знаходила підтримку серед широких мас в Україні та за кордоном. Цілком справедливо стверджує І. Гель, який стояв біля витоків греко-католицького руху наприкінці минулого сторіччя: «Хочу наголосити на тому, що боротьба за УГКЦ була водночас боротьбою за свободу совісті та українську державність. Тому ми маємо пам'ятати про ту національну трагедію і прирівняти її за намірами до Голодомору, до репресій у 1937—1938 роках».

Сьогодні перед УГКЦ стоять нові виклики. Один із них — визнання патріархату Української греко-католицької церкви, що, за словами патріарха Йосипа Сліпого, стане «овочем дозрілої свідомості» нашого народу. Очевидно, що церква, яка пройшла випробування «катакомбами», спроможеться дати гідну відповідь і на цей виклик.

Богдан ЧЕРВАК,
(День.- 11 вересня 2009р.)

МИКОЛА БОГОЛЮБОВ – ФУНДАТОР ФІЛОСОФІЇ РЕЛІГІЇ В УКРАЇНІ

В цьому році виповнилося 75 років від дня смерті Миколи Михайловича Боголюбова (1872-1934). Проглянувши російські енциклопедичні і словникові видання, я не знайшов в них навіть згадки про цю славу людину. А між тим він народився у сім'ї священика в с. Павлівське Нижегородської губернії, закінчив Лисківське духовне училище (1886 рік), Нижегородську семінарію (1892 рік) й Московську духовну академію (1896 рік). Магістерське звання він одержав у 1900 році після захисту дисертації «Теїзм і пантеїзм» в цій же академії. Відомі професори С.Глаголев і П. Флоренський опонували М.М.Боголюбову у 1917 році при одержанні ним степені доктора богослов'я за працю «Філософія релігії».

Багатопрофільною була викладацька робота М.Боголюбова в навчальних закладах Нижнього Новгорода з 1897 по 1909 рік. Це – географія, російська мова, логіка, психологія, історія філософії і зрештою – Закон Божий. В 1906-1909 роках Микола Михайлович був головним редактором «Нижегородского церковно-общественного вестника».

З невідомих обставин доля доктора з 1909 року пов'язана з Україною. Напочатках (1909-1913 рр.) він був законовчителем Історико-філологічного інституту князя Безбородька в Ніжині. Потім – п'ять років працює професором Університету святого Володимира в Києві. Саме в ці роки М.М.Боголюбовим написана і видрукувана перша частина його фундаментальної праці «Філософія релігії». Дружина професора-богослова мала консерваторну освіту й працювала в Києві за фахом.

У зв'язку з революційними подіями і громадянською війною, а зрештою утвердження в Україні комуністичної влади професору прийшлося залишити університет і перебратися на священичу стежу в село Велика Круча, що в Пир'ятинському уїзді на Полтавщині. Припускаю, що дружина М.Боголюбова скоріше всього була українкою. Щоб якось вижити й уникнути можливих переслідувань, сімейство (а воно мало трьох синів) поселилося в її батьківському селі. В сім'ї знали і шанували українську мову, вважали її рідною разом з російською. «Кобзар»Гараса Шевченка всі Боголюбови знали майже на пам'ять.

Повернення сім'ї до Києва і служба Миколи Михайловича в Покровській церкві на київській Пріорці була нетривалою. У 1925 році сім'я Боголюбових перебралася до Нижнього Новгорода, де до своєї смерті у 1934 році Микола Михайлович був настоятелем храму Всемилоствитого Спаса. В ці роки життя ним майже нічого не було написано. Більше того, за якісь вияви антирадянської діяльності отця-професора навіть було арештовано. Звільнення з ув'язнення добився на той час вже відомий як видатний вчений-математик його син Микола, сторіччя від дня народження як

науковця світового рівня, до речі, відзначалося цього року. З цією метою він особисто їздив до відомого радянського державного діяча Менжинського.

Відтак найбільш плідними роками М.М.Боголюбова як релігієзнавця були роки його життя в Україні. Саме тут у 1915 році він видрукував свою працю «Філософія релігії» (452с.) В ці ж роки у різних періодичних виданнях видруковуються його статті «Образ Иисуса Христа в Э. Ренана и Д.Штрауса», «Марксизм и наука», «Христианство и мифология», «Современные внецерковные движения», «Кризис мифологического сознания в Индии и в Древней Греции», «О приёмах защиты истины христианства», «К вопросу о происхождении христианства» та ін. У 1918 році вийшла доопрацьованою перша частина його «Философии религии» (356 с.).

Як пише у своєму листі до мене молодший син професора Михайло Миколайович Боголюбов, який нині проживає у Санкт-Петербурзі, після повернення до Росії батько написав другу частину «Філософії релігії», а також праці «Життя Ісуса» та «Життя Богородиці», але всі вони пропали в стані рукописів. Можна припускати, що вони могли бути самознищеними, коли професор зазнав політичних гонінь і переслідувань.

Українські релігієзнавці розглядають творчий здобуток М.М.Боголюбова як часточку української релігієзнавчої традиції. Його портрет висить в Інституті філософії НАНУ в галереї портретів основоположників дисциплінарних виявів українського релігієзнавства. Маємо намір упорядкувати й видати з науковими коментарями «Філософію релігії» й інші твори богослова-науковця.

Відділення релігієзнавства ІФ НАНУ підтримує зв'язки із сином вченого Михайлом Миколайовичем, який також працює у сфері релігієзнавчих досліджень. Ним у 1990 році фондовано науковий семінар «Православ'я на Далекому Сході». За його редакцією і авторством вийшло чотири випуски праць з такою ж назвою (1993, 1996, 2001 та 2004 роки). Готується до друку п'ятий випуск. Син сходилася Олексій Боголюбов захистив історичну дисертацію на тему «Русская Православная миссия в Японии». Відтак релігієзнавча дослідницька традиція сім'ї Боголюбових продовжується. Сподіваємося на подальшу творчу співпрацю з нею.

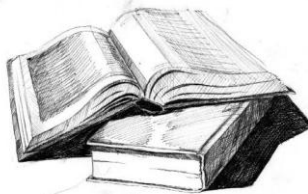
Професор Анатолій КОЛОДНИЙ

НОВИНИ РЕЛІГІЙНОЇ ТА РЕЛІГІЄЗНАВЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Заскока В.М., Кропотов В.С. Караимы Евпатории: история, культура, архитектура. – Симферополь, 2009. Книга знайомить читача з історією і культурою однієї громади одного із найдавніших етносів Криму - караїмів. Книга ілюстрована багатим фотоматеріалом, довідниковими додатками.

Недзельська Н.І. Жінка і релігія. – К., 2009. На багатому конкретному матеріалі автор показує, що майже у всіх релігіях має місце ігнорування ролі жінки. Їй відають окреме місце в храмі, не допускають до священнослужіння, вводять обмеження у виконанні обрядів. Жінка постає головною винуватцею гріха. Водночас останнім і часом бачимо деяку зміну у ставленні до жінки і різних конфесій. Про це йде мова у монографії.

Вулдрідж Адриан, Миклетвейт Джон. Бог возвращается: как меняет мир возрождение религии. – 2009. Розглянувши ситуацію в Китаї, Нігерії. Кенії й деяких країнах Латинської Америки, автори прийшли до висновку про підвищення інтересу до релігії і зростання її впливу на суспільне життя. Як це не парадоксально, але релігійне відродження є наслідком соціальної, культурної та економічної модернізації у всьому світі. Спрага «реваншу Бога» охопила всі континенти, всі цивілізації і всі країни. Це пов'язано з тим, що змінюються попередні джерела ідентичності, люди відриваються від «свого коріння». В епоху стрімких соціальних змін потрібні нові форми стабільного суспільства і моральні засади, які дали б людині «відчуття сенсу». Автори відзначають, що найбільш динамічним віросповіданням є християнство. Нині місіонерською діяльністю зайнято 443 тисячі християн, а ще десь 1,6 млн вдаються до разових місіонерських поїздок. А.Аулдрідж – атеїст, але, працюючи над книгою став більше поважати релігію. «Я був вражений, побачивши, як віруючі із шкіри лізуть, щоб допомогти бідним. А атеїстів, які вдаються до того ж, щось не видно».

РЕЛІГІЄЗНАВЧА І РЕЛІГІЙНА ПЕРЕДПЛАТНА ПЕРІОДИКА 2010 РОКУ

(після назви періодичного видання подається річна сума передплати українських видруків і піврічна сума передплати російських видруків)

Газети України

37956	Вера предков	45.36
01125	Відомості Полтавської єпархії	20.40
90265	Голос Крима	45.00 90.00
35355	Голос Православ'я	20.04
91360	Греко-Католицька традиція	73.08
94684	Для тебе	10.20
91736	Добрая весть (Запорож'є)	12.00
23192	Добродій	31.92
99922	Исцеление верой	21.6.
41769	Исцелись верой	32.40
61078	Єврейські вісті	27.84
1101	Католицький вісник	66.99
41386	Летопись Православия	21.12
01610	Мир	60.96
21758	Начало	19.32
90089	Начало	17.16
30072	Нова Зоря	64.20
96248	Новороссийский курьер	36.00
99732	Одигітрія (Вінниця)	13.56
99935	Прихожанка	26.88
99711	Русь триединая	20.76
96204	Седмица	55.32
22636	Спасите наши души	67.08.
08713	Тимофій	26.76
35013	Успенська вежа	18.96
96145	Церковна православна газета	32.16
90266	Христианская газета	30.00
40712	Христианский мир	63.84

Журнали України

94656	Дзвін з Фатіми	35.58
95277	Мгарський колокол	41.28
23959	Місіонар	38.28
37824	Міфологія і фольклор (Львів)	85.68
95558	Наука, релігія, суспільство	165.00
90827	Патріярхат	32.64

21953 Релігійна панорама 54.23
 98765 Твой путь 50.76
 74299 Філософська думка 127.56
 98538 Христианская сім'я (Черкаси) 43.20
 96766 Христ. журнал «Вера и жизнь» 5.58
 99864 Христ. часопис «Слово вчителю» (Рівне) 37.04

Газети Росії (за дужкою періодичність на місяць)

31017 Благовест 109.80 /2
 25941 Воскресная газета Покров 291.84 /1
 19319 Дух христианина 213.12 /2
 39551 НГ – Религии 163.92 /2
 32156 Православная Москва 105.72 /2
 32475 Православная газета 126.00 /4
 32510 Радонеж 99.24 /1
 19691 Российская философская газета 83.94 /1
 32256 Русь державная 86.64 /1
 98113 Семейная православная газета 32.04 /1
 19849 Христианская газета 68.22 /2
 19460 Церковный вестник 77.16 /2

Журнали Росії

71168 Божий мир 70.26 /0,5
 70156 Вопросы философии 2423.80 /1
 71157 Журнал Московской патриархии 469.80 /1
 47583 Здравый смысл 88.70 /0,3
 70602 Наука и религия 257.64 /1
 42133 Пастырь 169.11 /0,5
 36143 Славянка. правосл. жен. журнал 222.42 /0,5
 42275 Христианское чтение 1125.57 /0,5
 79368 Церковь и время 106.88 /0,2
 36220 Россия и мусульманский мир (англ) 1121.64 /1
 79462 Россия и мусульманский мир 961.44 /1
 80429 Религиоведение (библиография) 227.72 /2 прч

СТОРІНКА КОНФЕСІЇ*

ШИЇЗМ ЯК ТЕЧІЯ МУСУЛЬМАНСЬКОЇ РЕЛІГІЇ**

Течії ісламу. В ісламі існує два напрямки – сунізм і шіїзм. **Шііа** в перекладі означає *прихильники і навіть партія Алі*. Відтак це є ті мусульмани, які належать до послідовників четвертого халіфа Алі – зятя і двоюрідного брата пророка Мухаммада. Як зазначає відомий іранський історик XII століття Аш-Шахрістані, після смерті пророка Мухаммада з'явилася група його вірних учнів, яка вважала, що влада у спільноті мусульман має належати тільки потомкам пророка. В ісламі слово «**шііа**» має два значення: 1. загальне поняття, яким, позначають всі фракції і секти шіїзму; 2. конкретне поняття, яке охоплює тільки спільноті шийтів «дванадцяти імамів».

Витоки шіїзму. Більшість вчених вважає, що **шііа** з'явилися ще під час правління в Аравії третього халіфа Усмана. Після його загибелі до влади (хелатату) прийшов Алі - двоюрідний брат і зять пророка. В цей час правитель Дамаску амевід Муавія під приводом того, що Алі докладає недостатньо зусиль для покарання винуватця вбивства Усмана, організував декілька повстань. Найбільш відоме з них в історії ісламу як битва Саффеїн. В цій битві Алі переміг. Прихильник Муавія Амро Аас хитростю уник покарання і з клятвой на Корані прийняв мир.

Одним із найважливіших результатів цих сутичок і повстань було виникнення руху під назвою Хариджіти (з арабського - *вихідці*). Хариджіти спочатку підтримали Алі, але після подій Саффеїна вони вирішили вбити Алі, Амро Аас і Муавію. Для цього три хариджіти відправилися в дорогу.

* В кожному новому числі часопису "Сторінка конфесії" надається новий релігійний течії.

** Матеріал підготував наук. співробітник Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г.С. Сковороди НАН України Абдул ХАЛІК.

Один – в Єгипет, де намісником був Амро Аас, другий – в Сирію, де намісником був Муавія, а третій – в Медіну, щоб убити самого халіфа Алі. Вони вважали, що з усуненням цих трьох людей, іслам повернеться знову до мирного існування часів пророка і перших трьох халіфів. Проте тільки один із тих трьох досяг мети і вбив Алі. Другий по помилці вбив замість Муавія іншу людину. Третій також не досяг задуманого.

Після загибелі Алі Муавія не підтримав Хасана - старшого сина Алі на халіфаті й проголосив халіфом свого сина Ізїда. В такий спосіб халіфат в ісламі став династичним. Ізїд усуває зі своєї дороги дітей Алі - дочку пророка Фатіму, синів Хасана і Хусейна. При цьому загибель Хусейна в 680 році у місті Кербелі (сучасний Ірак) до нашого часу сприймається шиїтами як трагедія історичних масштабів.

Проблема приналежності влади амевідам особливо загострилася після загибелі Хусейна, коли частина мусульман перейшла на бік Аліїдів. Вони вважали, що Алі має священне право бути халіфом як ближній родич й учень пророка. Саме ця частина мусульман - з їх світоглядом прихильності імамату й халіфату сім'ї пророка через дітей Алі - складає основу виникнення шиїзму.

Поширення шиїзму. Спочатку осередки шиїзму з'явилися за час життя Алі в Єгипті, потім вони поширились в Іраці. Особливо іракці, які дуже симпатизували Алі, швидко сприйняли шиїзм і стали його оплотом. Напочатках прихильники шиїзму, як складову своєї ідеології, поширювали звинувачення на адресу перших трьох халіфів з приводу того, що вони нібито незаконно прийшли до влади, і всіляко вихваляли четвертого халіфа Алі, владу якого вважали єдинозаконною. Шиїти вірили, що Алі – наймудріша людина серед арабів, а тому він був безпосередньо вибраний пророком своїм духовним наступником. Відтак і всі його діти мають успадкувати ці якості. Шиїти вірять, що одинадцять імамів – дітей Алі призначені богом, щоб очолити світ ісламу, а дванадцятий імам (Махді) прихований і має колись з'явитися і звільнити мусульман і весь світ від зла.

Після смерті Алі і його синів шиїти почали боротьбу за повернення влади в халіфаті потомкам Алі - імамам. Вони при цьому наголошували, що верховна влада має божественну природу, а тому відкидали саму можливість обрання імамів. На їх думку, імами є посередниками між людьми й Аллахом і даруються останнім світу.

Для суннітів таке розуміння влади в ісламі є неприйнятним, оскільки вони дотримуються концепції прямого поклоніння Аллаху, без посередників. Імам, з їх точки зору, це - звичайний релігійний діяч, який заслужив авторитет пастви знанням ісламу загалом і сунни зокрема. Те надто велике значення, яке надають шиїти ролі Алі й імамів, ставить під питання місце самого пророка Мухаммеда. Сунніти вважають, що шиїти дозволили собі внести в іслам "недозволені" новшества, а тому на основі цього й протиставляють себе шиїтам.

У всі часи існування ісламу існувала заборона шиїтам на проведення їхньої релігійної діяльності в країнах домінування суннізму. Тільки в роки правління халіфа Мамуна із династії Абасидів шиїти одержали деяку свободу, а в наступні часи знову «пішли у підпілля». Тільки в кінці XV століття з появою і утвердженням династії Сафевидів в Персії шиїти знову активізували свою діяльність.

Як відомо, в цей час турки-османи завоювали Константинополь і все далі просувалися по Європі. Вони також мріяли про єдину ісламську державу у всьому світі. Це не влаштувало молодого амбітного засновника династії Сафевидів шаха Ісмаїла. Шах Ісмаїл, сам Шафіїт за вірою і дилетант у фікхі й законах шиїзму, за допомогою меча турків Кизилбаші, які сповідували шиїзм, став з жорстокістю поширювати шиїа в Персію. Сліпе насадження шиїзму за допомогою меча Кизилбаші привело до того, що багато міст в Персії були зруйновані, винищено тисячі людей. В місті Шіраз майже повністю було вибите його населення, оскільки сунніти там відмовилися звинувачувати перших трьох халіфів в узурпації влади після смерті пророка. З цього часу іранський суннізм перетворюється в шиїзм.

Шиїзм і влада. Шиїтські улеми і фікхи, які віками чекали на свою релігійну державу, закрили очі на жорстокість шаха Ісмаїла і його вояк Кизилбаші, більше того - виправдували їх жорстокі діяння. Ці фікхи й улеми, щоб узаконити династію Сафевидів і дії шаха Ісмаїла, навіть придумали йому по батьку родинний зв'язок з імамом Мусса Казему, хоч насправді його батько по материнській лінії був потомком християн. Материнську лінію взагалі вони не визнавали.

Слід відзначити, що всі наступні правителі цієї династії в Персії були надто лояльні щодо інших релігій, особливо до іудаїзму і християнства. Коли шах Сулейман Сафаві дізнався, що християнські жителі міста Ланджан

із-за своєї бідності не можуть платити Джазія й тому прийняли іслам, він відмінив їм Джазію і велів повернутися до своєї віри. В цей час у Персію приїздило багато християнських місіонерів і єврейських рабинів, вільно пропагували тут своє вчення.

Під час правління династії Сафавидів шийтські улеми вперше одержали доступ до управління державою. Це сприяло розвитку фікхи і законодавства шийзму. Незважаючи на це, в Персії не вистачало висококваліфікованих улемів і фікхів. Тоді шах Тахмасоб I Сафаві запросив із Ливану Мухакік Каракі в Персію і проголосив його Шейхом аль Ісламі. Це – перший шейх. Після нього цей титул прийняв всесвітньо відомий шейх Бехайєї, також вихідець із Ливану.

Особливість шийзму. У шийтів побутують такі відсутні у суннітів обряди, як самокатування, виконання елегій й од на пошану шийтським імамам і святам, релігійна шийтська містерія, що пов'язана із подіями в Кербеллі, всім відомий побиття по голові обоюдогострим кинджалом під час траурної процесії десятого місяця Мухурамма (Ашура). Всі вони з'явилися в роки Сафавидів. В цей час шийтські мечеті стали надто багато оздоблюватися, що не є дуже прийнятним в сунітському ісламі. Також були побудовані і стали масово з'являтися **Такіє** (великі шатра для шийтських релігійних містерій), **Хусейніє** (особливі приміщення, в яких відбувається обряд оплакування імама Хусейна і де інколи влаштовуються релігійні містерії). Саме в цей історичний період шийзм расколовся на дві фракції - шііа Алаві (від імені Алі) і шііа Сафаві. Обидві вони існують до сьогоднішнього дня.

За час свого існування шийзм зазнав багато різних расколів і еволюційних змін. Сьогодні в шийзмі існує багато фракцій. Найбільш відомі - це сабіїти (по імені єврея Сабіа), карабейти, імамеїти, які мають багато своїх прихильників в Ірані, Іраці, Пакистані, Афганістані та інших країнах, джафарейти, ісмаїліти тощо.

Поширеність шийзму. Нині у світі шийти становлять від 10 до 12% віруючих мусульман. Переважна більшість населення Ірану сповідують шііа «дванадцяти імамів (аснашрїя)». Ця течія в цій країні є державною релігією. Понад 60% населення Іраку - також шийти. Більшість азербайджанців сповідують шийзм. Багато шийтов живуть в Ливані, Йемені, а також в Туреччині, Саудівській Аравії, Афганістані, Пакистані, Індії та деяких інших країнах.

Навіть в такій традиційно суннітській державі як Саудівська Аравія, яка вважається оплотом суннізму, проживає біля 12% шийтів, які відіграють надто важливу роль в економічному житті держави, оскільки саме вони

займають найбільш родючі землі. При цьому представники інших ісламських течій (переважно фундаменталістських) – салафіти і ваххабіти – постійно провокують уряд до конфліктів із шийтами з намірами заборонити їм дотримуватися своїх релігійних обрядів. Проте уряд країни на ці провокації не піддається саме із-за того, що шийти обробляють землі і приносять значний економічний прибуток країні.

Шийзм і Україна. В українському суспільстві інтерес до ісламу зумовлений багатьма факторами як внутрішнього, так і зовнішнього порядку. Іслам - це релігія татарського населення Кримського півострова й інших етнічних груп (азербайджанці, узбеки, волжські татари та ін.). Кількість мусульман на території України оцінюється біля 500 тис. осіб.

В Україні шийти представлені переважно вихідцями із Азербайджану і кумиками Дагестану. Також проживають в Україні таджики, які є шийтами-ісламітами. На сьогодні внаслідок культурно-навчальної співпраці між Україною та Іраном в нашій країні навчається і проживає велика кількість студентів, які сповідують шийзм. Згідно даних Міністерства освіти і науки України, після Китайської Народної Республіки, Ісламська Республіка Іран займає друге місце за кількістю студентів в Україні. Їх понад 10 тисяч. В Україні існує створена українськими азербайджанцями «*Організація мусульман-шийтов Східної України*».

Шийти мають свій релігійний центр «**Косар**» в Києві, до якого приходять послідовники цієї мусульманської конфесії для п'ятничної молитви й виконання інших релігійних обрядів.

بيت الزهراء

بيت الزهراء عليها السلام: مركز شرق اوكرانيا للمسلمين السنة

ЦІКАВО ЗНАТИ

Стильське – пам'ятка світового значення. В період раннього середньовіччя (це VIII-X століття) воно було одним із найбільших міст Європи. Стильське за розмірами – десь 250 гектарів - у 25 разів перевищувало Київ. Скоріше це була столиця хорватів, що згадано у «Повісті врем'яних літ». Тут знайдено культові центри язичників, печерні храми.

В Україні вперше оприлюднили національний архів свідчень про НЛО. Не так давно такі архіви були оприлюднені у Франції, США, Британії. В українському архіві значиться близько 500 свідчень. Шість років тому у Львові сотні людей спостерігали протягом кількох годин за тим, як в небі висів невідомий об'єкт. Від нього йшло яскраве світло. Довколо нього крутилося ще шість об'єктів. У 1991 році в Сумах чужоземці запросили жінку до себе в гості. Вона втекла від них і закрилася у хаті. Через вікно побачила, як із сильним шумом з її двору злетіла срібляста куля. Наявні і інші інформації про НЛО в Україні.

Першу пересадку серця від донора в Україні здійснили в 1972 році. Другою людиною з чужим серцем став Сергій Маценко з Черкащини. Його дружина, Валентина, за ніч, коли відбувалася операція, посивіла, переживаючи за її наслідок. При цьому її турбувало ще одне: «А раптом чуже серце його змінить? Мало що, а хіба відомо, де душа людини прихована. Боялася, що відійде разом із його серцем. Але почула голос чоловіка, коли вернувся в наше село Кобеляки, його жарти, і жодного сліду від сумнівів не залишилося!». Сам володар чужого серця зауважує: «Мені не сняться сні іншої людини. Певно тому, що мені не сказали, чиє серце мені пересадили. І думок, і згадок чужих немає. Тут не знаєш куди від своїх втекти!» (Сьогодні.- 30 жовтня).

В Синельниківській аномальній зоні, що на Запоріжчині, урологи не вперше фіксують сліди, як вони кажуть, реліктового гуманоїда – сліди еті. Останнім часом вони зафіксували вервичку досить чітких слідів, навіть зробили гіпсові зліпки їх. Уфологи заявляють, що реліктових гуманоїдів бачили на Рівненщині, в Криму. Довжина сліду - біля 55 сантиметрів. Останні сліди скоріше належать підлітку, бо в дорослого гуманоїда вони більші. Уфолог Владислав Канюка розповідає про потужні екстрасенсорні здібності еті. Це допомагає їм уникати зустрічей з людьми або ж, коли це раптом трапляється, блокувати їх свідомість і швидко втікати.

Закінчення. Поч. 2-й стор. обкладинки.

В тваринному світі вид, який не може постояти за себе, мусить вимерти. Нас морять голодом – ми мовчимо. Із-за наших внутрішніх чвар і зрад ми потерпіли поразки в Батурині, Чигирині, Берестечку, Крутах. Навіть під Полтавою війська Карла-Мазеги розгромлюючи процарські формування українського козацтва. То ж не даремно Тарас Шевченко з приводу ось такої безвольності і телячої покірності українців наголошував: «Кажуть, може так і треба... Так не треба, а ви в ярмі падаєте та якогось раю на тім світі благаєте». Ющенко опісля трагедії українців замість возвеличення їх слави. Чогось менше уваги він звернув на Запорізьку Січ, ніж на Батурин. Славою України була Києво-Могилянська Академія, національно-визвольна війна під проводом Богдана Хмельницького (і мали ж бути дати її), перемоги під Конотопом і Хотинином, похід Сагайдачного аж в Підмосков'я. Тут далі свого брата пішов Петро Ющенко, який зорієнтував свою діяльність на відродження того, що робить славу Україні, а не засвідчує її приниження, ермітажування, ноньжання. До заслуг В.Ющенка відносять ще Київський мистецький арсенал, який мав би бути чимось рівним Львову чи Ермітажові. Але, створюючи його, при цьому певно не подумали над тим, а чи матиме цей «наш Львів» належне мистецьке наповнення. Будівля буде гарною, але далі можна сказати словами російського прислів'я: «Гора родила мышь».

Відтак, як учасник Помаранчевої, я переживаю повне розчарування із-за того, що ми помилилися у визначенні керманича українсько-демократичної революції. Правда, може за її поразку не варто звинувачувати лише Ющенка. Ми його вознесли, а сам то він не здатний на щось більше від того, що зробив. Він увів себе месією українського народу, хоч не мав для того належної освіти й здатків, життєвого досвіду і розбудова великої країни, бо ж мав справу до того з дрібничками. Ми сподівалися, що він використав свої економічні знання з метою відродження занепаoloго господаря, але ці знання виявилися мізером. Скажу, що Ющенко не словник наш оцінювання – створити нову країну, модернізувати її політично і економічно. Він сприйняв події Помаранчевої так, що нібито люди виходили на Майдан саме із-за нього, а не із-за знехтуваних принципів. Саме в цьому його головна помилка. Він провалив народний екзамеn. Українцям насправді хотілося іншої країни, а не саме Ющенка-президента. Його ми майже не знали. Українці повірили, що при Ющенку держава буде функціонувати за іншими, не клановим принципом.

Проте кредит довіри він поступово розвіяв: з 60% в рік Помаранчу і десь 2-3% нині. Але із втратою довіри в народі приходить втрата віри, віри в те, що в цій країні взагалі можна зробити щось добре. Втрата такої віри – це найбільший ворог незалежності України. Але, розчарувавшись в українській еліті (вона гідна цього), не маємо права розчаровуватися в Україні. Помаранчу засвідчив, що нами тяжко маніпулювати. Наше бажання іншого життя не зникло. При цьому це бажання ґрунтується на пробудженню Майданом почуття патріотизму. Воно не дасть загаснути всенародному бажанню мати не чийсь колонію, а українську Україну.

Майдан засвідчив, що суспільні справи є колективними. Вожді його не сприяли колективній самоорганізації і здійсненню суспільних змін, а народ пасивно чекав, що вони це зроблять. Проте важлива заслуга Майдану в тому, що він дав можливість нам відчути, що небажану владу можна здолати. Цей досвід треба зберегти. Покоління Майдану, а це була переважно молодь, може ще відтворити його енергетику в організації і проведенні нового етапу української національно-демократичної революції. Лише молоді треба бути не тільки її просиндателями, а й будівничими. Керманичами такої революції мають бути українці, а не особи невизначеної національної належності, які лише невдоволені тим, що не бачили державного корита. То ж антикумізм замінити Леоніда Даниловича можна зовсім лише в тому розумінні, що він у своїй боротьбі за збереження влади покінчив з тією державною машиною, яку той вибудовував, але ж, сівши в крісло Президента, Ющенко позбавив державу її власної функціональності. Можна погодитися з тим, що стало більше політичної свободи. Але ж ми зробили навіть не один, а два кроки назад у сфері верховенства права, в повазі до закону. Безлад у владі сприяв поширенню корупції, анархії і кумівства.

В.Ющенко виявив повний правовий нігілізм й у сфері релігійного життя. Він жодного разу не зустрівся з тими, хто значився в радниках з цих питань. Президент прагнув будь що зреалізувати свій задум утворення в Україні Помісної Православної Церкви, не рахуючись при цьому з історичними і канонічними реаліями православ'я. З другого боку, своїми орієнтаціями на Помісну Церкву Ющенко викликав підозру з боку інших, переважно християнських спільнот, бо ж вони в цьому стали вбачати прагнення Президента створити під себе державну церкву. А між тим тут варто було б працювати не на ідею об'єднання, а на утвердження Автокефальної Церкви і утворення екзархату Московського Патріархату. Ющенко знехтував гарантований Конституцією України принцип світськості української держави. Своїм протиправним указом він зобов'язав Міносвіти ввести до навчальних планів шкoл християнської етики, нехтуючи при цьому полісвітлядність і плюралістичність населення країни. Має місце також використання релігійного супроводу відзначення тих чи інших свят або подій для самопіарення Президента. Країна, яка збирається йти в Європу, ставідсотково нехтує прийнятими в тій же Європі принципами свободи совісті, принципами світськості держави. Відсутність належної уваги з боку київської влади до долі кримських татар, які повернулися з депортації, постало умовою для появи в Криму на ісламській основі різних екстремістських угрупувань і партій і ідею вибудови Халіфату. За роки правління В.Ющенка не і було прийнято новий Закон України про свободу совісті, не розроблено Концепцію державно-церковних відносин. Про проблеми сфери релігійного життя, спричинених втручанням в них державного чинника, ми пишемо в можному числі РГ, тому не повторюємо.

Відтак помилкою була не Помаранчева революція з її головною ідеєю – утвердження демократичної української України, а вибір нею свого керманича, передовіра помаранцями реалізації своїх сподівань останньому. Потрібно було всенародним вічем реорганізувати органи державної влади, утворити якусь нову народну управу й доручити їй керівництво країною. А відтак при владі залишилися ті ж і з тими ж орієнтаціями на долю України. Маємо друге видання кумізму, але з іншими діючими особами на чолі. То ж, відзначаючи п'ятнадцять Майдану, Ющенко не було що сказати про його велч. Певно тому він знову не вийшов до тих, хто стояв на його барикадах і прийшов-приїхав до центру Києва, щоб сказати своє фе тодішнім своїм керманічам. Кордонами міліції від них вони закрилися в Українському домі, знехтувавши навіть символ народної звитяги славному бабу Параску. Вони вшановували пам'ять покійника-Майдану, а не його весесвітньої ваги велч. Ми так вірили, так багато очікували, а зрештою залишилися біля розбитого корита.

Завершу словами Тараса, звернутими до таких: **«Схаменіться, будьте люди, бо лихо вам буде. Розкуються незабаром законвані люди!»**

Ти передплатив «Релігійну панораму»?

**Знайди передплатний індекс 21953
в Каталозі періодичних видань України
в кожному поштовому відділенні**